

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

TH. GRAAE

UWE JENS LORNSSEN

EN POLITISK HISTORISK STUDIE

KØBENHAVN

C. A. REITZELS FORLAG

1891

UDGIVET MED UNDERSTØTTELSE AF DEN GREVELIGE HJELMSTJERNE-
ROSENCRONESKE STIFTELSE.

Kjøbenhavn. — Bianco Lunos Kgl. Hof-Bogtrykkeri (F. Dreyer).

INDHOLD

	Side
I. Indledning	1.
II. Uwe Jens Lornsens Forløber	19.
III. Sylt og Barndomsaarene	45.
IV. Kiel og Jena	57.
V. Embedsmandsliv	75.
VI. Vendepunktet	89.
VII. Agitationens Virkning	114.
VIII. Flyveskrifter	135.
IX. Domfældelse og Død	167.
X. Lornsens Politik	184.

I.

Indledning.

Under de Uafhængighedskrige, som det spanske og tyske Folk førte mod *Napoleons* Voldsherredømme, vaagnede Folkeslagene udenfor Frankrig. Fra det Tidspunkt daterer sig to Folkebevægelser, der snart gaar jævnsides i Kamp mod fælles Undertrykkelse, snart brydes mod hinanden: *Nationalisme* og *Liberalisme*.

Det er Tidsstrømninger, der opstaar omtrent samtidig, men deres Udspring er forskelligt.

Napoleons revolutionære Foragt for Folkeejendommeligheder — betydningsfulde i hvert Fald ved Traditionens Magt — rejste Folkene til Kamp for den ydre Selvstændighed. Under Kampen voksede Selvfølelsen, vaktes Selvbevidsthed; den Skranke, der havde hæmmet Revolutionens Ideer, nedbrødes, og Ønsket om Folkets Deltagelse i Statsstyrelsen fremtraadte. Men kan Revolutionens Principer sammenlignes med en mægtig, buldrende Bjergstrøm, der omstyrter alt paa sin Vej, Absolutisme og Klerikalisme, er Liberalismen — i hvert Fald den tyske og danske — en fredsommelig lille Bæk; taalmodig lader den sig standse af hindrende Dæmninger, bøjer hellere til Side end bryder over, og sker det ende-

lig, vælter dens frembrydende Masse kun Smaahuse eller bortriver en løshængende Gren — den rykker ikke op med Rode.

Det ligger udenfor dette Skrifs Plan at berøre, end-sige skildre alle de Folkebevægelser, der karakteriserer Tidsrummet 1815—1830: Frihedskampen i Spaniens syd-amerikanske Kolonier; Oberst *Riegos* Pronunciamento i Cadix; Folkerøret i det romanske Syden, Portugal, Neapel, Piemont; til Slutning Grækenlands Befrielse.

Medens Syden var i stadig Gæring, var der forholdsvis roligt og stille i Tyskland. Som Følge heraf herskede dødbringende Ro og Stilhed i Danmark, i „Tiden mellem 1815 og 1830, vor i alle Maader baade trangeste og døsigste Tid.“¹⁾

I Aarhundreder har vi fra Tyskland og Tyskere modtaget Impulser paa alle Omraader, religiøst, literært, politisk, socialt. Saaledes ogsaa i den Periode, der ligger forud for og forbereder „*Uwe Jens Lornsen og hans Tid.*“

Uwe Jens Lornsens Gærning fremtræder ikke som et isoleret Fænomen; den er underkastet de samme Love, som al dansk Historie, og maa ses under Belysning af det Karakterpræg, som Nationalisme og Liberalisme antager i Tyskland, specielt Nordtyskland. Derfor vil der i det følgende blive givet et skitseret Billede af tyske Tidsstrømninger samt disses Indflydelse paa politisk Liv i den danske Stat. Særlig vil der blive dvælet ved den ejendommelige Vekselvirkning, der i Tyskland bestod mellem Nationalisme og Liberalisme, ved denne Aandsretning, grundlagt paa *Fichtes* Taler og fuldbyrdet under

¹⁾ *N. F. S. Grundtvig*: „Mands Minde.“ S. 360.

Frihedskrigen. Alt Fichte havde jo sagt: „Kun det Folk, som er et Urfolk og forstaar sin egen Aands Dybder, sit eget Sprog, og sig selv, kan være frit og Verdens Befrier, og dette Folk er Tyskerne.“

I disse Ord lurer det germaniske Nationalhovmod, og snart fik dette Sædekorn Vækst¹⁾.

Frihedskrigen var endt, Tyskland befriet og Napoleons Herredømme brudt. Det viste sig nu, at den Fællesfølelse, der havde opflammet det tyske Folk til heltemodig Kamp mod det fremmede Tyranni, den udsprang af to forskellige Kilder: Paa den ene Side Nationalfølelsen, Kærlighed til Tyskland og Had til Frankrig; paa den anden Side Frihedsfølelse og Begejstring for Menneskerettighederne. Og disse Strømninger, de brødes, men snart sejrede Nationalismen, specielt Hadet til Frankrig, og videre til alt, som ikke var tysk.

Frihedsbegejstringen skrumpede ind, dens Bannerførere var, naar det gik høit, politisk liberale, men socialt og religiøst reaktionære.

Store Forventninger knyttede sig til Wiener-Kongressen; dog varede det ikke længe, før man stod midt i en Tid, der med rette er bleven betegnet som „Bedrageriets og Løgnens, Kongressernes og Protokollernes, de politiske Forfølgelsers og Sømmensværgelsers, Forhaabningernes og Skuffelsernes Tidsalder.“

De fælles Lidelser havde for en Tid bragt Fyrsterne nærmere til Folkene; Kampen mod Napoleon blev ført i Folkefrihedens Navn af Hære, i hvilke nationale og politiske Ideer var levende.

¹⁾ *G. Brandes*: „Den romantiske Skole i Tyskland.“ S. 292. *A. Ruge*: „Sämmtliche Werke.“ II. Mannheim. 1847. S. 62 ff.

Saasnart Nøden var ovre, gik Forholdet mellem Fyrster og Folk tilbage i den gamle Gænge.

Uenighed og Tvedragt, smaalig Ærgærrighed og lav Egoisme karakteriserer Wiener-Kongressens Forhandlinger; *det* skulde tildækkes og skjules. Derfor fulgte Fest paa Fest: Privatballer og Hoffêter, Maskerader og levende Billeder, Troppemønstringer og Parforcejagter.

Alt blandedes sammen i vild Tummel: Om Formiddagen til Dødsmesse for *Ludvig XVI*, om Aftenen i glimrende Balsale, næste Dag pragtfulde Slædefarter. Gennem Wiens snevre Gader bølgede en broget Skare: Kejserere og Konger; literære og politiske Storheder; Ungarns og Østerrigs pragtsyge Adel; Eventyrere og Gøglere.

Vestens forfinede Laster brødes med Orientens usminke Raahed. Den fornemme Verden stillede *sine* Skønheder til Skue og til Salgs i ædel Væddestrid med Danserinder, til Fals for den Højtbydende.¹⁾

I god Overensstemmelse med hele den Aand, der prægede Fyrsteselskabeligheden, varetog Kongrespolitikerne Folkenes Tarv.

Ved Tærningekast afgjordes i Wien Staters og Folkeslags Skæbne. Europas ydre Forhold omordnedes efter statistiske Tabeller og Fyrsternes Tykke; om Folkenes Tilbøjeligheder og Modersmaal var der ingen, som spurgte. Ikke med Urette er Kongressen skildret som „et stort Marked, hvor man vel talte følsomt om Menneskehandelens Afskaffelse i Afrika, men handlede aabenlyst med Sjæle i Europa, græd over de sorte, men havde ikke mindste Medlidenhed med de hvide.“ Overalt krænkedes Natio-

¹⁾ *G. G. Gervinus*: „Geschichte des 19ten Jahrhunderts.“ I. S. 174 ff. *Karl von Nostitz*: „Leben und Briefwechsel.“ Dresden. 1848. S. 128 ff.

nalitets- og Selvstændighedsfølelsen: Polen genoprettedes kun delvis; det svenske Finland blev russisk Storfyrstendømme; Belgien klistredes sammen med Holland; Lombardiet og Venedig indlemmedes i Østerrig; Norge kom i Union med Sverrig; Genua blev tvungen ind under sin gamle Fjende; Sicilien atter underkastet den neapolitanske Despotisme; Sachsen maatte afstaa to Femtedele til Preussen; Holsten blev ved Danmark.

Og paa lignende Maade gik det med de gyldne Løfter om forfatningsmæssig Frihed, thi den næste Periodes Historie er én sørgelig Fortælling om alment Edsbrud, hvori næsten alle Regeringer og Fyrster i højere eller mindre Grad gør sig skyldige.

Hist indførte man ikke de lovede Forfatninger; her lod man de alt eksisterende hensygne eller ophævede dem ligefrem.¹⁾

Særlig med Hensyn til Tyskland viste det sig straks, at Løfterne om tidssvarende Forfatninger kun var Mundsvejr, thi ved den endelige Affattelse kom Forbunds-Aktens 13de Artikel til at lyde saaledes: „I alle tyske Stater vil en landstændersk Forfatning finde Sted.“

Dette vage Tilsagn var *Kongen af Preussen* en halv Snes Aar om at indføre, *Kongen af Danmark* — *qua Hertug af Holsten* — en Snes Aar.

Naar de Forventninger, der i Tyskland knyttede sig til Fyrsteløfterne, skuffedes paa næsten alle Punkter, hviler Ansvarret herfor iøvrigt ligesaa meget paa det tyske Folk.

Den store Masses Opvaagnen var rent forbigaaende; efter Freden faldt den tilbage i den gamle Sløvhed. For

¹⁾ *G. G. Gervinus*: „Einleitung in die Geschichte des 19ten Jahrhunderts.“ S. 152 ff.

Tyskeren var „Konge og Fædreland“ et; han kunde ikke tænke sig Muligheden af at være Statsborger, naar han ikke tillige var Undersaat. *Heinrich Steffens* har vist nok — afset fra den theologiske Frasefernis — korrekt udtrykt Borgerstandens daværende Opfattelse, naar han, hvis Frisind hurtigt svandt ind, sammenfatter det tyske Folks Stilling overfor det reaktionære Fyrste- og Kongevæsen i følgende Udtalelse: „Alt, hvad det borgerlige Liv rummer af helligt og bydende, alt hvad vi vil og ønsker, hele Tilværelsens Betydning lægger vi kærlighedsfuldt i den ene helligede Person, af hvem vi venter alt, haaber alt, opnaar alt, i det Midtpunkt, i hvilket alles Stræben forener sig, den Kilde, af hvilken vi alle drikker, — i Sandhed af Gud — — “¹⁾.

Et spirende politisk Liv var den Gang kun til Stede hos Adels- og Aandsaristokratiet, blandt Digterne, Videnskabsmændene og Studenterne.

Adelen kastede sig overalt med Iver ind i Datidens Bevægelser, men den kæmpede kun for en Reaktion, for Særinteresser og Standsprivilegier. Og de andre skuffede de svage Forhaabninger, der kunde næres til en Slægt, som var forgiftet i sit Grundvæsen af Romantikens Udskjelser.

Max von Schenkendorf er Tidens Digter. Det er ikke Nutiden og dens Aandsliv, som begejstrer ham; han sværmer for Pave og Kejser, indluller sig i romantiske Drømme om middelalderlig Herlighed. I melankolske, svindsotige Toner besynger han Helgenkapeller og Ridderborge, minder om den Tid, da

- Die hohen adlichen Gestalten
- Am Rheinstrom auf und nieder walten.

¹⁾ *Heinrich Steffens*: „Die gegenwärtige Zeit.“ Berlin. 1817. S. 839.

I god Samklang hermed idealiseredes Middelalderens Røveruvæsen gennem en uendelig Række Ridderromaner¹⁾.

Og denne oldgranskende, lyssky, mystiske Retning i Digtekunsten forplantede sig til Videnskaben, førtes derfra ud i Livet. Naturfilosofiske Læger afledede alle Sygdomme fra Syndefaldet, enhver Sindslidelse fra Djævelbesættelser; Jesuiterelven, Fyrst *Alexander von Hohenlohe*, gjorde Mirakelkure under Bøn og Haandspaalægelse; en Bonde, *Adam Müller*, gav Profetens Rolle. Man følte sig hensat i hine middelalderlige Tider, hvor Magikere, Alkymister og Astrologer udgranskede Videnskabens Dybder.

I andre Lande plejer Juristerne at optræde som Folkets Førere under Kampen for Friheden; i Tyskland var de juridiske Storheder næsten allesammen politiske reaktionære, som *Savigny*.

Den historiske Skole følte sig særlig tiltrukket af hensvundne Tider; fra Nutiden holdt man sig ængstelig tilbage eller stillede sig fjendtlig overfor frisindede Rørelser, som *Niebuhr*, *Schlosser*, *Raumer*. Fyrsterne havde ingen Grund til at frygte for, at Revolutionens Ideer skulde næres af disse Videnskabens Heroer. Da Reaktionen i Preussen var paa sit Højdepunkt, udtaler *Raumer* jo sin „inderligste Taknemlighed og dybeste Ærefrygt for *Friedrich Wilhelm III*“.²⁾

Der er ingen, som nægter, at *Jakob og Wilhelm Grimms* tyske Sprogstudier har affødt glimrende videnskabelige Resultater, men ét er sikkert.

¹⁾ *A. Ruge*: „Sämmtliche Werke.“ II. S. 68.

²⁾ *Gervinus*: „Geschichte des 19ten Jahrhunderts.“ II. S. 345 ff.
F. von Raumer: „Geschichte der Hohenstaufen.“ Leipzig. 1823.
Springer: „F. C. Dahlmann.“ I. S. 100 og 295.

Denne brændende Kærlighed til Oldtiden, der som et Udslag af den tyske Nationalisme præger Datidens Videnskabelighed, den fjærnede fra Nutidens Rørelser og skadede det indre Frihedsliv i Tyskland. Den indeholdt tillige en Fremtidstrusel mod andre Nationaliteters Selvstændighed. Hver eneste lille Plet, hvor en Urgerman i Tidernes Begyndelse havde opslaaet sine Telte, det blev hellig tysk Jordbund, som det var Nutidsgermanerens „sittliche Pflicht“ at genvinde.

Nord-Slesvigerne har faat det at føle.

Karakteristisk er det for Resten at lægge Mærke til, hvorledes denne *tyske* Nationalisme senere mødes med en tilsvarende, omend modereret, *dansk* Nationalisme.

Er der Tale om den slesvigske Nationalitets Stilling i det 19de Aarhundrede, begynder *Uwe Jens Lornsen* med Aar 449 og *M. Mørk-Hansen* med Aar 690; *Slesvigholsteneren* fantaserer om „Grossherzogthum Nordelbingen“, *Ejderpolitikeren* om „Danmark indtil Ejderen“¹⁾. Og den danske Nationalismes Apostel, *N. F. S. Grundtvig*, staar til en Tid, ligesom hans ældre Samtidige blandt Tysklands Theologer, Digtere, Historikere og Mythologer, dybt nede i Oldtidens Skakter og kan ikke faa Øje paa Nutiden, men der er dog en Væsensforskel: De tyske Nationalister dreves fra Liberalismen over i Reaktionens Rækker; den danske Nationalist arbejder sig langsomt, men sikkert ud af Absolutismens Spindelvæv og naar Demokratiet.

Der blev han staaende lige til sin Dødsdag.

¹⁾ *Uwe Lornsen*: „Die Unionsverfassung Dänemarks und Schleswigholsteins.“ Jena. 1841. S. 91. *M. Mørk-Hansen*: „Bidrag til Sønderjyllands Sprogforhold.“ Haderslev. 1857. S. 10.

I enkelte Universitetskredse syntes der vel at røre sig frisindet Liv; saaledes fremstod i Jena den politiske Presse under Ledelse af Universitetslærere: *Ludens* „Nemesis“, *Oakens* „Isis“. Men dette famlende Forsøg, der snart hæmmedes, fik i hvert Fald ingen afgørende Indflydelse.

I det hele viste det sig snart, at der for Friheden ikke var synderligt at vente fra Universiteterne.

Stor Indflydelse havde et Par Ungdomslærere, som *Arndt* og „Turnvater“ *Jahn*.

Arndt var først og fremmest Tysker, derefter Frihedsmand. Ja, hans „Franzosenhass“, der dannede den væsenligste Bestanddel af hans, utvivlsomt ærlige og varme, Nationalitetsfølelse, bevirkede ganske naturligt, at han blev en bestemt Modstander af virkelig frisindede Ideer. Disse havde jo deres Udspring fra det forhadte Frankrig. Og for ham stod den franske Revolution som et formasteligt Oprør af Menneskeaaanden mod Gud, Verden og Historien. Som Modvægt mod de usædelige og ugudelige Franskmænd skulde der dannes en fastsluttet Skare af kristelige og sædelige germaniske Ynglinge, „die deutsche Burschenschaft“. Herved blev hans romantiske Tankegang dog ikke staaende; videre frem drømte han om Grundlæggelsen af en ny tysk Ridderorden, en Grænsevagt mod det lastefulde Vesten, om kristelige Korstog mod Orienten, om Genoprettelsen af det tysk-romerske Kejserrige.

Gennem *Jahn* naar *Arndts* Anskuelse Højdepunktet af Karrikatur og Overspændthed. Med bizar Kynisme lærte han offentligt, at det kom ud paa et, om man oplærte sine Døtre i fransk eller til Utugt. Vilde *Arndt* have en Ridderorden som Grænsevagt mod franske Vaaben og Sæder, saa vilde *Jahn* langs hele den vestlige

Grænse plante en skærmende Urskov, beboet af Urokser og andre vilde Dyr, bevogtet af Teutoner og Cherusker. Og paa Berlins Fællede oplærte han Ungdommen i den ene saliggørende Turnkunst, der skulde gøre den „tugendsam und tüchtig; rein und ringfertig; keusch und kühn; wahr und wehrhaft; frisch, frei, fröhlich, fromm.“¹⁾

At en saadan Folkenar, 'der af Steffens benævnes en „moralsk Renommist“, af Arndt kaldes en „renset Eulenspiegel“ og som selv ansaa sig for en Slags Urhelgen, kunde faa nogensomhelst Indflydelse, synes utroligt. Klart er det i hvert Fald, at man ikke kunde vente noget alvorligt Frihedsarbejde af en Slægt, der havde en saadan Abekat til Leder.

Det viste sig ogsaa snart, at Friheden ingen alvorlig Støtte havde i det Udslag af den romantisk-tysknationale Aandsretning, der kaldes „die deutsche Burschenschaft“. Disse kristelig-germaniske Studenterforeninger udartede til et fantastisk, oligarkisk Forbund, fuldt af Herskesyge, Anmasselse og Foragt for alle andre. I barnagtigt Hovmod gjorde de Nar af de filistrøse Spidsborgere, der „ikke kunde mærke, hvorledes Wodans Aande bruser“. De efterabøde Arndts og Jahns „Franzosenhass“; betragtede Skældsord som Frisindets sande Kryderier, Grovheder som Kendetegn paa Dyd og gode Sæder.

Saadanne Kraftkarle sværmede naturligvis for Druider og Teutoner, for Niebelungernes Helte og deres Skjalde, og, naar de kom Nutiden nærmest, for et Kejserrige i middelalderlig Stil.

Ogsaa her havde Nationalismen sejret.

¹⁾ *Jahn*: „Die deutsche Turnkunst“. Berlin. 1816. S. 210 fl.

Hvad Forfatningslivet i de enkelte tyske Stater angaar, da findes der i de første Aar en forholdsvis betydelig Forskel mellem Syd- og Nordtyskland. Østerrig, hvor den *Metternichske* Reaktion hele Tiden var ved Roret, er her selvfølgelig ikke Tale om.

I de *sydtyske Lande*, der i en lang Aarrække havde staaet under Frankrigs Patronat, var Nationalismen og dens Affødning, „der Franzosenhass“, ikke saa fremtrædende. Her var bedre Jordbund for Liberalismen. Folket havde paa mange Punkter nydt godt af det napoleonske Herredømme; man havde haft *Code Napoleon*, lært Revolutionens Fremskridt at kende. I disse Lande fandt hverken Fyrster eller Folk sig foranledigede til ubetinget at opgrave de gamle Indretninger og Forfatninger blot, fordi de var germaniske. Kun Adelen havde tabt ved de frisindede Sædekorn. Napoleons revolutionære Tyranni havde udspreidt, og den søgte naturligvis at genhverve de gamle Privilegier. Den Modstand, der rejstes mod Adelen Overgreb af sydtyske Fyrster og Folk, var vel ikke af indgribende Betydning, men den kaster dog et svagt demokratisk Lysskær over Forfatningslivet i disse Stater.

I *Nordtyskland* saa man med et helt andet Blik paa Forholdene; her havde man kun følt Napoleons Jærnhaand, ikke det revolutionære Frihedspust, der fulgte med de franske Armeer. Fyrsterne, der var fordrevne af den fremmede Voldsherre, havde efter deres Tilbagevenden kun ét Maal: At ødelægge alt det ny og genindføre de gamle tyske Skikke. Og i de Stater, hvor en Smule Frihedssind var bleven vakt hos Regenterne, der nedtrampedes den spæde Spire af Junkerhæle.

At de ny Indretninger maaske var gavnlige og tids-

svarende, kom ikke i Betragtning; i blindt Nationalhad fordømtes alt nyt som Djævlens Værk, som udgaat fra det usædelige og ugudelige Frankrig. Overalt holdt Adelen fast ved aristokratisk-stænderske Forfatninger af Frygt, for at Forbundsdagen maaske skulde foreskrive repræsentative Forfatninger.

Kort sagt, i Nordtyskland fik det aristokratisk-absolutistiske Element Overvægten, baaret frem af den reaktionære Tidsaand, der havde en tro Støtte i den tyske Nationalisme.

Selv i de nordtyske Fristæder, *Bremen*, *Hamburg* og *Lübeck*, genoprettedes de middelalderlige Forfatninger; her blev Fyrste- og Adelsvældet værdigt repræsenteret af *Senatorvældet*.

I det næsten adelstomme *Oldenburg* underkastede Folket sig sløvt Enevælden og det almægtige Bureaukrati; kun Friserne i Provinsen Jever gjorde Indsigelse, da deres 300 Aar gamle Forfatning blev ophævet. Muligt har den Omstændighed, at Franskmændene havde respekteret den, kastet et upatriotisk Skær over den. Hertug *Peter Friedrich Wilhelm* udtalte sig nemlig i offentlige Opraab højst patriotisk mod alle franske Institutioner.

Over det godmodige, stærkt royalistiske, sachsiske Folk herskede en tysk *Frederik VI*; afset fra enkelte Smaarivninger blev her alt ved det gamle, og Sachserne var i Grunden ganske fornøjede over at beholde deres forældede, indviklede, forvitrede stænderske Indretninger.

Et komplet farceagtigt Præg antog Restaurationen i *Kurhessen*, hvor Kurfyrstens Maal gik ud paa indtil mindste Detajl at faa Landet sat i samme Stand, som før det franske Herredømme. Her et Par Eksempler:

Pladsmajoren i Hanau, hvis Volde sløjfedes i 1806, fik en alvorlig Visker, fordi han ikke havde indsendt Kvar-
talsberetninger over „Fæstningen“; *Jakob Grimm*, der
var bleven Bibliothekar, blev atter Krigssekretariatsas-
sistent!

I *Preussen*, hvor et svagt Frisind til Tider var her-
skende i ledende Kredse, lykkedes det den østerrigske
Indflydelse, kraftig støttet af de kurmarkske Junkere, at
ødelægge Forfatningsværket, og hele Resultatet blev de
raadgivende Provinsialstænder af 1823, hvis aristokrati-
ske Tendens *David* forsigtigt har karakteriseret i følgende
Udtalelse: „De store Grundbesiddelsers Sammenhold i
Preussen, og den særegne vigtige Interesse, som dertil
er knyttet, og hvorpaa, om jeg saa tør kalde det, det
aristokratiske Element i enhver Provins er grundet, har
vist ikke været uden Indflydelse paa de specielle Bestem-
melser, hvorefter der er tillagt dette en Indflydelse, der
i mange Provinser er lig den, som er tilstaat Byerne
og det øvrige Land tilsammentagne, og overalt er større
end den, der er tilstaat enhver enkelt af disse sidste.“¹⁾

Endnu skal nævnes *Hannover*, hvor Adelspartiet
sejrede, og *Mecklenburg*, dette Feudaladelens Eldorado.

I Mecklenburg blev jo først i 1820 Livegenskabet
ophævet, uden at derfor Bondens Stilling forbedredes.
Man syntes rent at have glemt det frygtelige Hævnraab:
„*Den Edelmann wille wi dodslagen*“, der under Bonde-
bevægelsen i Halvfemserne fandt Vej til de Strelitz-
Schwerinske Herregaarde. Alle Ridderskabets Forret-
tigheder bibeholdtes, dets vidtgaende Militær- Told- og

¹⁾ *C. G. N. David*: „Om de preussiske Provinsialstænders Væsen“. Kjøbhvn. 1831. S. 10.

Skattefrihed; endnu i 1840 fandtes spredt over hele Landet 83 Toldsteder, til hvilke Smaaborgeren maatte skatte, medens Junkeren stolt red forbi uden at erlægge en Skilling. Reformtanker fandtes ikke hos den aristokratiske Landdag. Der galdt overfor de mest trykkende Misbrug den Grundsætning: „Her maa intet forandres; det drejer sig ikke om det hensigtsmæssige, men om Skik og Brug“¹⁾.

Denne aristokratiske Tendens i Nordtyskland forblev ikke uden Indflydelse paa det nærliggende, nærbeslægtede Holsten, og i et følgende Afsnit skal skildres den tilsvarende Bevægelse, der udgik fra det slesvig-holstenske Ridderskab under Ledelse af Mecklenburgeren, *F. C. Dahmann*, hvis historiske Skarpsind og politiske Theorier her faldt i god Jord.

Var det end saaledes kun tarvelig bevendt med det Frisind, der besjælede Tyskland i de første Aar efter „Frihedskrigen“, Liv var der dog i hvert Fald, ikke fuldstændig Sløvhed, som i Danmark. Og det staar derfor ikke i Strid med foranstaaende Skildring, naar *H. N. Clausen*, der 1818 opholdt sig i Tyskland, næsten begejstret udraaber: „Men hvorledes maatte ikke *en Dansk* finde sig tilmode 30 Aar før 1848 ved at blive paa en Gang henflyttet fra det politisk indsovede Danmark, fra *Kongelovens Land*, hvor politisk, saavel som kirkelig Absolutisme stod omgærdet ved en, som det syntes, uoverstigelig Mur, til en Scene, hvor Krigen havde efterladt

¹⁾ *G. G. Gervinus*: „Geschichte des 19ten Jahrhunderts.“ II. S. 391 ff. *H. von Treitschke*: „Deutsche Geschichte im 19ten Jahrhundert.“ III. S. 486 ff.

en dybtgaaende national Vækkelse i Nationen, hvor der lydelig pukkedes paa de højtidelig givne Folkeløfter, forhandlede om konstitutionelle Systemer og Former eller Udviklinger til kirkelig Selvstyrelse“¹⁾).

Men snart blev ogsaa det Liv udslukt.

Alt den barnagtige, men højst uskyldige Wartburgfest havde skræmmet Magthaverne. Studenten *Karl Sands* Mord paa *Kotzebue* og Apotheker *Karl Löhnings* omtrent samtidige Mordattentat paa Regeringspræsident *v. Ibell*, disse Handlinger indjog en panisk Skræk, skønt de havde grumme lidt at gøre med Revolutionens Ideer, snarere udsprang af sygelig Religiositet og Patriotisme²⁾).

Nu var Tiden kommen, da det Metternichske System uforbeholdent kunde træde frem uden at nære Frygt for alvorlig Modstand. Og Slag i Slag fulgte Karlsbader - Beslutningerne; Forbundsdagens Tilslutning af 20. Septbr. 1819; Undersøgelseskommissionen i Maintz („zur Unterzuchung der demagogischen Umtriebe“); „Wiener Schlussacte“. Universiteterne stilledes under Kuratel, Pressen knebledes, og Metternichs lejede Pennefører, *Fr. Gentz*, kunde endelig hoverende skrive: „Det bliver ved min Sætning: Til Værn mod Pressens Misbrug bør i et vist Antal Aar slet intet trykkes. *Denne Sætning som Regel, med yderst faa Undtagelser*, som en Domstol af anerkendt Kapacitet har at fastsætte, vil i kort Tid føre os tilbage til Gud og Sandheden“³⁾).

1) *H. N. Clausen*: „Optegnelser om mit Levned og min Tids Historie“. S. 72.

2) *Keil*: „Geschichte des jenaischen Studentenlebens“. Leipzig. 1858. S. 437 ff.

3) *G. Brandes*: „Den romantiske Skole i Tyskland“. S. 355.

Da Efterretningen om Kotzebues Mord naaede Berlin, udbrod *Hardenberg*: „Nu er Forfatningen umulig.“ Den yderliggaaende Reaktions Tid var kommen, Magten gik over til Berlins hvide Jakobinere, til foragtelige Personer som Fyrst *Wittgenstein*, om hvem selv *Niebuhr* siger, at han var „de kongelige Luners Spytbakke“. Og i Midten af Juli 1819 begyndte i Berlin Forfølgelserne mod „Demagogerne“.

Den preussiske Regering lukkede alle Turnpladser, forbød de gammeltyske Dragter og de sortrødgyldne Farver og Faner. *Jahn* og mange andre formenlige Oprørsstiftere — deriblandt unge, harmløse Folk, navnløse Studenter og Literater — blev arresterede og beskyldte for Højforræderi, drevne paa Flugt til Sveits eller over Havet. *Hardenbergs* Venner underkastedes Forhør, *Arndts* og Brødrene *Welckers* Papirer beslaglagdes, den theologiske Professor *de Wette* blev afsat paa Grund af et, ganske vist noget jesuitisk, Trøstebrev til Sands Forældre. *Schleiermachers* Prædikener overværedes af Politispioner, en ny Udgave af *Fichtes Taler* til den tyske Nation blev forbudt; selv til Mænd som *Stein* næredes der Mistanke.¹⁾

Harmen over denne Brutalitet var stor, især i de universitetsdannede Kredse. Selv en konservativ Natur, som *F. C. Dahlmann*, blev saa forbitret, at han udtraadte af Selskabet til Udgivelsen af tyske Kildeskrifter („*Monumenta Germaniae historica*“), fordi fire Forbundsdaysgesandter, der havde stemt for Beslutningen af 20de Septbr. 1819, sad i Bestyrelsen. Han holdt det for en

¹⁾ *Treitschke*: „Deutsche Geschichte“. III. S. 433 ff.

Æressag ikke at arbejde sammen med Folk, der „havde underskrevet Dødsdommen over vor Pressefrihed“¹⁾.

Videre end til den Slags Knips i Lommen drev de tyske Professorer det dog ikke.

Og „die deutsche Burschenschaft!“

Ja, selv de dristigste af dens Medlemmer, Folk som *W. Snell* og *Karl Follen*, de udvandrede til Sveits, hvorfra de en kort Tid udfoldede en planløs Agitation, der ikke førte til andet end bringe en Del unge Mennesker i Ulykke.

Hist og her dannedes nemlig i 1821 ved tyske Universiteter hemmelige Selskaber („Jünglingsbund“), der svor Lydighed til det saakaldte „Männerbund“. Disse Studenterforeninger opløstes dog snart, og i Efteraaret 1822 drog *Robert Wesselhöft* — et fremragende Medlem af „die deutsche Burschenschaft“ — som en anden Don Quixote omkring i Sydtyskland paa Opdagelse efter „das Männerbund“, men det var intet Steds at finde, og det synes i det hele kun at have bestaaet af to Mænd, Major *von Fehrentheil* og Møllcejer, fhv. Turnlærer, *Salomon* i Erfurt²⁾.

Reaktionen havde sejret, nu herskede dødbringende Stilhed ogsaa i Tyskland.

Men udenfor brusede og gærede det; snart rullede som Torden Revolutionerne, og de Ildebrande, der antændtes, bredte sig knitrende over hele det sydlige Eu-

¹⁾ *A. Springer*: „F. C. Dahlmann“. Leipzig. 1870. I. S. 177.

²⁾ *Gervinus*: „Geschichte des 19ten Jahrhunderts“. VII. S. 154 ff. — *Karl Hase*: „Ideale und Irthümer“. Leipzig. 1872. — *Treitschke*: „Deutsche Geschichte“. III. S. 433 ff. — *Carl Follenberg*: „Actenstücke über die unter dem Namen des Männerbundes und des Jünglingbundes bekannten demagogischen Umtriebe“. Leipzig. 1833.

ropa. I Spanien, Portugal, Brasilien, Neapel, snart ogsaa i Piemont, hævedes den spanske Forfatning som en fælles Standart; for franske Sømmensvorne blev den et nyt Løsen; netop nu begyndte Grækerne at rejse sig, og fra Concepcion i Chile til Bukarest luede *Frihedens* Flammetegn ¹⁾).

---

¹⁾ *Gervinus*: „Geschichte des 19ten Jahrhunderts“. IV. S. 7.

II.

Uwe Jens Lornsens Forløber.

Paa en Tid, da en uheldig Krig havde skilt Danmark ved Norge og ruineret Finanserne, rejste den slesvigholstenske Partikularisme atter sit Hoved.

Stødet til hele Bevægelsen udgik, som foran berørt, fra den stærke Nationalitets- og Enhedsfølelse, der greb Tyskerne under og efter den saakaldte „Frihedskrig“.

For retfærdigt at bedømme de iøjnefaldende Overgreb mod dansk Nationalitet og Sprog, Statsret og Historie, som Slesvigholstenismen bar i sit Skød, maa det dog ikke lades ude af Betragtning, at den danske Regering alt forinden havde gjort sig skyldig i et Par mindre Misgreb, der nok kunde virke hidsende paa Germaniseringslysterne.

I Begyndelsen af dette Aarhundrede var Holstenerne i Grunden ret tilfredse med det danske Regimente. Under sit Ophold i Kiel var *Frederik VI* bleven personlig afholdt af Befolkningen, der tilskrev ham alene Æren for Landboreformerne. Og saalænge Neutraliteten bevaredes, blomstrede Handel og Skibsfart, medens Krigen hærgede Tyskland. Der var heller ingen, som forargedes, da Kongen efter det tyske Riges Opløsning proklamerede, at Hertugdømmet Holsten „skal være forbundet med det vort kongelige Scepter undergivne Monarkis

samtligge Statslegeme som en i enhver Henseende fuldkommen uadskilt [„ungetrennter“] Del af samme og saaledes fra nu af alene staa under Vor egen uindskrænkede Regering“.

Selv om Stemningen forandredes noget, da Danmark ved sit Forbund med Napoleon udvikledes i den almindelige Krig, bevarede Holstenerne dog deres Troskab overfor den danske Konge. De holstenske Soldater betragtede pligtskyldigst den kække *Schill* som en Røvehøvding, og den holstenske Borger lod sig ikke ved *Bernadottes* glatte Tale bevæge til Frafald¹⁾.

Hvorledes lønnede Frederik VI denne Troskab?

Ligesom de danske Konger i det 18de Aarhundrede fulgte en dynastisk Politik, saaledes søgte Frederik VI at værne om Kongehusets Familjeinteresser. Der er blot den Forskel, at Frederik VI paa ethvert Punkt var uheldig, medens hans Forgængere med udholdende Kraft og klog Beregning i Tidsrummet 1720—1779 naaede det Maal, de havde sat sig.

Paavirket og fortunlet af Napoleons Storhed, overbevist om, at dennes Magt for bestandig var sikret, begyndte Frederik VI i 1806 paa en centraliserende, alt udjævnende Virksomhed, der ganske vist ikke direkte affødte Resultater, men indirekte fik stor Indflydelse. Den saarede og æggede den vaagnende tyske Nationalisme, den fremmede Germaniseringen i Stedet for at hindre den.

Han havde netop i disse Aar faktisk paabegyndt det personlige Kabinetsregimente²⁾, som han alene bærer

¹⁾ *Rist*: „Lebenserrinerungen“.

²⁾ *A. S. Ørsted*: „Af mit Livs og min Tids Historie“. II. S. 311 ff.

Ansaret for, og som har været til saa liden Baade for Danmark. Fuldt overbevist om, at Holsten ved det tyske Riges Opløsning ikke alene var bleven befriet for Lenspligten, men at tillige hele den gamle Retsorden var styrtet sammen, var det oprindelig hans Hensigt at indføre Kongelovens kvindelige Arvefølge ogsaa i Holsten¹⁾. Han lod sig kun forsaa vidt afholde derfra ved *Bernstorffernes* og Hertugen af *Augustenborgs* Indsigelser, som Indlemmelsespatentet blev affattet i vage [*ungetrennter* i Stedet for *unzertrennlicher*] Udtryk, der lod en Udvej aaben.

I det hele kan Frederik VI ikke siges fri for i disse Aar at have havt Daniseringshensigter overfor Holsten, og det er forklarligt, at Holstenerne ansaa dem for mere vidtrækkende, end de maaske i Virkeligheden var eller i hvert Fald viste sig at være. *Tscherning* finder det ogsaa højst begribeligt, at Holstenerne „hidtil ikke havde synderlig Tilbøjelighed til at lære det danske, helst da de ansaa dette Sprog paatvungent dem som Indledningen til en stor Inkorporeringsakt, hvorved man, efterat have skilt dem ved de reelle Rettigheder, ogsaa vilde berøve dem de formelle“²⁾.

Her skal saaledes henvises til den lange Række af Reskripter, der strækker sig over Tidsrummet fra det tyske Riges Fald til Napoleons, og som omfatter *begge* Hertugdømmer:

I 1806 Udarbejdelsen af en ny Lovbog, for hvilken „Christian den Femtes Lov“ skulde danne Grundlaget;

¹⁾ *C. F. Wegener*: „Aktmæssige Bidrag til Danmarks Historie“. S. 79 ff. og 319 ff. — *A. D. Jørgensen*: „Fortællinger af Fædrelandets Historie“. S. 342 ff. — *Treitschke*: „Deutsche Geschichte“. III. S. 586 ff.

²⁾ *A. F. Tscherning*: „Efterladte Papirer“. I. S. 295.

i 1807 Bestemmelsen om, at alle Forordninger skal affattes baade paa dansk og tysk, med den betegnende Motivering: „Dels til Bedste for Indvaanerne i den Del af Hertugdømmerne, hvor det danske Sprog allerede er brugeligt, *dels for mere at udbrede Kendskab til dette Sprog i Hertugdømmerne*“; i 1809 blev det slaat fast, at alle Bestallinger skulde udfærdiges paa *dansk*; i 1811 paalagdes det Kollegierne i deres Indstillinger udtrykkelig at anføre, hvorvidt Ansøgerne var det danske Sprog mægtigt, „da han [Kongen] var sindet under ellers lige Omstændigheder at tage fortrinligt Hensyn til de Kandidater, som ogsaa besad Færdighed i dansk“; *den 5te Januar 1811* ansattes *Baggesen* som Professor i dansk Sprog og Literatur ved Kiels Universitet, og i en kgl. Skrivelse hedder det: „*Da vi anse Sproget som et af de naturligste og sikreste Müller til at grundfæste og redligeholde National-Enheden, saa vil Du deraf skønne, hvormegen Værd Vi lægge paa den Post, Vi saaledes agte at anbetro Dig*“; *den 7de Septbr. 1812* paalagdes det enhver Ansøger at godtgøre, at han forstod dansk og havde lært at læse og skrive det; *den 7de Juni 1813* udvidedes denne Forpligtelse ogsaa til dem, der søgte om Bestalling som Advokater.

Naar dertil kommer, at Mænd, der var højt anskrevne ved Hoffet, som *Frederik Høegh-Guldberg*, Kronprinsesse *Karolines* Lærer, i 1807 offentlig udtalte, at den Tid kunde komme, da det om Danmark og Holsten ikke længer hed: „Og dog forskellige i Sprog og Sæder“, er det fuldt berettiget at tale om, at Frederik VI tænkte paa at „danisere“ Holsten. Og man behøver virkelig ikke, som *Allen* synes at mene, være Slesvigholstener for at dele denne Anskuelse. Fornylig har jo en højt anset

Historiker, hvis Kærlighed til det danske Slesvig vel nok er hævet over enhver Tvivl, udtalt følgende: „Senere tænkte han [Frederik VI] endog paa at indføre dansk Sprog i det tyske Land...“¹⁾.

Og *Orla Lehmann* finder det „forargeligt og latterligt, at man har kunnet endog blot ønske at fordanske det i Oprindelse, Sæder og Love, i Kultur, Sprog og Literatur, i sin Historie som i sit Sindelag rent tyske Holsten“²⁾.

Det synes klart, at Frederik VI, der alt i 1806 traf Forberedelser til at opretholde den dynastiske Enhed gennem en Sprog-Enhed, særlig maatte føle sig kaldet til at værne om det ved tyske Konger og Embedsmænd undertrykte danske Sprog i Slesvig. Og det maa derfor vække nogen Forbauselse, at han først den 15de Decbr. 1810 med Hensyn til Slesvig resolverer: „Hvor det danske Sprog er Almenmands Sprog, er det Vor Allerhøjeste Vilje, at det tyske Sprogs Brug ved Gudstjeneste, Skoleundervisning og Rettergang skal ophøre, og det danske Sprogs Brug træde i samme Sted“. Det var jo en ganske simpel Retfærdighedshandling, ligesom de tidligere omtalte Reskripter, forsaavidt angaar den *dansktalende* Del af Slesvig, og at den kommer saa sent, vidner just ikke om overdreven Nidkærhed for Danskheden i Slesvig. Denne Opfattelse bestyrkes end yderligere, naar man betænkter, at hele denne Reskriptvirksomhed — paa uvæsenlige Undtagelser nær — aldrig førtes ud i Livet, men blev staaende paa Papiret som et sørgeligt Minde om Frederik VI's Uvirksomhed og Ligegyldighed overfor det

¹⁾ *A. D. Jørgensen*: „Fyrretyve Fortællinger af Fædrelandets Historie“. S. 344.

²⁾ *Orla Lehmann*: „Efterladte Skrifter“. III. S. 71.

dansktalende Slesvig. Men det er forøvrigt gaat ganske naturligt til.

Ligesom alle disse Reskripter fremstod paa et Tidspunkt, da det tyske Rige syntes knust for al Evighed, saaledes lagdes de *ad acta* ved Napoleons Fald. Nu var den tyske Nationalisme brudt frem med hidtil ukendt Styrke; Frederik VI saa i det fremspirende Nationalitetsprincip en Fare for Statsenheden og mente at holde det borte ved slet intet at gøre. Fra nu af gaar hele hans Stræben ud paa at dække over de nationale Brydninger, der fandtes indenfor den danske Stats Grænser; overfor de tysktalende Undersaatter viste han en Upartiskhed, der affødte blodig Uret mod de dansktalende Slesvigere. Og i god Overensstemmelse med hele denne Tankegang er det, at Skoleanordningen af 24de Aug. 1814 holder sig til det bestaaende, naar det hedder: „In den Dänischen Schulen des Herzogthums Schleswig wird, wie sich versteht, bloss Dänisch gesprochen.“

Sagen er nemlig den: „Den dynastiske Enheds Bevarelse var Frederik VI's Ledestjerne“. I hvert Fald staar det fast, at han aldrig *i Gærning* har vist, at han havde Følelse for, at den slesvigske Almuesmand kæmpede en fortvivlet Kamp mod den fremtrængende Tyskhed, mod slesvig-holstenske Junkere og tysksindede Embedsmænd.

Det var ikke, som *Allen* har paastaat, slesvigholstenske Rænker, der hindrede det slesvigske Reskripts (^{15/12} 1810) Træden i Kraft, men Kongens egne Anskuelser havde skiftet Karakter ved de forandrede Tidforhold. Paa det Tidspunkt, da Beslutningerne skulde føres ud i Livet, var *Møsting* — efter 1813 Grev *O. Moltke* — Præsident for det slesvigholstenske Kancelli og *Jessen* Kabi-

netssekretær, altsaa Mænd, der havde havt den største Indflydelse paa Reskripterne Affattelse.

Hvor kan man her tale om Slesvigholstenere!

En af Slesvigholstenismens Førere, Kielerprofessoren *N. Falck*, udtaler forøvrigt i 1816 det Haab, at Reskriptet snart maa træde i Virksomhed, og anser det for en retfærdig Fordring, at det fortrængte Folkesprog i den dansktalende Del af Slesvig atter indføres i alle offentlige Anliggender¹⁾.

Den Omstændighed, at der i den slesvigholstenske Kancelli-Journal er resolveret: „Wegzulegen“, beviser jo ikke andet, end at „ingen skriftlig Forestilling eller Resolution har fundet Sted, men at Kongen blot mundtlig har tilkendegivet sin Vilje til vedkommende Kollegiechef“²⁾. Og Ordet: „Wegzulegen“ er Allens eneste Bevis!

Selv om man med Allen vilde antage den Urimelighed, at den enevældige Frederik VI var ført bag Lyset af de slesvigholstenske Kancelliherrer, og at han aldrig havde faat Nys om, at den slesvigske Overrets Betænkning og Sagens øvrige Akter var afleveret i den røde Kancellibygning under 3die Septbr. 1811, staar den kongelige Sag ikke bedre. Det er dog i hvert Fald klart, at Kongen efter Udgivelsen af *Werlauffs*, *Otzens* og *Kruses* Prisskrifter ikke kunde være uvidende om, at adskillige dansktalende Menigheder i Slesvig havde tysk Kirkesprog. Men det ses ikke, at han gjorde nogetsomhelst for at hæve denne Uretfærdighed.

¹⁾ „Kieler-Blätter“. 1816. Bd. II. S. 122.

²⁾ *A. S. Ørsted*: „Af mit Livs og min Tids Historie“. II. S. 304 ff.
— do.: „For den danske Stats Opretholdelse i dens Helhed“. S. 94 ff. — *C. F. Allen*: „Det danske Sprogs Historie“. II. S. 31 ff.

Desuagtet slaas det fast som en urokkelig Kendsgæring: „Retfærdighed mod det undertrykte danske Sprog i Slesvig var Frederik VI's Ledestjerne“.

Ikke alene foretog Frederik VI intet for at værne om det sønderjydske Folkesprog, men hans resultatløse Reskriptvirksomhed — uklog og uretfærdig, forsaavidt angaar hans *tysktalende* Undersaatter — tjente kun til at give Germaniseringsiveren ny Næring. Herom haves Vidnesbyrd nok fra Mænd, hvis Interesse for det danske Slesvig er hævet over enhver Tvivl¹⁾.

Under disse for Danmark højst ugunstige Forhold brød den slesvigholstenske Partikularisme atter frem.

Ligesom den tyske Adel efter „Frihedskrigen“ kun kæmpede for Særinteresser og forældede Privilegier, saaledes forfulgte det slesvigholstenske Ridderskab efter 1815 samme Maal, støttet af det nationale Opsving i Tyskland, sporet fremad ved det Held, der ledsagede de nordtyske Junkeres Bestræbelser.

Det var længstforsvundne Rettigheder, som skulde vækkes til Live.

Siden den westphalske Fred var Tidsomstændighederne overalt ugunstige for Landstænderne; men intet Steds galdt det i højere Grad end i Hertugdømmerne, hvor Tvedragten mellem de regerende Linjer nødvendigvis maatte lamme Landsforfatningens Kraft. I 1675 holdtes den sidste Landdag, der havde skattebevilgende

¹⁾ *C. Hinrichsen* (o: Dr. Klaus Manicus): „De slesvigholstenske Partibevægelser“. S. 77 ff. — *C. von Wimpfen*: „Geschichte des Herzogthums Schleswig“. Flensburg. 1839. S. 318. — *C. F. Allen*: „Det danske Sprogs Historie“. II. S. 106.

Myndighed, og ligesom der alt tidligere var udskrevet Skatter uden at spørge Stænderne, saaledes udstedtes ogsaa de saakaldte Interimspatenter af 1689 og 1690 uden Stændernes Medvirkning. Var end de gamle Landstænder faktisk ophævede, fandt Regeringerne det dog hensigtsmæssigst at gaa forsigtig frem overfor de endnu nægtige Riddere og Prælater og først ved de hemmelige „*Articuli separati*“ i Altonaerforliget af 21de Marts 1709 blev der rettet et afgørende Slag; herved blev nemlig de regerende Linjer enige om, at „de ikke vilde betjene sig af en Landdags-Formalitet, men kun forsaavidt foranledige og tilstede en Convocation af Prælater og Ridderskab, som disse gennem en Komite skulde forebringe deres *proponenda*, hvorover der da vilde blive afgivet Erklæring.“ Endvidere blev det slaat fast, at „der ved slig Convocation kun skulde tilstaas Prælater og Ridderskab et *purum votum consultativum*“, ligesom man ikke vilde finde sig i, at de krænkede eller greb ind i „de den landsfyrstelige Højhed tilkommende *Jura territorialia*“¹⁾. Og paa den Landdag, der traadte sammen 1711—1712 uden Tilkaldelse af Stænderne, underrettedes Ridderskabet om, at Forsamlingen vel skulde have Navn af en Landdag, men ingenlunde en Landdags Rettigheder, samt at der overhovedet kun vilde blive tilstaat et *votum consultativum* med Hensyn til Udskrivningen af Skatter. Det var ogsaa kun med denne Indskrænkning, at Privilegierne konfirmeredes under 27de April 1712, idet Konfirmationen nu ikke mere lyder paa *Landsprivilegierne*, men alene paa Prælaternes og

¹⁾ *F. C. Dahlmann*: „Urkundliche Darstellung des dem Schleswig-Holsteinischen Landtage zustehenden anerkannten Steuerbewilligungsrechtes.“ Kiel. 1819. S. 53 ff.

Ridderskabets Privilegier. Saaledes var da Landstændernes tidligere Rettigheder sammensmeltede til en raadgivende Stemme, der af Ridderskabet udøvedes i de Korporationen vedkommende Anliggender. Efter 1712 sammenkaldtes *ingen* Landdag, og Ridderskabet fandt sig ydmygt heri; det erklærede den Gang at „Bevarelsen af Kongens Naade var det højeste i denne Verden“¹⁾.

Saaledes vare Forholdene, da *Frederik IV* ved Patent af 22de Avgust 1721 indlemmede hele Hertugdømmet Slesvig i den danske Krone; og den 4de Septbr. s. A. hyldede det slesvigske Ridderskab, som den sidste Rest af de gamle Landstænder, Kongen af Danmark og de kongelige Arvesuccessorer *secundum tenorem legis regiae*²⁾. Da nu altsaa det politiske Fællesskab mellem Hertugdømmerne var ophævet, idet Fællesregeringen fra nu af kun omfattede Holsten, søgte det slesvigske Ridderskab om, at den private *nexus socialis*, der bestod mellem de slesvigske og holstenske Riddere, og hvis væsenlige Betydning laa i fælles Adgang til de adelige Klostre samt en vis begrænset Kredit paa Kieler-Omslag, maatte blive ved Magt. Dette blev af kongelig Naade bevilget, men alene, *forsaavidt det ikke var præjudicerligt for Kon-*

¹⁾ *Fr. Wolfhagen*: „Om det slesvigske og holstenske Ridderskabs *nexus socialis*.“ — *N. Falck*: „Handbuch des Schleswig-Holsteinischen Privatrechts“. Altona. 1831. II. S. 183. — *Dr. A. L. I. Michelsen*: „Ueber die vormalige Landsvertretung in Schleswig-Holstein.“ Hamburg. 1831. S. 42: „Die Wirksamkeit der Verfassung ging ruhig zu Grabe, unbetrüet und unbeklagt, weil es eine Zeit der Erschlaffung und Schlagsucht, der höchsten Unmündigkeit und Unfähigkeit der Bürger war; — weil das Volk für eine Einrichtung, welche es als ein *blosses Adelsinstitut* betrachtete, und seiner damaligen Gestaltung nach betrachten musste, keinen Sinn und kein Mitgefühl hatte.“

²⁾ *A. D. Jørgensen*: „Sønderjyllands Indlemmelse i den danske Krone 1721“. („Historisk Tidsskrift“. 1885. S. 117 ff.)

gens Suverænitetsrettigheder. Denne Socialforbindelse vedkom nu alene de adelige Jomfruklostre og andre korporative Forhold, og de gamle Privilegier stadfæstedes ikke som slesvigholstenske *Landsprivilegier*, men *særskilt i Slesvig og særskilt i Holsten*, ene og alene som *Standprivilegier*.

Det slesvigholstenske Ridderskab havde vel af og til gennem sit staaende Udvalg søgt at præterdere, at det var Hertugdømmernes statsretlig bestaaende Repræsentation, skønt den saakaldte „fortwährende Deputation“ ikke var andet end en Bestyrelseskommission for Ridderskabets private og økonomiske Anliggender¹⁾. Men det var dog først *efter* Holstens Indlemmelse i det tyske Forbund, *efter* at der i Forbundsaktens 13de Artikel var stillet landstænderske Forfatninger i Udsigt, og *efter* at den middelalderlige Ridderskabsbevægelse var rejst rundt om i Tyskland, først da fremtraadte Ridderskabets Forordninger i deres rette Lys. Forældede Dokumenter, som den saakaldte „*Constitutio Waldemari*“ af 1326 og *Kristian I's* Haandfæstninger af 1460, droges paa ny frem og proklameredes som en endnu gældende, evig og uforanderlig „Grundlov“. Her fandtes nemlig Adelens Skattebevillingsret tydelig udtalt, og af Ordene: „*Dat se bliven ewich tosamende ungedelt*“, dannedes det statsretlige Grundlag for Hertugdømmernes Forbindelse, skønt denne „Grundlovsbestemmelse“ aldrig er bleven overholdt og i hvert Fald kun indeholder et Paalæg om de enkelte Hertugdømmers Udelelighed, ikke om disses Uadskillelig-

¹⁾ *Kgl. Resolution* af 27de April 1775: „... dass durch eine fort-dauernde Deputation die innere Ordnung und Einrichtung des Corps' (ohne übrigens auf dessen Verfassung weiter irgend einen Einfluss zu haben) erleichtert und verbessert werde ...“

hed, ligesom den paaberaabte „Grundlov“ af 1460 udtrykkelig paabyder *særskilte*, i hvert Fald *adskilte* Landdage for hvert Hertugdømme.

Først kom „den allerunderdanigste Forestilling“ af 22de August 1815, og da det slesvigske og holstenske Ridderskabs *Standsprivilegier* hver for sig var blevne konfirmerede under 17de Avgust 1816, og omtrent samtidig et kongeligt Kommissorium vedrørende en Forfatning for Holsten var udstedt, optraadte de slesvigholstenske Prælater og Riddere som dem, der i mer end hundred Aar havde bevaret de gamle Landsfriheder usvækkede. I et Andragende af 8de Oktbr. s. A. holdt de fast ved Hertugdømmernes „grundlovmæssige“ Forbindelse og nedlagde Indsigelse mod, at Slesvig blev berøvet den Velgærning, der laa i „den gamle Forfatnings Genopliven“¹⁾. Under Henblik til de øvrige Stænder udtales det, at man vel vilde ære det gamle, men dog ikke mindre tage Hensyn til Tidens Krav, en Udtalelse, hvis Betydningsløshed er indlysende, da det vilde komme til at bero paa Ridderskabet, hvilke Indrømmelser der skulde gøres. Derfor lykkedes det heller ikke Ridderskabet under sin fortsatte Kamp at vinde synderlig Anklang hos Borger- og Bondestand. Forøvrigt laa det — eller rettere sagt dets Sekretær *F. C. Dahlmann* — ikke ledigt. Andragender og Protester fulgte Slag i Slag; paa Dahlmanns Opfordring og efter hans Anvisning lavede tyske Videnskabsmænd, som *Rühs*²⁾, *Historie*, *Jena-Juristen*, Professor *Martin*, en saakaldet „*Rechtsgutachten*“; men da Frederik VI satte haardt imod haardt og ved Reskript af 5te Decbr.

1) *Dahlmann*: „*Urkundliche Darstellung*“. S. 111.

2) *Rühs*: „*Das Verhältniss Holsteins und Schlesiens zu Deutschland und Dänemark*“. Berlin. 1817.

1818 endog truede med at opløse selve den „fortwährende Deputation“, trak Protestanterne Følehornene til sig, indtil Wiener-Slutnings-Akten af 15de Maj 1820 gav dem fornyet Mod. Deri bestemtes nemlig, at Undersaatterne i Tilfælde af Retsnægtelse havde Rekurs til Forbundsdagen. Og da dens Art. 56 erklærede, at de i *anerkennt Virksomhed bestaaende* Forfatninger kun kunde forandres ad forfatningsmæssig Vej, mente Dahlmann, at Spillet var vundet, naar Sagen blot blev bragt frem for dette Forum.

Heri tog han dog fejl.

Under Forhandlingerne paa Forbundsdagen blev det nemlig ikke alene slaat fast, at Holsten *ikke* besad nogen i anerkendt Virksomhed bestaaende Forfatning, men den preussiske Sendemand erklærede endog med Hensyn til Spørgsmaalet om en fælles Forfatning for Hertugdømmerne, at denne Fordring, „endog uden Hensyn til andre Betænkeligheder alene af den Grund laa udenfor enhver tænkelig Indvirkning fra Forbundets Side, at *Slesvig ikke hørte til dette Forbund og altsaa var aldeles udenfor Forbundets Indflydelse.*“ Og under 27de Novbr. 1823 faldt den endelige Beslutning, som indeholder en fuldstændig Afvisning af Klagen, eftersom „den gamle Forfatning i Holsten ikke bestaar i anerkendt Virksomhed“¹⁾.

¹⁾ C. F. Wegener: „Aktmæssige Bidrag til Danmarks Historie“. S. 210 ff. og S. 433 ff. — I. F. H. Schlosser: „Rechtsgutachten betreffend den Recurs der Schleswig-Holsteinischen Prälaten, Ritterschaft und Gutsbesitzer an den Deutschen Bundestag“. 1822. S. 45: „Dass Prälaten und Ritterschaft des nicht zum Deutschen Bunde gehörigen Herzogthums Schleswig sich nicht auf dem Wege des Recurses an die Deutsche Bundesversammlung zu wenden in der Lage sind, ist bereits oben bemerkt worden, und leuchtet von selbst ein“. — Treitschke: „Deutsche Geschichte“. III. S. 597 ff.

Hermed var den slesvigholstenske Ridderskabsbevægelse slaat til Jorden.

Havde end Holsten i Henhold til Forbundsaktens 13de Artikel Krav paa at faa en Forfatning, kunde den danske Regerings Unladelse heraf dog undskyldes, saa længe Striden med Ridderskabet ikke var afgjort. Regeringen stod paa et utvivlsomt retligt Grundlag, naar den modsatte sig de middelalderlige Adelsprætensioner og ikke vilde anerkende Hertugdømmernes Forbindelse som grundlovmæssig; men efter at Ridderskabets Klageskrift var afvist af Forbundsagen, havde Kongen fuldstændig fri Hænder til at ordne Forfatningen i Holsten og *for Holsten alene*. Naar der desuagtet intetsomhelst skete, foreligger der fra Frederik VI.'s Side overfor Holstenerne et Brud paa Tro og Love, som affødte skæbnesvangre Følger ved at give Slesvigholstenismen *et Skin* af Berettigelse. Der var vel før 1823 udarbejdet Forfatningsudkast, og da den danske Regering højt og hellig havde lovet Forbundsagen at give en Forfatning, skulde man tro, at den nu for Alvor vilde skride til Værket. Det viste sig dog snart, at det aldrig havde været Kongens alvorlige Hensigt at holde det Løfte, der laa i den 13de Artikel. Under Paaskud af, at de tidligere Forfatningsforslag, som man havde været Aar om at udarbejde og derpaa havde ladet henligge uønsede aarevis, ikke duede, nedsattes en ny Begravelseskommission, der aldrig har givet noget Livstegn fra sig.

Enevoldsmagtens Bevarelse stod nemlig for Frederik VI. som det højeste. Det var ham klart, at en holstensk Forfatning om kortere eller længere Tid vilde føre til forfatningsmæssige Indrømmelser overfor Slesvig og Kongeriget. Saa foretrak han — begunstiget af den sti-

gende Reaktion i Tyskland — at følge sine tyske Forbundscollegaers Exempel; men denne uordholdne Adfærd førte naturligen med sig, at Ridderskabets Kamp for Særinteresser og forældede Privilegier i manges Øjne kom til at staa med en ufortjent Glorie.

Fra Danmark udgik ingen Impulser, det syntes haabløst at vente noget fra den Kant. I den ny Tids Ideer, Frihed og Nationalitet, saa den danske Regering ikke Forbundsfeeller, men fjendtlige Magter, og den danske Folkeaaand „var for nedbøjet under Tidernes Tryk til energisk, selvstændig Optræden. Saaledes hændtes det da, at Regeringen ikke benyttede de mange gunstige Øjeblikke, den havde kunnet benytte; saaledes hændtes det, at Regjeringen ikke blot undertrykte den ridderskabelige Middelaldersbevægelse i Hertugdømmerne, men at den fulgte hele den tyske Censurpolitik, som i Restaurations-tiden udgik fra Tyskland“¹⁾.

Den danske Kongelov kom altsaa til at staa som en uovervindelig Hindring for en Udvikling i Retning af statsborgerlig Frihed. Det er derfor forklarligt, at frisdede Slesvigere saa hen til Forbindelsen med Holsten som den eneste Vej, ad hvilken det var muligt at naa en Forfatning. Og hvorledes de slesvigholstenske Anskuelser den Gang opfattedes i Kjøbenhavns liberale Kredse, derom haves af *Joh. Hage* et paalideligt Vidnesbyrd i følgende Udtalelse: „Ridderskabets, forskellige Embedsmænds og Universitetets Bestræbelser for at hævde Holstens forbundsmæssige Ret til en Repræsentation vakte saaledes ikke blot Sympathi hos en Del af Slesvigs Befolkning, men fandt ogsaa en vis Genklang i Kon-

¹⁾ *A. F. Krieger*: „Det augustenburgske Oprør“. S. 19.

geriget: man saa da kun Faren i en slap og lidet dygtig Regering; man mente, at med større Frihed for alle vilde de Vanskeligheder, som senere maatte rejse sig, let udjævnes¹⁾).

Jævnside med, som oftest støttende Ridderskabets Optræden, udgaar i disse Aar fra Kiels Universitet en Bevægelse, der stærkt greb den studerende Ungdom, alt-saa den vordende Embedsstand i Slesvig og Holsten. Blandt dens Ledere fandtes højtansete, talentfulde Universitetslærere, som *Dahlmann*, *Falck*, *Twesten* og *Karl Welcker*, Udgifterne af „Kieler Blätter“; tilsyneladende var disse Mænd paa ethvert Punkt opfyldte af de Krav, Tiden stillede. Som kritisk Historiker og politisk Theoretiker har Dahlmann et stort Navn; ved sin kraftige Personlighed udøvede han en dominerende Indflydelse paa sine Kollegaer; overalt — i Kiel, i Göttingen, i Bonn — har han forstaat at samle en talrig Kreds af Tilhørere om sig. Selv hans skarpeste Modstander²⁾ har indrømmet, at „Dahlmanns Sprog har en ejendommelig Kraft og ædel Strængthed. Hans Udtryk bærer Præget af en vis Sikkerhed, der truer med at imponere Læseren — en Virkning, hans Skrift og Tale vist ofte har gjort.“ Og *Orla Lehmann*³⁾ siger om ham: „Denne alvorlige, mørke Mand var unægtelig en imponerende Skikkelse“.

Dahlmann lagde heller intet Skjul paa, hvorledes han opfattede sin Docentvirksomhed. I en Forelæsning fra 1820 hedder det saaledes: „Min Tanke er ikke alene at give Historie, men tillige at lære Politik . . . . Enhver

1) *H. Hage*: „Johannes Hage“. Kjbhv. 1854. S. 68.

2) *C. F. Wegener* i „Tidsskrift for Litteratur og Kritik“. 6te Bd. S. 199.

3) *Orla Lehmann*: „Efterladte Skrifter“. I. S. 99.

bliver jo nu trukken ind i Politiken; man maa have en Dom derom, og dog er der saa faa, som foretager de nødvendige Forarbejder; næppe ved de fleste, at det er nødvendigt, at Politik maa læres som en anden Viden-skab.“ Han var utvivlsomt i disse Aar den af Profes-sorerne, der direkte og indirekte havde størst Betydning, og som Ridderskabets Sekretær affattede han alle dets Andragender og Stridsskrifter, kort sagt ledede hele Be-vægelsen.

Født den 13de Maj 1785 i Wismar — den Gang un-der Sverrig, i 1804 knyttet til Mecklenburg — forenede han Svenskerens og Tyskerens medfødte Uvilje mod de danske. Dog saa det en Tid ud, som om Danmark skulde blive hans andet Fædreland. Morbroderen, Hol-steneren *F. C. Jensen*, indtog en anset Stilling i det tyske Kancelli; under de daværende Forhold var der intet at vente i Tyskland. Derfor paabegyndte Dahlmann i 1802 sine filologiske Studier i Kjøbenhavn, frekventerede 1804 —1805 Universitetet i Halle, hvor han hørte *F. A. Wolf*, *Steffens* og *Schleiermacher*, opholdt sig atter et Aarstid i Kjøbenhavn og vendte derpaa i 1806 tilbage til Tyskland for at skabe sig en Livsstilling.

Dette mislykkedes paa Grund af de urolige Tider, og Dahlmann maatte i Efteraaret 1810 for *tredje* Gang tage sin Tilflugt til Kjøbenhavn og Morbroder Jensens gæstfri Hjem. Det var nu øjensynlig hans Bestemmelse at slaa sig til Ro blandt de forhadte danske, eftersom Tyskland den Gang ingen Brug havde for ham. Han disputerede for Doktorgraden, lod sig naturalisere, blev Docent ved Universitetet, holdt i 1811 Forelæsninger over *Aristophanes* og lagde Grunden til de historiske Stu-dier, der senere skulde skaffe ham et saa berømt Navn.

Med Iver søgte han at gøre sig bekendt med dansk Literatur, henryktes over *Holbergs* djærve Vid, fulgte med Interesse *Baggesen* og *Oehlsenschläger*, hvilken sidste han endog forherliger i et mindre Skrift¹⁾.

Saa blev en Professorplads ledig i Kiel; ved Onkel Jensens Hjælp blev Dahlmann i 1813 udnævnt til overordenlig Professor i Historie „uden at have skrevet et eneste Ord om Historie, ja endog uden at have hørt en historisk Forelæsning²⁾).

Alt under sit Studieliv i Tyskland var Dahlmann, der til en Tid stod i nært Forhold til *Heinrich von Kleist*, bleven greben af den vaagnende Nationalitetsfølelse: nu kastede han sig over den Afart af tysk Nationalisme, der kaldes Slesvigholstenisme. Første Gang, han fik Lejlighed til offentlig at udtale sig herom, var i den saakaldte „Waterloorede“³⁾, der holdtes ved en Universitetsfest i Anledning af Waterlooslaget. Han dvæler i Indledningen ved „de ædle tyske Fruer og Jomfruer“, der var tilstede; med et „Franzosenhass“, der ikke staar tilbage for *Arndts* og *Jahns*, angriber han „det mendederske, gudsfornægtende, rovlystne Folk“. Og saa er der Slesvigholstenismen fuldt færdig: „Selv om Slesvig aldrig har været i det tyske Forbund, hører det dog derhen, og det hører derhen gennem Tvillingbroderen Holsten, med hvem det er sammensmeltet i Forfatning, Friheder og Rettigheder“.

Han kommer naturligvis ogsaa ind paa Forfatnings-

1) *F. C. Dahlmann*: „Betragtninger over Oehlsenschlägers dramatiske Værker“. Kjbhvn. 1812.

2) „*Fragment einer Autobiographie*“.

3) *F. C. Dahlmann*: „Rede zur Feier des Siegs vom 18ten Juni 1815“. Kiel 1815.

spørgsmaalet, og det viser sig straks, hvor lidet bevendt hans Frihedsprinciper er. Han mindes med Vemod, at „vore gamle Forfatninger, som man nu kalder barbariske og gothiske, helt var grebne ud af Folkelivet, ja var selve Folkelivet“. Det er derfor ikke underligt, at hans „liberale“ Sjæl frastødes af den Hydra, der er fremvoksen af den franske Revolutions „Pøl“. Han er tvært imod inderlig bevæget over de ædle tyske Fyrster, der nu i Forening med Folkene skal arbejde paa „en fast Statsordning og lovbunden Frihed“. Og Talen endte med følgende Tirade: „Heil den Deutschen . . . Heil Blücher und den Streitern für das deutsche Vaterland“.

At de ædle tyske Kvinder var dybt rørte over denne Tale, er naturligt; derimod synes det, at Studenterne ikke var ganske tilfredse. I hvert Fald skriver *Julie Hegewisch*, Dahlmanns senere Hustru, herom: „Sandelig, intet tysk Hjærte kunde blive uberørt . . . Aa, vi var alle saa bevægede . . . Ak, hvor de fleste Mennesker her er forstokkede Danskere og især Studenterne; det er dog alt for sørgeligt; men hvad der er det ærgerligste og næsten utroligt, Studenterne er opbragte over Talen, for tysk, for frisindet! *De slesvigske Studenter lo, skar Tænder, da han talte om Broderforholdet mellem Slesvigere og Holstenere*“¹⁾.

Fra dette Øjeblik var Dahlmann Slesvigholstenismens anerkendte Leder.

Kort i Forvejen havde Grev *Kristian Stolberg* til Windeby opfordret ham til at søge den ledige Plads som Ridderskabets Sekretær med den Bemærkning: „Under vort nuværende Forhold til Regeringen trænger vi til en

¹⁾ De Breve, der anføres, findes trykte hos *Springer*.

øvet Pen, og en saadan venter vi at finde i Dem.“ Det var en lønnet Stilling, og det synes ikke, at det har været stridende mod hans politiske Anskuelse at optræde som Aristokratiets Pennefører. Han hørte jo ogsaa hjemme i Mecklenburg, og har han end i sin Barn-dom ynkedes over de ulykkelige livegne, der pintes og plagedes af de strelitz-schwerinske Junkere, er det dog rimeligt, at slig sentimental Følelse er fordunstet under Paavirkning af den altopslugende Nationalisme. Virkelig Frihed var en Bisag, Kamp mod Revolutionens Principer og Genopliven af gammeltysk Forfatning det Maal, enhver Germaner burde have for Øje.

Dog var Dahlmann end som Politiker en konservativ Natur, indtraf der dog Øjeblikke, hvor han følte det skæve i sit Forhold til Ridderskabet. Medens han 1815 i et Brev til *Niebuhr* udtaler, at han kun ugærne — og med tungere Hjærte end Lærerstillingen — opgiver Forholdet til Ridderskabet, er han et Par Aar efter fuld af Mistillid. Da en Deputation af Ridderskabet nemlig i Sommeren 1817 tog til Kjøbenhavn for at underhandle med Regeringen, faar han Mistanke om, at det er Godsejernes Hensigt at erhverve Skattefrihed for sig alene paa Bekostning af det øvrige Land, og han søger sin Afsked ¹⁾.

Han lader sig vel bevæge til at blive, men det synes nærmest at være af pekuniære Grunde; i hvert Fald skriver han til sin Hustru: „Naar det blot var muligt, at vi ved en sparsommeliger Husholdning kunde blive saaledes stillede, at jeg kunde undvære den ridderskabelige Ansættelse.“ Og i et andet Brev har han ret karak-

¹⁾ *A. Springer*: „F. C. Dahlmann“. I. S. 145.

teristisk angivet sin noget svævende Stilling i følgende Ord: „Til Skade for det hele rører sig ogsaa her Tvedragt mellem Adelen og det øvrige Folk, opflammet af mangfoldige Minder; Ridderskabet har fuld Tillid til mig, dets Embedsmand; hertil kommer, at jeg er en borgerlig og ikke ønsker at være andet; man tror i Landet, at jeg mener det vel med det hele, og saaledes er det oftest lykkedes mig, idet jeg indtager en vis upartisk Midterstilling, at opretholde Enighed.“

Det er dog ikke alene paa dette Punkt, at der kommer en vis Usandhed ind i Dahlmans Virksomhed, som overhovedet i Kielerprofessorernes Forsøg paa at lade Ridderskabets Særprivilegier og Folkets berettigede Krav gaa op i en højere Enhed.

Offenlig kæmpede han, som oven for berørt, for Ridderskabets Skattefrihed; i private Skrivelser hedder det: „Man kunde ikke misbillige, naar den [den danske Regering] bestræbte sig for ogsaa i Hertugdømmerne at gennemføre den eneste tidssvarende Grundsætning, at Skatterne ikke skal fordeles efter Stand, men efter Skatteevne.“ Naar Dahlmann til Trods for denne Halvhed udøvede en saa betagende Indflydelse, skyldes det væsentligst hans utvivlsomme Begavelse og imponerende Kundskabsmasse. Hertil kom, at han og Kollegaer stadig gjorde gældende, at Ridderskabet, naar det først var blevet anerkendt som Landets forfatningsmæssige Repræsentation, vilde arbejde for en Forfatning, der fyldestgjorde Tidens berettigede Krav.

Selv om Dahlmann, hvis han virkelig havde været i Besiddelse af den romerske Karakterfasthed, hvormed hans tyske Biografer plejer at udstyre ham, naturligvis aldrig vilde have indladt sig paa at optræde som Rid-

derskabets svorne Haandlanger, maa man paa den anden Side ikke af den liberale Martyrglorie, der omsvæver ham som en af de syv Göttinger-Professorer, lade sig forlede til en ubillig Bedømmelse af Mandens Karakter og videnskabelige Hæderlighed. Det er vel ikke urimeligt, at det har tiltalt den forfængelige Mand at komme paa de gamle Adelsborge, blive gæstfrit modtaget og smigret af den „henrivende, al Verden fortryllende Grevinde *Rantzau*“ eller „den feterede Fru *Schleiden*“, hvem Orla Lehmann 18 Aar efter kalder „en af de dejligste Kvinder, jeg nogen Sinde har set“. Og det er højst sandsynligt, at han ikke har undgaat Paavirkning af Svo-geren, den geniale Læge *Franz Hegewisch*, der spiller Regissørens Rolle paa den slesvigholstenske Scene, og hvis engelsk-aristokratiske Tendenser og intime Forhold til den holstenske Adel havde affødt Tilnavnet: Sir Francis; men desuagtet maa det fastholdes, at Dahlmanns politiske Anskuelse altid har været konservative, og at han altsaa for den Sags Skyld godt kunde gaa i Spand med Riddere og Prælater, selv om hans Mæglerstilling let kan stille ham i et noget tvetydigt Lys. Saavel i de Artikler, han under Titlen: „Ein Wort über Verfassung“ skrev i „Kieler-Blätter“, som i sit politiske Hovedværk¹⁾, kæmper han for aristokratiske Forfatningssystemer. Paa væsenlige Punkter er Dahlmann berørt af den Kreds, som i Almindelighed kaldes den historiske Skole, han staar Niebuhr og Savigny nær. Han vil have Kongen udrustet med vidtgaende Myndighed: Selv i den bedste Forfat-

¹⁾ *F. C. Dahlmann*: „Die Politik“. I. Göttingen. 1835. — *Treitschke* siger om Bogen: „Den danner Afslutningen paa de politiske Ideer, som indtil 1848 opfyldte en stor Del af vore højere Stænder.“

ning er en god Fyrste en Himlens Velsignelse. Det engelske Fødselsaristokratis vigtige og forsonende Stilling redder Folkefreden og sikrer Forfatningen. Han holder derfor paa et stærkt aristokratisk Førstekammer og et andet Kammer med en meget begrænset Valgret. Og Majorater skal oprettes i de tyske Stater, hvor saadanne ikke findes. Han bekæmper ganske vist raadgivende Proviñsialstænder og er *theoretisk* en Tilhænger af Skattebevillingsretten — i *Praksis* har han en anden Anskuelse; Forfatningskunsten bestaar for ham i at „bringe den bedre Del af Folket til at tale“, og det var ganske naturligt, at han i 1830, da Borger- og Bondestand begyndte at røre sig saa smaat, straks ængstedes for Bondekrig og Anarki.

Betegnende er ogsaa Dahlmanns Udtalelse om den norske Forfatning: „Ved den klæber Lugten af den franske Konstitution fra 1791 og den spanske Kortestforfatning; den opløser Kongedømmet i sit Væsen og fjærner sig derved fra det Grundlag, paa hvilket Haabet om europæisk Frihed nu en Gang hviler.“

Ligesom de hannoveranske liberale i sin Tid betegnede hans slesvigholstenske Virksomhed som *en Kamp for Adelsprivilegier*, saaledes karakteriserede Frankfurterparlamentets Venstre ham som „en Antikvitetskræmmer, en Syvsover, der ikke havde lukket Øjnene op siden det hellige, tysk-romerske Riges Fald“¹⁾.

Det Tyskland, han kæmpede for, var *Militarismens*, ikke Frihedens; for ham stod det klart, at „Tyskeren fornemlig trænger til *Magt*, langt mer end til Frihed.“

1) A. Springer: „F. C. Dahlmann“. I. S. 357 og II. S. 288.

Kort sagt, han hørte til den Kreds af tyske Videnskabsmænd, som *Ruge*¹⁾ har kaldt „den lærde Reaktion“, disse Mænd, der tog Parti for Fortiden mod Nutiden, og hvis Studier avlede de mest forstokkede Frihedsfjender.

Socialt hørte han ogsaa til „Samfundsstøtterne“. Ligesom han en Gang paa en Rejse hellere vilde køre alene end sidde i Vogn sammen med en Købmand, „den er noch ausserdem im Verdacht des Judenthums hatte“, saaledes optraadte han som praktisk Politiker mod, at Jøderne erholdt almindelige statsborgerlige Rettigheder: De kristnes politiske Trosbekendelse krænkes, naar Jøder bliver Landdags-Deputerede, og der bør aldrig være Tale om at give dem uindskrænket Adgang til Køb og Salg af faste Ejendomme o. s. v.

Han delte i 1832 Anskuelser med „Hannoversche Zeitung“, der for Alvor advarer mod Anlæg af Jærnbaner i Tyskland, fordi disse letter og fremskynder Transporten samt ikke beskæftiger et større Antal Mennesker ved Transithandel, gør Fragtmænd, Værter og Speditører brødløse, i det hele passer bedre for det mennesketomme Amerika end for det civiliserede Europa.

Naar saa konservative Anskuelser kunde slaa an, laa det naturligvis for en Del deri, at den Bevægelse, der udgik fra Kieler-Universitetet, dog i hvert Fald havde et forfatningsmæssigt Maal, medens der fra Kjøbenhavn — baade fra Regeringens og Universitetets Side — ikke

---

¹⁾ *A. Ruge*: „Sämmtliche Werke“. II. S. 102 ff.; jfr. 4de Bd. S. 53.

hørtes andet end sejt Vedhængen ved *Kongelovens* Enevælde.

Paa et væsentligt Punkt adskiller den daværende slesvigholstenske Retning sig forøvrigt fra den senere augustenborgske; der var ingen, som den Gang tænkte paa at gøre Indgreb i Kronens dynastiske Ret. Ligesom Dahlmann i „Kieler Blätter“ erklærer, at Hyldingseden af 1721 sigter til Arvefølgen, saaledes indrømmer ogsaa *Falck*¹⁾, at Kongelovens Arvefølge er gældende i Slesvig.

Medens *Falck*²⁾ den Gang erkendte, at det fortrængte Folkesprog i den dansktalende Del af Slesvig havde berettiget Krav paa at genindføres i alle offentlige Anliggender, er Dahlmann paa dette Punkt alt for greben af den tyske Nationalismes vildeste Udskejelser til, at han skulde gøre den allermindste Indrømmelse. For Kieler-professoren eksisterer der i Slesvig-Holsten intet dansk Folkesprog; Modsætningen mellem Kongeriget og Hertugdømmerne betegner han med følgende Udtryk: „Verschiedene Sprachen bezeichnen verschiedene Volksart“; hans eget Blad, „Kieler Blätter“, aflægger uheldigvis Vidnesbyrd om, at Halvdelen af Slesvig var dansktalende. Og i Frankfurterparlamentet udtaler han: „Endnu har jeg ikke set den Slesviger, ikke set den Beboer endog fra Slesvigs nordligste Del, der har nærret det Ønske at skilles fra Slesvig - Holstens ham saa hellige Enhed.“ *Privat* var han rigtignok af en anden Mening. Hans Ven og Biograf³⁾ siger nemlig: „Om hans egen Stem-

1) *N. Falck*: „Das Herzogthum Schleswig“. Kiel. 1816. S. 98—119—123.

2) „*Kieler Blätter*“, 1816. II. S. 122.

3) *A. Springer*: „F. C. Dahlmann“. II. S. 269 ff.

ning aflægger hans Kones Breve et tydeligt Vidnesbyrd“. Og derpaa anføres bl. a. følgende Brev, skrevet et Par Maaneder *efter* den offentlige Udtalelse: „At den nordligste Halvdel af Slesvig og Flensborg med sine Købmænd er saa dansksindede, er dog slemt og afgørende“.

Enhver Tilføjelse er overflødig.

III.

Sylt og Barndomsaarene.

Fra Vidaaen indtil Ejderen, langs lave Kyststrækninger og paa spredte Øer, har fra Oldtiden af Nordfriserne fæstet Bo.

En kraftig, frihedselskende Folkestamme, hærdet under stedse varende Kampe, paa alle Omraader truet af fjendtlige Angreb: Den fædrene Jordbund af Vesterhavets rovlystne Bølger; den nedarvede Frihed af begærlige Fyrster, Riddere og Prælater.

Trælle og Adelsmænd fandtes ikke blandt disse kække Sømænd og fribaarne Odelsbønder, der holdt Selvstyrelsen højt i Ære, og som saa ofte i Gærning har hævdet Valgsproget: „*Lewer duad üs Slaw!*“¹⁾.

Under Middelalderens Borgerkrige træffes Nordfriseren snart paa den ene, snart paa den anden Side; afvekslende følger han danske Konger og holstenske Grever.

I Tidens Løb svandt gradvis Nordfrislands Selvstændighed, men kun nødtvungent lød det frihedskære Folk de hertugelige eller kongelige Fogder. Den senere Historie er ikke blottet for Beretninger om dræbte og bort-

¹⁾ „Heller død end ufri“.

jagede Fogder, Smaaopstande og Skattenægtelser. Rester af det gamle Selvstyre holdt sig dog længe; endnu i dette Aarhundrede dannede de frisiske Landskaber ligesom smaa Fristater under dansk Højhed¹⁾.

Kraftigst havde gammelfrisisk Lov og Sprog, Sæder og Skikke bevaret sig paa Øerne, ikke mindst paa Sylt.

Efter 1721 dannede Sylt, der er 1½ □ Mil stor med henvend 2500 Indvaanere, et Landskab under Tønder Amt; den nordligste Del, List, regnedes dog i verdslig Henseende til Ribe Amt. Regeringen var repræsenteret ved en kongelig Landfoged, der oppebar Skatter og udøvede Politimyndighed, var Skifte- og Auktionsforvalter, Notarius og Overformynder, samt førte Panteprotokollerne. Forøvrigt herskede Selvstyre.

Hver Maaned traadte Landskabskollegiet, ni folkekaarne Mænd, sammen i Keitum for at afgøre Øens Anliggender. Indenfor dets Virkekreds faldt ikke alene Landskabets Økonomiforvaltning, men det beskikkede tilige — afset fra Landfogden — alle Landskabs-Embedsmænd, saasom Distriktslæge, Apotheker, Postekspeditør, Postbud, Færgemand o. s. v. Ved Siden af denne Landsrepræsentation afholdt hver By særskilte Bondeskabsforsamlinger, ligesom Bondeskabet (o: alle Husejerne, hvad enten de nu var Bønder eller, som paa Sylt, for

¹⁾ *Dr. A. L. J. Michelsen*: „Nordfriesland im Mittelalter“. Schleswig. 1828. — *F. C. Dahlmann*: „Geschichte von Dänemark“. I. S. 600 ff. — Jfr. dog *A. D. Jørgensen*: „De sønderjydske Strandfrisers foregivne Selvstændighed i Middelalderen“ (Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie“. 1868. S. 167 ff.): „ — — Og naar da Ordet „Frihed“ maaske en Gang imellem slap med ind i deres Kampraab — og at det har gjort det, kan der næppe være Tvivl om --, da maa herved ingenlunde tænkes paa politisk Selvstændighed, men, som i Reglen ogsaa i vor Tid, paa social Uafhængighed og Selvregering“.

største Delen Sømænd og Fiskere) i de enkelte Landsbyer valgte Bondefogden. Endvidere havde hvert Kirkesogn sit Sogneforstanderskab, under hvilket Kirke-, Skole- og Fattigvæsen var henlagt. Dets Medlemmer udnævntes dog af Kirkevisitatoriet, medens derimod Præsten valgtes af Sognebeboerne.

Næsten uforandret bestod middelalderlig Retspleje og Lov.

Paa Højderne ved Tinnum, senere i Keitum, holdtes de aarlige Ting. Dér dømte Sylteraadet, tolv af Folkets egen Midte frit valgte Mænd. Som første Instans i civile og kriminelle Sager afsagde det Kendelser „den Landrechte, Landesgesetzen und andern königl. Verordnungen gemäss“, som det hedder i Raadmændenes Bestallinger. Kun som Protokolfører uden Stemmeret var den kgl. Landfoged til Stede. Landfogden udøvede vel en selvstændig Dommervirksomhed, men den omfattede fra Begyndelsen af kun ubetydelige Sager (under 10 Rthlr.); i Tidens Løb førte dette ganske vist med sig, at han kom til at dømme i større Sager, men saadant afgang dog af Parternes fri Vilje, thi naar en af disse fordrede det, henvistes Spørgsmaalet til Raadmændenes Afgørelse¹⁾.

Paa Sylt sætter man overhovedet Pris paa de gamle Rettigheder, og ved sejt Udholdenhed lykkedes det at bevare enkelte. Med smaalig Iver søgte saaledes de Holsten-Gottorpske Hertuger at berøve Sylterne den nedarvede Jagtfrihed: De dristige Jægere lagdes i Halsjærn, Hundene mistede den ene Forpote, og de Sømænd, der

¹⁾ *Dr. G. N. Wulfke*: „Ueber die Sylter Landschaftsverfassung und ihre zeitgemässe Verbesserung“. Kiel. 1831.

kom hjem fra fjærne Rejser, maatte under deres Ophold paa Øen aflevere alle Skydevaaben. Men hvad hjalp det?

Sylterne sagde: „*De Nacht es üüs ein*“¹⁾, og *de facto* hævdede han Jagtfriheden indtil bedre Tider²⁾.

Et ejendommeligt Tungsind præger Naturen.

Trykkende Stilhed, kun afbrudt af Brændingens dumpe Brusen og Maagens hæse Skrig -- ingen Sangfugl lader sin Røst lyde i denne Ørken. Yderst mod Vest Klitternes langstrakte Sandbjærge, hist hævende sig til en Højde af et Par Hundrede Fod, her glidende over i Dale. Snart møder Blikket kun gulhvid flyvende Sand, saa veksler brunlig Lyng med Revl og Krat. Ensformigheden paa de mørke Heder brydes af talrige Kæmpehøje.

Et middelalderligt Skær hviler over disse Egne, middelalderlige Sæder og Skikke har været herskende helt op til Nutiden.

I Westerland paa Sylt udpeger man endnu den Vej, ad hvilken de ulykkelige -- af hemmelige Familjeretter dømte til Døden („*Wrögin*“) paa Grund af ukyske Sæder -- i Nattens Mulm førtes til den stejle Klit og nedstyrtedes i Havet eller sænkedes under Isen. Og det er kun et Aarhundrede siden, at Drabsmanden erklæredes fredløs, idet den dræbtes Slægtninge tre Gange slog paa Kisten med Sværdene under Hævnraabet: „*Wræk! Wræk! Wræk!*“

Endnu lever dog de gamle Sagn og udøver Indfly-

¹⁾ „Natten er vor egen“.

²⁾ C. P. Hansen: „Notizen Sylt betreffend“ i „Schleswig-Holstein-Lauenburgische Landesberichte.“ Altona. 1847. S. 79 ff. — C. P. Hansen: „Der Sylter-Friese“. Kiel. 1860.

delse, støttet af Naturomgivelser og Befolkningens Fasthængen ved det fra Fædrene overleverede.

Pitje fan Skotlönd, en ond Aand fra de skotske Bjerge, bringer Storm, Pest og Uaar; i de øde Klitter, hvor Huse og Kirker er bedækkede af Flyvesandet, ser Sylteren ved Nattetid grædende Enker og ved Havbrynet de druknede Aander; paa Hederne vandrer *Brødderhoogspegelset*. Og saa er der det gamle Sømandssagn om Kæmpeskibet *Mannigfual*: Dets Master er Bjærgspidser, til Hest rider Kaptajnen om og uddeler Ordre, unge, raske Matroser klatrer op i Takkelagen, som graaskæggede Oldinge kommer de ned¹⁾).

Heldigvis findes der i selve Befolkningens Næringsvej og Beskæftigelse en gavnlig Modvægt mod denne romantiserende Fastholden ved svundne Tider.

Det er Søen, der ernærer disse Øboer.

Sylteren nøjes dog ikke med Fiskeri i de hjemlige Farvande eller Skipperfart langs Kysterne. Han gaar ud paa de lange Rejser, til Koffardis paa Ost- og Vestindien, til Lima og Arkangel, i Middelhavs- og Englandsfart.

Ligesom Søfarten bragte Velstand til Huse, saaledes kom der fra fremmede Egne et frisk Pust, som strøg henover Øen og bortvejrede rodfæstet Fordom og Overtro. Med de hjemvendende Sømænd naaede Dønningen af de Storme, der rystede de gamle Samfundsbygninger, Sylts fredelige Kyster.

Blandt Naboer og Slægt nød Skibskaptajn, Raadmand *Jürgen Jens Lornsen* i Keitum stor Anseelse. En

¹⁾ C. P. Hansen: „Notizen Sylt betreffend“ i „Schlesw.-Holst.-Lauenb. Landesberichte“. Altona. 1847. S. 86 ff. — Fr. Hammerich: „Danmark i Valdemarernes Tid“. II. Kjøbenhavn. 1848. S. 28.

djærv, frisindet Sømandsnatur, knap af Ord, rask til Handling, en trofast Ven i Nøden. Mangen heldig Rejse havde han tilbagelagt, oplevet mangt usædvanligt. For sin Rheder havde han i 1789 ført heldige Processer i London og Paris, som Øjenvidne overværet Bastillens Erobring paa saa nært Hold, at en afhugget Soldaterhaand ramte hans Hoved. Hallernes frygtede Damer havde vist deres Søsterkærlighed ved at rive Sølvspænderne af hans Sko; det lykkedes dog den sejge Friser at faa dem udleverede ved Henvendelse paa Politikamret¹⁾.

Det var en Mand, der ikke var bange for at se Virkeligheden klart i Øje.

Revolutionens Udskejelser skræmmede ikke ham, hvis Hjærte altid slog varmt for borgerlig og politisk Frihed. Med Interesse fulgte han Tidens Bevægelser; han læste sin Avis, „Altonaer Mercur“, og et efter Datidens Forhold righoldigt Bibliothek vidnede om, at han stadig arbejdede sig fremad.

Kapt. Lornsen var gift med *Kressen* (Christine) *Pieters*, en Datter af den rige Skibskaptajn og Raadmand *Uwe Pieters* fra Keitum; hun skildres som en jævn og brav Kvinde, en dygtig og sparsommelig Husmoder.

En orkanagtig Novembemat, medens Kapt. Jürgen, der var paa Rejse fra Arkangel til Lissabon, havde Møje med at holde sit Skib klar af Færøernes Skær og klippe-

---

¹⁾ *Karl Jansen*: „Uwe Jens Lornsen“. Kiel. 1872, S. 158 ff.

rige Kyster, lød fra den hjemlige Bolig i Keitum Raabet: „*Diär es en Skepp üp Strönd kjemmen*“¹⁾.

Samme Nat (den 18de November 1793) fødtes **Uwe Jens Lornsen**, og Sylteren har for Vane at sammenligne et Barns Fødsel med Sømandens Skibbrud paa fremmed Kyst — deraf ovennævnte Talemaade²⁾.

En Stormnat kom Uwe Lornsen til Verden, stormfuldt og bevæget var hans Liv, fuldt af Modgang og Uro.

Først fire Aar efter Sønnens Fødsel vendte Faderen hjem for nu i Ro og Mag at leve af sine Rentepenge og hjælpe til at holde Styr paa den stridige Uwe, en kraftig velvoksen Dreng med rødmossede Kinder og blondt krøllet Haar. En vild Krabat, hvis Drengetrods mulig indeholdt Spiren til Karakterfashed, lærenem, men ikke synderlig flittig, altid rede til gale Streger og ikke bange for nogetsomhelst.

Ved Hjælp af sin usædvanlige Legemsstyrke opkastede han sig snart til Gadeungdommens Fører. Egenraadig og selvbevidst, som den lille Gadekonge var, styrede han med haard Haand sin Trop og straffede hensynsløst de ulydige.

En Legekammerat kom paa Hovedet ned ad den stejle Klit, en anden i Møddingen, en tredje blev ligefrem smidt i Vandet og var nær ved at drukne, men saa sprang den „gale“ Uwe selv ud og trak Synderen i Land.

I de lange Vinteraftener hørte den opvakte Dreng mangt et Ord, der aldrig glemtes.

1) „Et Skib er strandet paa Kysten“.

2) *Notizen zu einer Lebensbeschreibung Uwe Jens Lornsens von U. L. N.* [„Uwe Lornsens Nabo, Organisten C. P. Hansen i Keitum“]. Hamburg. 1838 (?); et Kildeskrift vedrørende Lornsens Barndom og første Ungdom.

og Tilbøjelighed førte dem til fremmede Lande og Verdensdele; de saa andre Folk, med andre Sæder og Indretninger; de lærte at skælne og sammenligne, og idet de erkendte, hvad de af godt og fortræffeligt havde forud for andre Folkeslag, kunde det samtidig ikke fejle, at de lagde Mærke til mangt nyt, der tykkedes dem ønskeligt og nødvendigt. Og det kunde ikke mangle, at de maatte blive Venner af frisindede Institutioner. De fik Øjet op for, hvorledes borgerligt Velfærd befæstes og sikres gennem Offenlighed og forfatningsmæssig Repræsentation. — — Det var dog ikke blot Kendskabet til fremmede Nationer, der paatrængte dem denne Opfattelse. Som Frisere havde de jo fra deres Forfædre arvet Stammens frisindede Anskuelse, og endnu bevarer og skatter de i deres kommunale Selvstyre denne Rest af Folkets gamle fri Forfatning som et Arvegodt fra Fædrene. — —“

Det var Fortid og Nutid, som her mødtes; blivende Betydning havde disse Barndomsindtryk, støttet af Tidsaanden. Alt fra Ungdommen af lærte Uwe Lornsen at hade kongelig Enevælde og ridderskabelige Overgreb. Født Separatist, som alle hans Landsmænd, førtes han naturligen over i slesvig-holstensk Partikularisme. Af Natur og Opdragelse fast knyttet til Fortids Skik og Forfatning, oversaa han berettigede Folkeejendommeligheder, havde kun momentvis Blikket aabent for den *danske* Slesvigers Ret. Men den Kærlighed til borgerlig og politisk Frihed, han havde indsuget med Modermælken, den bevarede han usvækket lige til sin Dødsdag.

Foruden den almindelige Skoleundervisning, fik Uwe Privattimer i Latinens Begyndelsesgrunde samt i Trigonometri og Algebra. Der var dog ingen, som tænkte

paa, at han skulde være andet end Sømand. Imidlertid var Krigen udbrudt mellem England og Danmark; Virkningen heraf følte paa Sylt, der ikke alene led store Tab ved Søfartens Standsning, men endog var udsat for fjendtlige Angreb.

En Dag i Maj 1809 saa man et Par engelske Krigsskibe, en Brig og en Skonnert, paa Jagt efter to danske Kapere, der haardt forfulgte af den overmægtige Fjende styrede henimod Sylt. Den ene Kaper ankrede op sønden for Øen, medens Mandskabet i Baade søgte ind til Land. Den anden løb paa Grund vest for Landsbyen Rantum. Dets Mandskab under Ledelse af Kapitajn *Böttcher* kastede i en Fart det svære Skyts over Bord, borede Skibet i Sænk og forskansede sig bag Klitterne for at afvente det fjendtlige Angreb. Da nu Englænderne beredte sig til i Baade at gøre Landgang, opstod stor Bevægelse paa Øen.

Fra Signalstængerne vajede Flag, Klokkerne lød, Trommerne røres, og alt vaabenført Mandskab — deriblandt den *15aarige Uwe* — ilede hen til den vestlige Strand for at give Fjenden en varm Velkomst.

Englænderne havde alt entret den ene Kaper og søgte nu at bemægtige sig den anden, men forgæves. De udsendte en sand Kugleregn over Øen, foretog gentagne Landgangsforsøg, men sloges stadig tilbage af Sylterne og de danske Kapergaster. Da Ebben indtraadte, havde disse i Forening slæbt de nedsænkede Kanoner op paa Land og vedligeholdt nu bag de naturlige Klitkanser en livlig Ild. Særlig Virkning gjorde *lange Marnens* vidtrækkende, træffende Kugler, I tre Dage varede dette „Slag“, saa fandt Sylterne, at det var bedst at gøre en Ende paa Kampen ved at fjerne Stridens Gen-

stand. I Massevis spændte de sig for Skibet og slæbte det over de høje Sandklitter henved en Fjerdingvej, indtil det var i Sikkerhed paa den østlige Kyst. Nu syntes Englænderne ogsaa at have faat nok; de trak sig nemlig tilbage med Tabet af en Midshipman. Og fra den Tid lod de Sylterne i Fred.

De urolige Tidsforhold og den vedvarende Standsning af Skibsfarten hidførte snart en betydningsfuld Ændring i Uwe Lornsens Livsplan. Han havde vel — efter sin Deltagelse i Fægtningen ved Rantum — i 3 Fjerdingaar havt fast Beskæftigelse som Vagtmand paa en amerikansk Bark, der var opankret ved Munkmarsch, men da der stadig ingen Udsigt var til Fred, besluttede Faderen sig endelig til at lade den 18aarige Knøs gaa den studerende Vej.

I Oktober 1811 blev han sendt til Tønder for som saakaldt „Seminaristkolar“ at blive undervist paa det med den højere Borgerskole forbundne Seminarium. Om hans Flid vides intet nøjere; derimod er det sandsynligt, at han hurtigt fandt Smag i et flot og muntert Liv. I hvert Fald er det betegnende, at hans toaarige Ophold i Tønder kostede Faderen den efter Datidens Forhold betydelige Sum af 1200 Rthlr.

I September 1813 kom Uwe til Slesvig for at frekventere Latinskolen, og ved Paasketid næste Aar blev han Primaner. Den daværende Rektor *Esmarch*, en svag, aldrende Mand, var ude af Stand til at holde de 50 Primanere i Tømme. Lystigt gik det til baade i og udenfor Skoletid.

I „Schnobelet“, et Pensionat, der benævnedes efter Ejerinden, en Frøken *Schnobel*, skal der saaledes være

bleven „huseret temmelig vildt“¹⁾ af de derboende halv Snes Primanere. Og hvem, der ikke holdt sig tilbage, det var naturligvis den kraftige, fuldblodige Friser.

Hvordan det gik med Fliden og de videnskabelige Interesser, derom vides intet. Derimod er det højst sandsynligt, at Uwe Lornsen alt i sine sidste Skoleaar er bleven greben af den tysk-nationale Strømning, der efter Frihedskrigen bredte sig over de universitetsdannede Kredse i Slesvig og Holsten.

Det var jo en Tid, hvor „Latinskolernes Disciple, der overalt leger Student, sværmede endog i Nordslesvig langt ivrigere for „das grosse deutsche Vaterland“ end de akademiske Borgere selv. Allerede Fente- og Fjerdelektianerne tænkte paa at befri Landet for „das fremde, dänische Joch“, som deres Brødre i Tyskland havde afkastet det franske. Man fortæller, at til Tider ivrige politiske Korrespondancer i Anledning af dette store Maal førtes mellem de forskellige Skolers Disciple, at man udskev Forsamlinger, holdt Møder o. s. v.“²⁾.

Den 13de Maj 1816 er i Kiels „*album universorum*“ indført: „*Uwe Jens Lornsen, Keitumensis, jur. stud.*“, — en gammel Student paa 22¹/₂ Aar.

1) *Karl Jansen*: „Uwe Jens Lornsen“. Kiel. 1872. S. 163 ff.

2) *C. Hinrichsen* [= *Dr. Klaus Manicus*]: „Kort Udsigt over de slesvig-holstenske Partibevægelser“. Kjhvn. 1847. S. 28.

IV.

Kiel og Jena.

Om Lornsens Universitetsaar haves kun forholdsvis sparsomme Meddelelser; alt tyder dog paa, at han har ført et lystigt Studenterliv. Han var en stadig Gæst i Fægtesalen og paa Knejerne, duellerede som andre tyske Studenter. Et Ar i Brystet vidnede om, at han i hvert Fald én Gang har faat en alvorlig Flænge. Hans daglige Liv har vel ikke drejet sig efter det bekendte Studenteromkvæd:

Sauf dich voll und leg' dich nieder,
 Steh früh auf, besauf dich wieder,
 Treib es immer so.

Men han har ganske sikkert hyldet den Anskuelse, at

Wer nicht singen, trinken und lieben kann,
 Den sieht der Bursch voll Mitleid an.

Kiel var ikke blandt de Universitetsbyer, hvor der huseredes vildest, men efter samtidiges overensstemmende Beretninger gik det dog muntert nok til. Om Sommeren Udflugter til den smukke Omegn, om Vinterrøen vældige Punschesold — Øl var den Gang ukendt i Kiels Studenterkredse¹⁾.

¹⁾ *Dr. Georg Besler*: „Erlebtes und Erstrebtes“. Berlin, 1884. S. 6 ff.

Kort sagt, i Ungdommens Overmod slyngede man ud mod Spidsborgerverdenen de kække Verslinier:

Geniesst den Reiss des Lebens,
 Man lebt ja nur einmal,
 Es blickt uns nicht vergebens
 Der schäumende Pokal!

Der hørte en kraftig Natur til at gennemgaa den Skole, og den, der ikke i det selskabelige Liv fandt en Modvægt mod den burschikose Tone, stod Fare for at forsumpe.

Hyppige Slagsmaal fandt Sted med Værtshusholdere, Haandværkssvende og andre „Filistre“. Og naar Felt-raabet lød: „Bursche heraus! Es soll ein Bursche geprügelt werden“, var den kæmpestærke Friser ikke den sidste, der gav Møde. Det vilde dog være vildledende at betegne ham som en Slagsbroder. Tværtimod, han anvendte kun i Nødsfald sine usædvanlige Legemskræfter, og kom det endelig saavidt, gik han i Reglen frem paa en vis humoristisk Maade.

En Dag spillede han saaledes Billard med nogle Kammerater. I samme Lokale opholdt sig et Par Handelsbetjente, der gjorde sig lystige over Studenterne og haanede deres Billardspil. Advarsler og Opfordringer til at passe sig selv hjalp ikke; Probenreuterne blev mer og mer næsvise. Pludselig kastede Lornsen Queuén henad Billardet, gik lige ind paa de fremmede, tog en under hver Arm og satte dem ganske rolig ud paa Gaden. Dermed var den Sag afgjort, og Kraftprøven var en smal Sag for ham, om hveni det fortælles, at han en Gang med hver Haand greb en Tønde Rug og smed op i en Vogn.

Under sit Ophold i Kiel studerede Lornsen Jura,

men med Fliden synes det ikke at have været ret bevendt i de første Aar. I hvert Fald er det betegnende, at de hørte Forelæsningers Antal svandt ind, alt eftersom Semestrene skred frem, og medens de fleste Professorer ikke har fundet sig foranlediget til at udfylde hans Flidsrubrik, har en givet ham Prædiketet „meget flittig“, en anden skrevet „ikke flittig“¹⁾.

Derimod er der ingen Tvivl om, at den slesvigholstenske Bevægelse, der brød frem i disse Aar og af hvilken der i andet Kapitel er givet et skitseret Billede, har havt sin ikke uvæsentlige Betydning for den vordende Politiker. Har Lornsen end aldrig næret Sympathi for et Junkervælde, for de gulnende Pergamenter, der gemtes i Preetzer-Klostrets Privilegeskrin, er det paa den anden Side forstaaeligt, at den letbevægelige unge Mand — der tilhørte en germanisk Folkestamme og følte sig som Tysker —, at han, den frisiske Skippersøn, til en Tid kunde lade sig vildlede af en *Dahlmanns* klangfulde Fraser om forfatningsmæssig Frihed og Tysklands Enhed, imponere af den grundlærde *Niels Falck*, i det hele paavirke af de Theorier, der doceredes fra Kathedrene, i Flyveskrifter og i „Kieler-Blätter“.

Det er en Selvfølge, at Lornsen ikke stod ligegyldig overfor det politiske Røre, der ligesom danner Baggrunden for hans Studenteraar, tager sin Begyndelse umiddelbart, før han blev Student, faar sin Afslutning kort, efter at han havde endt sine juridiske Studier, og forsaavidt, men ogsaa kun forsaavidt har *Franz Hegewisch*

¹⁾ „Notizen zu einer Lebensbeschreibung Uwe Lornsens“. S. 13 ff.
— *Karl Jansen*: „Uwe Jens Lornsen“. S. 163 ff.

Ret, naar han kalder Lornsen „et Kieler Produkt af de Sædekorn, som „Kieler-Blätter“ har udstrøt“¹⁾).

Thi af langt større og mere indgribende Betydning for Lornsens hele Udvikling var det Studieaar, han tilbragte i Jena.

Vel udøvede Kieler-Professorernes liberale Anskuelser en vis Indflydelse paa Studenterne, men der fandt dog ifølge en Samtidigs²⁾ Udtalelser ingen „politisk Eksaltation“ Sted imellem disse.

Alt forandredes efter Wartburgfesten, der afholdtes den 18de Oktober 1817.

Lornsen deltog ikke i den³⁾, skønt 30 Kielerstudenter vandrede dertil med Ranslen paa Nakken og Ziegenhaineren i Haanden.

Paa os Nutidsmennesker gør denne Fest et udelte komisk Indtryk ved sin Sammenblanding af de mest heterogene Bestanddele: Germanisk Kristendom, Nationalisme og Liberalisme, Gudstjeneste og Turnøvelser, Knejsviser og Psalmesang, Studentsold og Altergang med dertil hørende drukne Altergæster. Og saa til Slut den ykelige Parodi paa *Luthers* Opbrænden af den pavelige Banbulle, dette Flammebaal paa Wartenberg, hvori kastedes nogle Makulaturbind med paaklæbede Titler af en Del reaktionære Skrifter, en Haarpisk, et Uhlansnørliv, en Korporalstok!⁴⁾).

Men ligesom den øvrige Studenterungdom blev reven

¹⁾ *A. Springer*: „F. C. Dahlmann“. I. S. 409.

²⁾ *Wit von Döring*: „Mein Jugendleben und meine Reisen“. Leipzig. 1833. S. 42 ff.

³⁾ *Ein Schleswigholsteiner* [v: Prof. Michelsen]: „Sendschreiben an Dr. C. von Schmidt-Phiseldeck“. Hamburg. 1831. S. 7.

⁴⁾ *Heinrich Leo*: „Meine Jugendzeit“. Gotha 1880. S. 150 ff.

med af den Begejstring, hvormed de hjemvendende Festsdeltagere omtalte disse Mærkedage, saaledes blev ogsaa Lornsen stærkt greben af den „schwungvolle“ Stemning, der fra nu af bredte sig over næsten alle tyske Universiteter. Og i Marts 1818 rejste han med sin daværende Ven, *Wit von Döring*¹⁾, til Jena for at fortsætte sine juridiske Studier og for sammen med Wit at repræsentere Kiel ved en almindelig Studenterforsamling, paa hvilken der skulde træffes Bestemmelse om Grundtrækene for en Forening omfattende samtlige tyske Burschenschafter, „die allgemeine Deutsche Burschenschaft.“

Universitetet i Jena havde endnu fra gamle Dage af bevaret et vist videnskabeligt Ry, og Tilstrømningen allevegne fra var i Sommeren 1818 saa stor, at Studenternes Tal steg til 700. Fra Kathedrene lød veltalende Foredrag om politisk Frihed og Tysklands Enhed; herfra udgik som tidligere berørt en saakaldet liberal Presse, der blandt andet konstaterede sit „Frisind“ gennem *Fries's* og *Ludens* antisemitiske Artikler. Mellem Studenter og Professorer bestod et næsten kammeratligt Forhold; særlig populær var den godlidende Professor Jak. Fr. Fries, et uklart Hoved, hvis politiske Liberalisme stod paa Højde med hans filosofiske System.

Ikke saa sjældent slog denne Fortrolighed dog over i anmassende Uforsømmethed. Saaledes skrev en Student D. i 1818 bl. a. følgende:

1) *Wit von Döring*: „Mein Jugendleben“. — Ferd. Joh. Wit, genannt von Döring, var født i Hamburg og Student fra Kiel. I sin Ungdom var han en ivrig Burschenschafter og Tilhænger af *Karl Follen*; i Tyverne gjorde han sig bekendt og berygtet ved at optræde som Politispion og Denunciant overfor sine gamle Fæller.

— „Jeg har tænkt paa, at jeg for Fremtiden ikke længer vil skrive til Hofraad Fries, men til Dig, min ældre Ven Fries, og Du kan saa skrive til Din trofaste Elev D.; det er ganske vist ikke Skik og Brug, at en Rus byder det mosgroede Hoved en „Schmollis“, men sligt bliver dog undertiden godt optaget. — — Jeg skal nu sige Dig noget, Du brave gamle Fyr, vi er jo yngre Mennesker og for os er et bedre Liv oprundet end for Dig i Din Ungdom. Nu kunde vi ogsaa nok ønske at faa bragt Dig ind paa samme Vej, for at Du i Selskab med os atter kunde blive ung og en Yngling; derfor maa Du ikke tage os det ilde op, naar vi mangen Gang er saa fri at give Dig Raad og sige til Dig: Se, saadan kunde vi nu ønske, at Du var, og saadan kunde vi nu lide, at Du handlede. — —“¹⁾

Kort sagt, i ingen anden Universitetsby nød Studenterne en saa ubunden Frihed; ikke for intet hedder det i den gamle Studentervise:

Und in Jena lebt sich's *bene!*

Lornsen blev snart et virksomt Medlem af det i 1815 stiftede Jenensiske Burschenschaft; i 1818 nævnes han saaledes blandt Foreningens Forstandere sammen med *Heinrich von Gagern, Grev Keller, Aug. Binzer, Asverus, Riemann, Rödiger, Robert Wesselhöft, Karl Sand* o.s.v., og han stod i nært Forhold til flere af de mest fremtrædende Burschenschaftere som Wesselhöft, der har betegnet Lornsen som „en udmærket Friheds- og Fædrelandsven, af hvem man en Gang kunde vente sig noget betydeligt“²⁾.

¹⁾ *Ernst Henke*: „Jakob Friedrich Fries“. Leipzig. 1867. S. 161 ff.

²⁾ *Keil*: „Geschichte des Jenaischen Studentenlebens“. Leipzig. 1858. S. 366 ff. — *Karl Jansen*: „Uwe Jens Lornsen“. S. 169.

I Henhold til de Beslutninger, der, som foran berørt, var fattede i April, afholdtes i Efteraaret et almindeligt „Burschenconvent“, ved hvilket var repræsenteret Universiteterne i Berlin, Breslau, Erlangen, Giessen, Halle, Heidelberg, Kiel, Königsberg, Leipzig, Harburg, Rostock, Tübingen, Würzburg og Jena. Og den 18de Oktober 1818 vedtoges „die Constitution der allgemeinen Deutschen Burschenschaft“, hvis Formaal bl. a. var: *At fore det tyske Folks Enhed og Frihed ud i Livet!*

Omtrent samtidig ankom til Jena en Mand, der har havt en skæbnesvanger Betydning for „die deutsche Burschenschaft“, en Mand, hvis overlegne Personlighed har udøvet en indgribende, langtfra altid heldig, Indflydelse paa den Ungdom, han traadte i Forbindelse — det var *Dr. juris Karl Follen*, Lederen af det hemmelige Samfund indenfor „die deutsche Burschenschaft“, der almindelig benævnes „die Unbedingten oder die Schwarzen“.

De Burschschafter, der eksisterede rundt om i tyske Universitetsbyer, havde alle til Maal: Tysklands Enhed og Frihed, men da Tiden gik uden at Løfterne indfriedes, skød de radikale Elementer Skylden paa deres Kammeraters Godmodighed eller Magelighed, og ved flere Universiteter dannedes hemmelige Forbund med afgjort revolutionær Tendens.

Arnestedet for denne akademiske Radikalisme var Universitetet i Giessen, og i Spidsen for de forbundne stod Brødrene *Follen — Adolf, Karl og Paul* — tre billedskønne, slankvoksne, fyrige og livfulde unge Mænd.

Den betydeligste af dem var Karl Follen, et klart, dialektisk Hoved, der vel paa sydtysk Vis kunde svælge i Pathos, men dog sjældent lod sig rive med; en ivrig

og hensynsløs Republikaner, der foragtelig trak paa Skuldrene ad „die deutsche Burschenschaft“ med dens sælsomme Blanding af religiøs Mysticisme og uklar Liberalisme, barnlige Kejserdrømme og fantastisk „Franzosenhass“; en kraftig Personlighed, der — efter samtidiges overensstemmende Beretninger — havde næsten dæmonisk Magt over sine yngre Tilhængere.

Som sagt, i Oktober 1818 nedsatte Karl Follen sig som Privatdocent i Jena, og snart tog han fuldstændig Luven fra den lille, skikkelige Fries. I Begyndelsen holdt de jenensiske „sorte“ ugenlige Møder hos Fries, men da denne efterhaanden traadte helt i Baggrunden for den yngre og mere slagfærdige Mand, fandt efter Nyaar Sammenkomsterne Sted i Follens Lejlighed.

Som jenensiske Medlemmer af de „sortes“ Forbund kan nævnes Robert Wesselhöft, Asverus, Rödiger, Heinrich Leo, Karl Sand, Riemann, Wit von Dörring og — Uwe Jens Lornsen.

Ved Diskussionsmøderne kom yderliggaaende Anskuelser til Orde; under Debat sattes Revolutioners og politiske Snigmords Berettigelse. Man sværmede for Lighedsprincipet, hævdede, at Maalet helliger Midlet. Atter og atter docerede Follen sin Yndlingssætning, at Statens eneste Formaal er at beskytte Individets personlige Ret; derfor er Krig ikke bedre end Rovmord og kun berettiget, naar Menneskerettigheder — var det ogsaa kun et eneste Menneskes — bliver krænkede.

Fra Student til Student, fra Universitet til Universitet, spredtes Follens ophidsende Sange, hvis Virkning ikke maa undervurderes, selv om man — med *Treitschke* — mener, at Tyskeren har langt fra Pennen til Dolken.

Her et Par Eksempler paa deres blodtørstige Svulst og revolutionære Tendens:

Fürsten, eure Gauklerkunst
 Spielt auf mürben Brettern;
 Götzengroll und Höflingsgunst,
 Das zerfleugt wie Dampf und Dunst
 In der Freiheit Wettern,
 Nach der Freiheit wetzt die Brut
 Stets ihr Henkersmesser.
 Nicht des Volkes Glut und Blut
 Stillt des Höllenhungers Glut
 Euch ihr Seelenfresser — — —

Som Follens Hovedværk kan betragtes „das grosse Lied“, der gennem Karl Sand og andre i tusindvis sendtes rundt til Tysklands Universitetsbyer. Det begynder med et Opraab fra den tyske Ungdom til det tyske Folk:

Menschenmenge, grosse Menschenwüste,
 Die umsonst der Geistes-Frühling grüsste!
 Reisse, krache endlich, altes Eis.
 Stürz' in starken, stolzen Meeresstrudeln
 Dich auf Knecht und Zwingherrn, die dich hudeln,
 Sei *ein* Volk, ein Freistaat, werde heiss!

Endnu tydeligere udtaler han sig i et andet Digt, „de fri Kristnes Nyaarssang“, der gik paa en rask og lystig Melodi:

Freiheitsmesser gezückt!
 Hurrah! Den Dolch durch die Kehle gedrückt!
 Mit Purpurgewändern,
 Mit Kronen und Bändern
 Zum Rachealter steht das Opfer geschmückt!

Og saaledes videre og videre indtil Slutningsrefrænet:

Nieder mit Kronen. Thronen. Frohnen, Drohnen und Baronen!
 Sturm! 1)

1) *Dr. Rocholz*: „Die Ergebnisse der Untersuchung in Bezug auf den Bund der Unbedingten oder den Schwarzen“. Leipzig. 1831. — *Rudolph Hug*: „Die Central-Untersuchungs Commission zu Mainz“. Leipzig. 1831. — *Heinrich Leo*: „Meine Jugendzeit“. S. 169 ff. — *Treitschke*: „Deutsche Geschichte“. II. S. 436 ff. og III. S. 754 ff. — *Henke*: „J. F. Fries“. S. 195 ff.

Naar der er dvælet forholdsvis saa længe ved Follen og „de sortes“ Forbund, da er det, fordi Follens Theorier øjensynlig har gjort et dybtgaaende Indtryk paa Lornsen.

Livsglad og kærnesund, som han var i sin Ungdom, rev han sig snart — om end efter en hæftig indre Kamp — løs fra den sygelige Religiositet, der hæftede ved „die deutsche Burschenschaft“. Og medens en stor Del af hans Samtidige enten blev Forrædere, som Wit von Döring, eller yderliggaaende reaktionære, som Heinrich Leo¹⁾, fik hos den djærve Friser Nationalismen aldrig Bugt med de frisindede Anskuelser, han havde tilegnet sig under Opholdet i Jena. Uden at ville sige, at Lornsen i et og alt delte Follens Theorier, er det dog værdt at lægge Mærke til, hvorledes Læremesterens Paavirkning holder sig helt op i Trediverne.

Naar Lornsen saaledes i Breve fra Trediverne erklærer, at han hader de ældre liberale og føler sig beslægtet med den yngre Slægts Aand, der er „afgjort revolutionær og rettet paa det hele“, samt tilføjer: „I hvilket af Verdens Lande har Friheden nogensinde slaat Rødder, uden at Jordbunden er bleven gødet med en Landregn af Blod? Men i hvilken af Europas civiliserede Stater er der indtil nu flydt mindre Blod for Friheden

---

¹⁾ *Dr. Heinrich Leo* — i sin Tid et aktivt Medlem af „de sortes“ Forbund — optraadte senere som kirkelig-orthodoks og politisk reaktionær Forfatter af talrige Stridsskrifter mod Liberalismen i Stat og Kirke; som Deputeret (fra 1863) i det preussiske Herrehus tilhørte han Fraktionen: *Kleist-Retzow*. Betegnende for Leo er det, at da hans gamle Fører og Ven i 1839 omkommer ved en Skibsbrand paa Missisippifloden, saa taler han om „den Guds Straf, der ramte Karl Follenius, thi den kære Gud er ved sine Domsfuldbyrdelser som bekendt ikke bunden til Retsformerne.“

end i Tyskland?“ — kommer man uvilkaarlig til at tænke paa de Follenske Versstrofer:

Auf, auf, mein Volk, Gott schuf dich frei,
 Ruft dich aus der Knechtschaft Wüstenei
 Zu der Freiheit Heimathsgestaden.
Musst wandeln durch ein rothes Meer,
Durch deiner Söhne Opferblut.
 Das tilgt die Pharaonenbrut
 Mit Ross und Tross, mit Kron' und Heer.

Og naar den arresterede Landfoged i 1832 udtaler, at Karl Sands Daad var udsprungen af „de helligste Motiver, men ikke klogt beregnet samt ubetimelig“, da kan man ikke tage fejl af, hvem der var hans Læremester i Ungdomsaarene.

Forøvrigt findes om Jenaer-Opholdet — afset fra en Fortegnelse over de Forelæsninger¹⁾, han havde hørt — ingen Meddelelser undtagen Leos²⁾ kostelige Skildring af Lornsens drastiske Optræden ved et Studentsold. Den gengives nedenfor, da den ligesaa meget karakteriserer Forholdene ved Universitetet som Lornsen.

Den 18de December 1818 besluttede „de sorte“ at fejre *Blüchers* Fødselsdag ved en Fest, ikke saa meget for *Blüchers* Skyld, som fordi man ønskede, at Karl Follen skulde stifte nærmere Bekendtskab med Hertugen af *Meiningen*. Da „de sorte“ ved Hjælp af falske Stemmesedler havde forskaffet sig Flertallet i det jenensiske Burschenschafts Forstanderskab, var det dem naturligvis en let Sag at faa Festen arrangeret. Til denne blev saa inviteret Hertugen af *Meiningen*, hans Kavalerer,

¹⁾ Den franske Revolution og Tysklands Historie hos *Luden*; Strafferet og tysk Civilproces hos *Martin*; Pandecterne hos *Hasse*.

²⁾ *Heinrich Leo*: „Meine Jugendzeit“. S. 181 ff.

D'Hrr. von *Baumbach* og *Mosengeil*; endvidere Arvestorhertugen af *Mecklenburg* og en hel Del Professorer. Ved Souper'en blev Follen placeret ved Siden af Hertugen, men han viste sig saa lidt salonfäbig, at Hertugen mærkede Uraad, og dette Bordbekendtskab førte ikke til noget.

Wit var ikke tilstede fra Begyndelsen af, da han laa til Sengs af Leversyge; han kunde dog ikke holde sig i Ro — pludselig traadte han, iført Kieler-Studentuniform, ind i Spisesalen, drev om fra den ene til den anden, drak med alle og enhver, og blev i Løbet af et Kvartertid saa drukken, at han klappede Hr. von *Baumbach* paa Skulderen, idet han raabte:

— „Nun wie geht's, altes Haus?“ Hvorpaa han kastede op og forlod Lokalet.

Næppe var denne ubehagelige Forstyrrelse ovre, før *Lornsen* stod op, som vilde han udbringe en Skaal; alle rejste sig, men han raabte blot:

— „Allen dreissig oder dreiunddreissig deutsche Fürsten —!“ og satte sig atter ned.

Luden, der var til Stede, skreg af al Magt:

— „*Vivat hoch!*“ Og alle Professorerne samt omtrent en Tiendedel af Forsamlingen raabte Hurra; de andre Studenter havde sat sig ned samtidig med *Lornsen*.

De to Fyrster og deres Følge havde nu faat mer end nok. De brød op umiddelbart efter, og omtrent paa samme Tid gik Professorerne, af hvilke ingen havde havt Mod til paa en værdig Maade at optræde mod *Lornsens* Uforskammedhed.

De skulde dog snart faa deres Straf.

Den, der først gik, Prorektor, Gehejmerraad *Voigt*, mødte nemlig paa Trappen den fra *Gaarden* af kom-

mende Lornsen, der endnu masede med sin Bukseklap. Da han fik Øje paa Gehejmerraaden, udbrød han:

— „Was, Ew. Magnificenz wollen schon fort? Das ist unmöglich! Einmal müssen Sie doch mit mir zurückkehren; wir müssen Ihnen doch unsere Huldigung darbringen!“

Og den stakkels Voigt blev saa forbløffet, at han modstandsløs lod sig tage i Haanden og trække op i Salen.

Oppe paa Trappegænderet stod et Lys i en gammel Køkkenlysestage af Messing; denne greb Lornsen —, og paa en Gang (NB. de andre Professorer var endnu til Stede) traadte Lornsen med Prorektoren i Haanden atter ind.

Et snurrigt Syn maa det have været.

Ved Siden af Prorektoren ragede Lornsens kæmpe-mæssige Skikkelse i Vejret; hans Bukseklap var atter falden ned, over Prorektorens Hoved holdt han den gamle Lysestage, og saa raabte han højt:

— „*Silentium!* Sr. Magnificenz und der akademischen Freiheit ein donnerndes Lebehoch!“

Almindelig Jubel og Latter.

Men dermed var Komedien ikke forbi, thi den stakkels, forfjanskede Prorektor, der helt havde tabt Hovedet, takkede for denne haanende Skaal, idet han grædefærdig fremstammede en Masse fortærskede Fraser om den fortræffelige Ungdom ved Jenas Højskole.

Situationen var saa uimodstaaelig komisk, at selv Professorerne — uanset at de ikke kunde undlade at føle det ydmygende og ringeagtende i den Behandling, der var bleven Prorektoren til Del — ikke kunde lade være

med at skoggerle, og *Fries* maatte ligefrem læne sig op imod Væggen for ikke at falde om af Latter.

Endelig holdt Prorektoren op, og de akademiske Lærere forsvandt i en Fart.

Da *Luden* kom ned paa Gaden, vendte han sig om til *Münchow* og sagde:

— „Gevatter! Wie ist mir? Unter dem Weine muss etwas Besonderes gewesen sein! Der Kopf dreht sich mir; geben Sie mir doch Ihren Arm, Sie gehen ja mit bei meiner Wohnung vorbei!“

Den frygtsumme, men ret snu Mand — der aldrig drak en Draabe Vin for meget — vilde kunne undskylde sig med, at han ikke huskede, hvad der var sket, dersom denne ubehagelige Historie skulde give Anledning til Forespørgsler fra højere Vedkommendes Side.

Saa indtraf den 26de Marts 1819 til Jena Efterretningen om, at den tidligere Forstander for det Jenensiske „Burschenschaft“, den theologiske Student *Karl Sand* tre Dage i Forvejen havde myrdet *Kotzebue*. Ligesom dette Mord, som tidligere berørt, gav den tyske Reaktion Vind i Sejlene, saaledes blev særlig Jena mistænkt for at være Arnestedet for revolutionære Sammensværgelser.

Der er ved de stedfundne kriminelle Undersøgelser ikke ført nogetsohelst Bevis for, at *Sand* havde Medvidere, endsige Medhjælpere ¹⁾, og *Baumgarten* ²⁾ har sik-

¹⁾ *Dr. Rocholz*: „Die Ergebnisse der Untersuchung in Bezug auf den Bund der Unbedingten oder Schwarzen“. S. 28. Jfr. ogsaa *Rudolph Hug*: „Die Central-Untersuchungs Commission in Mainz“.

²⁾ *H. Baumgarten*: „Treitschkes Deutsche Geschichte“, Strassburg. 1883.

kert Ret, naar han overfor *Treitschke* hævder, at Karl Follen ikke *direkte* har tilskyndet Karl Sand til Snigmordet.

Af et Brev ¹⁾ fra *Adolf Follen* — Karls fortrolige — til Fries fremgaar det tydeligt, at han ingen Anelse har havt om Sands Forehavende, og ligesom *Treitschke* — for at komme Karl Follen til Livs — ikke generer sig for at citere *Leo* temmelig frit, saaledes bestaar hans øvrige Beviser i Udsagn fra et „Sandhedsvidne“ som Wit von Dörring og Andenhandspassiar fra en forløben Tysk-Amerikaner.

I hvert Fald var det yderst taabeligt at kaste Ansaret over paa „die deutsche Burschenschaft“, blandt hvis Medlemmer kun et rent forsvindende Antal tilhørte „de sortes“ Forbund.

Forøvrigt er det karakteristisk for Stemningen i det tyske Folk, at *Kotzebues Mord* i vide Kredse blev prist som en „Heltedaad“; ja, i Stralsund Latinskole gik det endog saavidt, at Konrektor *Kirchner* i øverste Klasse sammenlignede „den heltedige, tyske Yngling“ med Hellas's store Tyranmordere ²⁾).

For os Nutidsmennesker synes det, som om den uklare Fries for en Gangs Skyld tænker klart, naar han kort efter Mordet paa *Kotzebue* skriver: „Det maatte dog vel være klart, at Tyskland ikke er Revolutionernes Land, og endnu langt klarere, at med Studenterforeninger kan man vel konsumere en Del Øl, men ikke udføre Statsomvæltninger“ ³⁾).

Reaktionen havde imidlertid en anden Opfattelse;

¹⁾ *Henke*: „J. F. Fries“. S. 203 Anm.

²⁾ *A. Ruge*: „Aus früherer Zeit“. I. Berlin. 1862. S. 340 ff

³⁾ *Henke*: „J. F. Fries“. S. 209.

den greb, som tidligere berørt, med Glæde Lejligheden til at iværksætte den saakaldte „Demagogforfølgelse“¹⁾, og den 26de November 1819 opløstes det jenensiske „Burschenschaft“.

Men alt under 10de April bekendgjorde Universitetets Prorektor og Senat de landfyrstelige Reskripter af 29de og 30te Marts, der havde til Følge, at en stor Del Studenter maatte forlade Universitetet. Herved bestemtes nemlig, at kun saadanne Udlændinge maatte optages blandt de Studerendes Tal, som kunde fremvise en speciel Tilladelse fra deres Regering til at studere i Jena samt desuden medbragte en særlig personlig Anbefalingskrivelse.

Paa Grund af den reaktionære Stemning, der herskede i Fastlandets Regeringskredse, var disse Bestemmelser enstyvende med en Udvisning af alle de Studenter, der ikke hørte hjemme i Storhertugdømmet Weimar. Og i Foraaret 1819 forlod over 200 Studenter Jena; blandt disse Lornsen, der den 19de Maj ankom til sin Fødeø, hvor han tilbragte et Aarstid beskæftiget med Eksamenslæsning.

¹⁾ Ifølge Skrivelse fra Kancelliet af 25de Januar 1831 (*Rigsarkiv*: „Lornsens Pakke“) er Lornsen ikke bleven reklameret fra Tyskland som Deltager i demagogiske „Umtriebe“, ej heller nævnes han som saadan i de Undersøgelser, der fandt Sted i Tyskland til Dels, efter at han var bleven ansat i Kancelliet. — I Følge Indberetning fra den slesvigske Overkriminalret af 18de Decbr. 1830 (*Rigsarkiv*: „Lornsens Pakke“) synes det, som om Lornsen — hvad der er højt forstaaeligt fra et Arrestant-Standpunkt — har udtalt sig meget forbeholdent om sit Forhold til det jenensiske Burschenschaft og de „sortes“ Forbund. Han skal saaledes have erklæret, at de forberedende Raadslagninger, der afholdtes i Jena i Foraaret 1818, ikke havde politiske Formaal for Øje samt at han ikke havde været Medlem af de hemmelige Foreninger, der senere dannedes.

Om hans Ydre og Væsen paa dette Tidspunkt haves følgende Skildring, meddelt af en Dame:

„Han var den Gang en højst paafaldende Fremtoning, herkulisk af Dimensioner, hensynsløs i Manerer. Paa hans lange, blonde Lokker thronede en lille bitte Hue. En kort Snorefrakke bedækkede højst en Tredjedel af hans lange Skikkelse; forøvrigt bar han snevertsluttende Benklæder af hvidt Kaschmir og smaa Kravestøvler. Saaledes viste han sig for os, og han vakte baade Forbauselse og Forfærdelse. Hans Arrogance og Dristighed overtraf alt hidtil set, hans Trættekærlighed gjorde ikke sjældent hans Tilstedeværelse til en sand Plage. Saaledes var han den Gang et Billede paa raa Kraft og ungdommeligt Overmod, og det var derfor uden Smerte, vi skiltes fra ham. Da jeg efter et Aarstids Forløb atter traf sammen med ham, havde han vel i sin ydre Fremtræden og i sit Væsen mere underkastet sig de herskende Skikke, men stor Selvbevidsthed og Lyst til Ordstrid udmærkede ham fremdeles, og man be fandt sig derfor ikke rigtig vel i hans Nærværelse“. ¹⁾

I Septbr. 1820 tog han juridisk Eksamen ved Kiels Universitet og erholdt anden Karakter „mit rühmlicher Auszeichnung“. Han tænkte nu en Tid paa at nedsætte sig som Advokat, fik Advokatbestalling og opholdt sig om Vinteren i Altona, senere en kort Tid i Oldesloe.

Samtidig omgikkes han med Tanken om at deltage i den græske Frihedskrig og slutte sig til den af Ritmester *Haupt* i Hamburg dannede tyske Legion, men denne Plan opgav han dog væsentlig af Hensyn til Faderen.

¹⁾ *Karl Jansen*: „Uwe Jens Lornsen“. S. 171.

Efter nogen Vaklen frem og tilbage bestemte han sig endelig til at gaa Embedsvejen, og i Efteraaret 1821 indtraadte Lornsen som Volontær i det slesvig-holstensklauenborgske Kancelli. ¹⁾

¹⁾ Indberetning af 1⁶/₁₂ 30 fra den slesvigske Overkriminalret (*Rigsarkiv*: „Lornsens Pakke“). -- *Notizen zu einer Lebensbeschreibung Lornsens*. S. 15 ff.

V.

Embedsmandsliv.

Det daværende „Kongens Kjøbenhavn“ bar *Frederik VI's* smaatskaarne Aandspræg.

Byen var endnu indesluttet af Volde og Grave, den benævnedes fremdeles med et noget eufemistisk Udtryk: *Rigets vigtigste Fæstning*. Om Dagen hæmmedes Adgangen gennem de snevre Porte af et smaaligt Toldvæsen, der for Accisens Skyld visiterede baade kørende og gaaende; om Natten blev Portene lukkede og Nøglerne afleverede til det kgl. Hovedkvarter paa Amalienborg.

I Havnen var det en kunstig, hensygnende Handel, som trivedes: Hist en Vestindiefarer, der lagde til ved det *kongelige* vestindiske Pakhus; her den *kongelige* grønlandske Handels Skibe; saa nogle Islandsfarere, der holdtes gaaende for den *kongelige* Præmies Skyld; for Resten „privilegerede“ Færgebaade og private Pæreskuder.

Det umaadelige Opsving, som Handel og Skibsfart havde taget i Slutningen af forrige og Begyndelsen af dette Aarhundrede, var grundet paa rent forbigaaende Tidsforhold og styrtede sammen med disse. Efter den ulykkelige Krig og den paafølgende Statsbankerot var

Handelen som lamslaat. Gamle, solide Huse var enten rent forsvundne eller førte en hentærende Tilværelse; saavel den store som den lille Handel stod i Afhængighedsforhold til Hamborg.

Private Laan var det i denne forarmede, kreditløse Tid vanskeligt at faa. En Mængde Landmænd maatte gaa fra deres Gaarde; Tvangssalg og „Sætten under Administration“ hørte til Dagens Orden.

Som et Minde om en ussel, tysk Hofadel, der ved sit overdaadige Levnet havde ødelagt sig selv og udsuget sine Bønder, knejsede Amaliegades og Bredgades tomme Palæer. Under de uheldige Konjunkturer var en stor Del af Ejerne blevne ruinerede og holdt sig derfor i Ro ude paa deres Godser indtil bedre Tider.

Selvstændigt offentligt Liv eksisterede ikke; Folkets politiske Følelse sugede udelukkende Næring af den stærkt fremtrædende Royalisme, der kom til Orde i en Dagspresse, afhængig af Privilegiet, hæmmet af Censuren.

I „Dagen“ besynger Løjtnant *Johan Garbrecht* den „store Drot“, „Fredrik Eiegod“ og hans Ven, „Riddersmanden“ Bülow; ved højtidelige Lejligheder var det ikke alene Provinspoeter¹⁾, der sang:

Ja, Du Fredrik! er den Stjerne,
Som opliver kolde Nord —
Du blandt Jordens sautilig' Drotter
Teer Dig ret som Himlens Søn.

Men selve *Adam Oehlenschläger* kvad:

Naar vi saa Rolf henride
Lyshaaret, faderlig,
Ved sine Kæmpers Side,
Da tænkte vi paa Dig.

¹⁾ „Aarhus Stiftstidende“. 28de Januar 1830.

Man betænke, at det er *Frederik VI* og hans Adjudanter, D'Hrr. *Bülou*, *Oppen*, *Römeling* og *Schrødersee*, der er Tale om! ¹⁾).

I Virkeligheden herskede der dog alt andet end Tilfredshed med det daværende Regimente. Saaledes siger *Mynster* i et Brev af 6te Decbr. 1819 under Henblik paa den saakaldte Jødefejde: „Det hele var Udbrudet af en Misfornøjelse, som længe har ulmet, og som siden den Tid er vedblevet at tale højere end tilforn. Virkelig er det paafaldende, hvorledes Stemningen har forandret sig. Det gaar naturligvis her som alle Vegne, at *Regeringen* maa bære Skylden for ethvert Uheld“ ²⁾).

Det var forøvrigt intet Under, at Utilfredsheden var stor, thi — som *Lehmann* ³⁾ siger — „heller ikke, naar man vendte Blikket til Embedsstanden, var det et opbyggeligt Syn. Vel var den en privilegeret Stand, som naturligt var i et af Bureaukrati mildnet Enevælde; men var Absolutismen mildnet af Embedsstanden, saa var igen dennes Magt mildnet af — Næringsorg. Derfor hørte Embedskumulationer, personlige Tillæg, Gageforskud, offentlige Laan, Gælds Eftergivelse, Gratialer o.s.v. med til Systemet, og som Betingelse for samme et Trygleri, som ydmygede, nedværdigede og demoraliserede den Stand, paa hvilken efter de da bestaaende Forhold Ret og Orden og god Forvaltning væsenlig beroede; — derfor hørte, trods alle disse Supplementer og Korrektiver,

¹⁾ *Orla Lehmann*: „Efterladte Skrifter“. I. S. 205 ff. — Jfr. ogsaa *Falbe Hansen*: „Danmarks Statistik“. III. S. 450 ff. og V. S. 150 ff.

²⁾ „Breve fra *J. P. Mynster*“. S. 135.

³⁾ Jfr. ogsaa *J. G. Rist*: „Lebenserinnerungen“. Gotha. 1888. III, S. 26.

Modtagelse af Gaver — for ikke at tale om formelige Bestiktelser; vidt dreven — for ikke at sige ulovlig — Sportulering; Kasse mangler, og disses forfærdelige Følger, til Dagens Orden.“

En ikke uvæsenlig Bestanddel af den kjøbenhavnske Embedsstand dannede de Slesvigere og Holstenere, der var ansatte i det slesvig-holstenske Kancelli. Det var for største Delen tyskdannede Mænd, og de følte sig som Tyskere, om de end paa den anden Side optraadte som loyale Borgere af den dansk-tyske Helstat. De havde en vis Forkærlighed for et Slesvig-Holsten, men derved forstod de dog i Grunden ikke andet end en fortsat Vedvaren af den administrative Forbindelse mellem de to Hertugdømmer, som i saa lange Tider faktisk havde bestaaet. De bevarede vel under deres Ophold i Kjøbenhavn tysk Familje- og Kirkesprog, men nærrede alligevel virkelig Hengivenhed for det danske Kongehus og den danske Stat, ligesom de ved mangfoldige Baand var knyttede til danske Embedskredse.

Gælder dette om den ældre Slægt, saa skete der efterhaanden en Forandring, da i Tyverne de ledige Pladser optoges af en yngre Slægt, opvokset under Paa-virkning af „Restaurationstidens“ Nationalisme, uddannet ved Kiels Universitet paa et Tidspunkt, da slesvig-holstensk Liberalisme doceredes fra Lærestolene.

Naar *Madvig* og *Lehmann*¹⁾ ved at omtale denne Forandring udtaler, at det først var efter 1830, at de tyske Kancelliembedsmænd begyndte at hylde den nyere

¹⁾ *J. N. Madvig*: „Den nationale Politik og det danske Monarchie“. Kjøbhvn. 1865. S. 41. — *Orla Lehmann*: „Det gamle Mellemværende mellem Dansk og Tysk“. Kjøbhvn. 1868. S. 26 ff. — do.: „Det Tyske i Danmark“. Kjøbhvn. 1865. S. 16 ff.

slesvig-holstenske Separatisme, da er det mindre korrekt. Den Dahlmanske Indflydelse er netop stærkest i Aarene 1815—23, hensygnende i Tyverne, efterat Forbundsdagen havde afvist Ridderskabets Klager. Det maa ligeledes fremhæves, at det kun var i det første Femaar efter „Restaurationskrigen“, at der rørte sig noget Liv paa de tyske Universiteter, hvor den yngre Slægt yderligere oplærtes i tysk Nationalitets- og Enhedsfølelse samt Liberalisme. Derimod er det ganske vist, at den nyere Slesvig-Holstenisme først traadte *offenligt* frem i 1830, men da var den alt i Tyverne bleven diskuteret og forfægtet af Kontorchefer og Kancellister i den røde Bygning.

Dette fremgaar tydeligt af Meddelelser fra Statsraad *Francke*¹⁾, hvis Paalidelighed der paa dette Punkt ingen Anledning er til at drage i Tvivl:

Der var ingen, som i Tyverne tænkte paa en Adskillelse af Danmark og Hertugdømmerne. Selv i Tilfælde af den regerende Linjes Uddøen, hvad der den Gang ingen Udsigt var til, ansaa man en saadan hverken for mulig eller gavnlig, saa meget mindre, som man i saa Fald paa Grund af den Uklarhed, der herskede vedrørende Arvefølgen, truedes med en Adskillelse af Slesvig fra Holsten. Den snevreste Forbindelse mellem Hertugdømmerne og vedvarende Union med Kongeriget betragtedes som en ganske naturlig Følge af den historiske Udvikling og som en uomtvistelig Fordring for gensidig Trivsel.

I Overensstemmelse hermed foreslog *Lornsen* nærmere at behandle og fastslaa Betingelserne for en Union,

¹⁾ *Karl Jansen*: „Uwe Jens Lornsen“. S. 187 ff. Saavel i dette Skrift, som i „*Notizen*“, findes en Del, her benyttede, Breve og andre Meddelelser af og om Lornsen.

der i sig bar Garantien for Varighed, og som hvis nærmeste Forbillede den skandinaviske Unionsforfatning kunde tjæne. Hertil førtes man naturligen ved den Omstændighed, at den Prins, som havde aflagt Ed paa den fri norske Forfatning, var dansk Thronfølger. Det var derfor med stor Iver, at den svensk-norske Forfatning og dens Anvendelighed paa de hjemlige Forhold drøftedes i private Vennekredse af det unge Slesvig-Holsten. Og Diskussionen herom varede ofte til den lyse Morgen.

Det var altsaa disse Anskuelser, som i Tyverne nærredes af de yngre slesvig-holstenske Kancelliherrer. Med Hensyn til det indre Forfatningsspørgsmaal mere frisindede end de Dahlmanske, med Hensyn til Arvefølgen og Unionsforbindelsen i Overensstemmelse med de Principer, som *den Gang* hyldedes af Kielerprofessorerne, om end Statsbegrebet „Slesvig-Holsten“ alt nu antager klarere og fastere Former.

Man kan forøvrigt ikke undre sig over, at Lornsens separatistiske Anskuelser vandt i Styrke under Opholdet i Kjøbenhavn. Her modtog han ingensomhelst Paavirkning, der kunde modarbejde de Indtryk, der havde fæstnet sig hos ham i Universitetsaarene.

Medens Kiels Universitetslærere i Tale og Skrift omtalte forfatningsmæssige Reformers med en Frejdighed og Dristighed, som selv en Modstander ikke kan nægte Anerkjendelse, hørtes ikke et frisindet Ord fra Kjøbenhavns Universitet. Som et betegnende Eksempel paa den Servilitet, hvormed daværende Professorer søgte at fjærne alt, hvad der kunde være Enevoldskongen ubehageligt, kan saaledes anføres den lille Konflikt, *Johannes Hage* havde med Universitetet. Han havde nemlig under sit Ophold paa Borchs Kollegium i 1825 skrevet en Afhand-

ling, i hvilken den hellige Alliance karakteriseredes som et Forbund, der kun bar Hellighedens Navn, men forøvrigt behandlede Folkeslagene som Kvæg og nærrede tyranniske Anskuelser. Saa revolutionære Ideer vilde naturligvis vække Mishag paa højere Steder; Kollegiets Ephorus, Professor *Hurtigkarl*, ilede derfor med at opkalde Synderen og paalægge ham at inddrage de enkelte Eksemplarer samt skrive en ny Disputats¹⁾.

Det skal dog indrømmes, at en saadan Ængstelighed kan forklares, naar man betænker, at *A. S. Ørsted* omtrent samtidig nær havde mistet sit Embede, fordi han i Afhandlingen: „Behøver Kirkeforfatningen i Danmark en gennemgribende Forandring?“ havde udtalt Anskuelser, om hvilke selv *Mynster*²⁾ siger, at „de var rettede mod Clausens Angreb paa det bestaaende“ og at „højt et Par uagtsomme Udtryk kunde være uvillige, strengt orthodoxe Læsere til Anstød.“

Var den videnskabelige Frihed saaledes underkuet, taaltes selvfølgelig ikke et frisindet Kny om politiske Spørgsmaal. Her skal blot mindes om, hvorledes i 1820 *Dr. Dampes* famlende og yderst uskyldige Forsøg paa at virke for Indførelsen af en fri Forfatning med brutal Haand var bleven slaat til Jorden ved en Dødsdom, forandret til Fængsel paa Livstid ved sær kongelig Naade!

Det er derfor naturligt, at den tyskdannede Friser ikke modtog et bedre Indtryk af den danske Nations daværende Tilstand end hans danske Samtidige som f. Eks. *Grundtvig* og *Clausen*. En dansksindet Slesviger har ogsaa med Henblik paa Lornsen erklæret: „Man

¹⁾ *H. Hage*: „Johannes Hage“. S. 40.

²⁾ *J. P. Mynster*: „Meddelelser om mit Levnet“. S. 230.

maa tilstaa, at Staten selv mest bærer Skylden for, at dens mest begavede Børn flokkedes sammen i Fjendens Rækker¹⁾.

Hertil kom, at Lornsen stod helt udenfor det Aandsliv, der den Gang rørte sig i dansk Literatur og Theater samt i Selskabslivet. Han omgikkes — afset fra et Parslesvigske Købmandsfamilier — kun med sine tyske Kollegaer²⁾, og saa erholdt han gennem sin offentlige Virksomhed et grundigt Kendskab til danske Administrations- og Embedsforhold, der sandelig heller ikke skulde bringe ham til at elske Kongelovens Land.

Med udholdende Flid kastede han sig over det Arbejde, der blev betroet ham, og da han snart viste sig i Besiddelse af fremragende administrativ Dygtighed, skred han forholdsvis hurtigt frem ad Embedsvejen, skønt han hverken havde Familjeforbindelser eller formaaende Velyndere at støtte sig til. I 1824 blev han Kancellist, den 4de Septbr. 1826 Kontorchef for 1ste og 4de Sekretariat, og under 13de April 1830 udnævnes Kancellisekretær og Kontorchef U. J. Lornsen til virkelig Kancelliraad³⁾. Hans Forretningsomraade var betydeligt; han havde at udarbejde Indberetninger om Højheds- og Militæranliggender, Kirke- og Skole, Vej- og Skibsfart, Bank- og Handelssager.

Der gaves ham altsaa rig Lejlighed til at sætte sig ind i den daværende Administrations Brøst og Mangler.

Var han vel anset hos sine Overordnede, saa var han beundret af sine Ligemænd, de unge slesvig-hol-

¹⁾ *Dr. Klaus Manicus*: „Kort Udsigt o. s. v.“ S. 50.

²⁾ *Rist*: „Lebenserinnerungen“. III. S. 177. — Jfr. ogsaa Indberetning af $1\frac{1}{2}$ 1830 fra den slesvigske Overkriminalret.

³⁾ „Den Danske Statstidende. Aarg. 1830. Nr. 68.

stenske Embedsmænd. Af talrige Breve og andre Beretninger fremgaar det, at han har gjort et betydeligt Indtryk paa sine yngre Samtidige. Saaledes meddeler *Francke*, at Lornsen imponerede ved sit Ydre og udøvede en sjælden Tiltrækningskraft ved sine Ideers Universalitet.

Selv om man nu vil tillægge denne Udtalelse mindre Vægt, da den først er fremkommen længe efter Lornsens offentlige Optræden i 1830, er det i hvert Fald sikkert, at lignende og langt stærkere Ytringer findes i Breve fra Tyverne.

Særlig fremhæves Lornsens store Energi, hans Talent for Administration og den beundringsværdige Lethed, hvormed han sætter sig ind i hidtil ukendte Forhold.

Hvad hans daværende Anskuelse angaar, da betegner en yngre Ven ham som en ubændig Liberal, en himmelstormende Aand, og der tilføjes: „Han fordrer af andre Mennesker, hvad han kræver af sig selv, uden at tage Hensyn til deres Individualitet. Aldrig har jeg hørt fremsat saa fri Anskuelse om Menneskets Bestemmelse.“ Og i et Brev af 30te April 1830 hedder det: „Hans hele Optræden, hans Skikkelse, det betydelige Udtryk, som præger hans Ansigt, virker umiddelbart styrkende paa hans Omgivelser; man har den fuldstændigste Tillid til ham, og den er aldrig bleven skuffet; jeg kender ingen, som kan stilles ved Siden af ham i Sandhedskærlighed, Retskaffenhed, Konsekvens i Handlen og Tænken, Evne til at opofre hele sin Personlighed af Kærlighed til Retsideen.“

Et Aarstid efter anmoder hans Landsmænd¹⁾ Kon-

¹⁾ Sylternes Petition til Kongen af 13/1 1831, (*Rigsarkiv*).

gen om, at de maa erholde „deres elskede Landfoged“ tilbage, og de giver ham følgende Skudsmaal: „Naar rene Sæder, naar Talent og Kundskaber, i Forening med den varmeste Kærlighed til Fædrelandet og det inderligste Ønske om efter Evne at befordre det almene Vel, gør en Mand værdig til Agtelse, saa gælder det om ham“.

Lad der end være en god Slump Overdrivelse i denne Venneros, der findes paa den anden Side i Domene om Lornsen en saa paafaldende Overensstemmelse, at man maa tillægge dem en vis Vægt. Og fra Modstanderne lyder lignende Ytringer:

Dr. Klaus Manicus betegner ham som en energisk, men noget sværmerisk og enthusiastisk Karakter, en Mand, der uden Tvivl under andre Forhold kunde være bleven Fødelandets Frelser; *Wit von Dörring* dvæler ved hans Forstand, energiske Vilje og hensynsløse Hæftighed; Professor *Chr. Paulsen* kalder ham en udmærket Mand, der har et betydeligt Navn i vort Lands nyeste Historie, og fremhæver hans kraftige Personlighed¹⁾.

Paa alle, Barndomskammerater, Studentervenner og Embedskollegaer, politiske Fæller og Modstandere, udøver han en ejendommelig, betagende Indflydelse; alle er de enige om, at man kan vente sig noget betydeligt af ham, og hans Væsensmærke sættes i en daadskraftig, energisk Karakter.

Han skildres som en Handlingens Mand!

Denne Opfattelse af Lornsen er utvivlsomt i det hele rigtig; hvor kortvarig hans offentlige Optræden end var,

---

¹⁾ „Jahrbücher für Deutsche Rechtswissenschaft“. Leipzig. 1842. S. 706.

dens Betydning ligger netop deri, at han *handlede* paa en Tid, da hans Samtid — baade den danske og den slesvig-holstenske — ikke vovede at fordre politiske Reformer, trykket som den var af Enevældens: „Vi alene vide“. Paa den anden Side fremtræder hans Handlekraft rent momentvis, medens han forøvrigt hengiver sig til aarelang Uvirksomhed; og en betænkelig Vaklen frem og tilbage i afgørende Øjeblikke synes at staa i Modstrid med Forestillingen om energisk Viljekraft. Denne Modsigelse kan dog forklares, naar man véd, at Lornsen alt i Kjøbenhavn led under stadig tilbagevendende Sygdomsanfald, der svækkede hans Handledygtighed og avlede et Tungsind, som tilsidst gik over til fuldstændig Sindssyge.

Alle Samtidiges Beretninger skildrer ham i Ungdomsaarene som en frejdig og livsglad Personlighed; der synes ikke at være Spor af medfødt Melankoli. Han siger ogsaa selv i et Brev fra Tyverne: „Hvor smilende og let vilde Livet ikke have været for mig med mit medfødte muntre Sind, naar jeg blot havde haft den Lykke at være sund“. Og spørger man om, hvad der har nedbrudt hans legemlige Helbred, da giver han selv Svar ved i Breve gentagne at henpege paa Fortidens „Verirrungen und Verschuldungen“.

Naar hertil kommer, at det var umiddelbart¹⁾ efter Hjemkomsten fra Jena, at der først viste sig Symptomer paa Tungsind og Hang til ensom Grublen, kan der fornuftigvis ingen Tvivl være om, at hans ødelagte Helbred stammer fra Studenteraarene. Og knuget, som hans Kæmpelegeme blev under aarelange Lidelser, har han

¹⁾ *Karl Jansen*: „Uwe Jens Lornsen“. S. 172.

vist ofte bittert sandet det Galgenhumor, der præger den jenkinske Studentervise:

Wer von Tübingen kommt ohne Waib,
 Von Jena mit gesundem Laib,
 Von Helmstedt ohne Wunden,
 Von Jena ohne Schrunden,
 Von Marburg ungefallen,
 Hat nicht studirt auf allen.

Hvorfra Lornsens Sygdom har sit Ophav, er ganske vist af underordnet Betydning, men der er Anledning til udtrykkelig at pointere foranstaaende Opfattelse, fordi Lornsens slesvig-holstenske Biograf — rimeligvis for yderligere at forøge Martyrpræget — fremstiller Tungsindet som det oprindelige og den legemlige Sygdom som mindre væsenlig, om end ikke „ganz eingebildet“.

Det var stadig tilbagevendende Hud- og Gigtlidelser, han plagedes af. I de første Aar berører han vel halvt spøgende, hvorledes Rheumatismen bevirker, at han, der dog synes skabt til noget større, i Grunden ikke dur til andet end Vejrsprofet. Og i et Brev fra 1826 udtaler han Ønsket om at faa afrystet Aktstøvet, der ligger saa tykt, at „et Travløb gennem Tyskland og til Alperne vil udkræves for at blive helt af med det.“ Men da han næste Aar faar Rejsetilladelse, viser de Kure, han bruger, at Ondet var alvorligt nok. Han gennemgaar en 5 Ugers Svovlkur i Nenndorf og en 4 Ugers Badekur i Pymont; i Hovedsagen faar han dog ikke andet Udbytte deraf end ruinerede Finanser, og han søger derfor i Sommeren 1828 Helbredelse i Karlsbad og Töplitz.

I Begyndelsen synes det, som om de anvendte Kure virker heldbringende, men da det viser sig, at Heldbreddelsen kun er ren temporær, konsulterer han paa Til-

bagevejen berømte berlinske Læger og underkaster sig en „dybt indgribende Medicinalkur“, der i 5 Uger fængsler ham til Sengen. Til Trods for den frygtelige Medicinal- og Sultekur lykkedes det ham ikke at udrydde Ondet „mit Stumpf und Stiehl“.

Hvor tungt Ulykken hviler paa ham, ses af et Brev, han paa dette Tidspunkt skriver til Faderen: „Hvor pinligt jeg har lidt og sukket under dette frygtelige Ondes fleraarige Tryk, derom kan Du ikke danne Dig nogen Forestilling ... Især i de sidste to Aar har stille Sørgmodighed bemægtiget sig mit Sind, kun til Tider afbrudt af et til Fortvivelse grænsende Mismod eller af vild Lystighed“.

Lornsen er fuldstændig klar over, at den vedvarende Grublen over hans ulykkelige Tilstand lammer hans Mod og undergraver hans Evne til energisk Handlen. Og da han Aar for Aar er bleven mere sikker i Overbevisningen om, at han „af Naturen er udrustet med usædvanlige aandelige Gaver, der kunde gøres frugtbringende for Menneskeheden“, søger han med den ham egne Viljekraft at faa Bugt med Sygdommen: Tre Aar i Træk drak han ikke andet end Vand; i elleve Maaneder nød han ikke andet end Mælk, Grød og tørt Brød; fem forskellige Gange underkastede han sig en Sultekur.

Der er Øjeblikke, hvor han mener at have faat udryddet Ondet, saa vokser hans Livsmod og Livslyst. Idelige Tilbagefald stiller ham atter den sørgelige Virkelighed klart for Øje, og han gribes af et Tungsind, der alt paa dette Tidspunkt grænser nær til Vanvid.

Han forestiller sig, at hans Sygdom virker generende, ja, endog smittende paa hans Omgivelser. Da han samtidig ikke er blind for, at den politisk-historiske Skri-

bentvirksomhed, hvortil han føler sig kaldet, kræver flere og grundigere Kundskaber end dem, han er i Besiddelse af, tænker han paa at opgive sin Stilling i Kancelliet og erholde et mindre besværligt Provinsembede. Han afslaar et Tilbud om at blive Overretsraad og opgiver den nærliggende Udsigt, han har til at svinge sig op til de højeste Poster i Kancelliet. Og da han i Maj 1830 underhaanden erfarer, at Landfogden paa Sylt vil tage sin Afsked i den nærmeste Fremtid, er han straks „fast besluttet“ paa at søge dette Embede. Af et omtrent samtidigt Brev fra en af hans yngre Kollegaer ses det forøvrigt, at Lornsen — efter om Vinteren at have gennemgaaet en „desperat Kur“, der tilsyneladende har udryddet Ondet fra Grunden af — netop paa dette Tidspunkt „er kommen sig fuldstændig og arbejder med en Hurtighed og Grundighed, der under Hensyntagen til hans Mangel paa egenlig videnskabelig Dannelse stadig sætter mig i Forbauselse“.

Saa udbryder Julirevolutionen!

VI.

Vendepunktet.

Ved Julirevolutionen faar de nationale og liberale Strømninger atter frit Løb i Europa: Spanien forynges, Parlamentsreformen gennemføres i England, Sveits's Forfatning bliver omdannet i demokratisk Retning, Belgien river sig løs fra Holland og vedtager en Konstitution, Polen ægges til Kamp for indre og ydre Frihed. Selv i Tyskland sker enkelte Forandringer.

Samtidig, som oftest jævnsides med denne Stræben efter forfatningsmæssig Frihed, gaar en Higen efter national Selvstændighed og Stammeuafhængighed.

Medens de kunstig sammensatte Staters Bestanddele søger at udskille sig, stræber de løsere Statsforbunds Dele efter større Fæstethed¹⁾.

Danmark erhoder raadgivende Provinsialstænder, men de *danske* Liberale havde ingensomhelst Andel deri. Medens den europæiske Liberalisme gennem Ord og Handling, i Skrifter, fra Talerstolen og paa Barrikaderne, virkede for politiske Reformers, gæmte det liberale Kjøbenhavn sin Begejstring indenfor fire Vægge: I Studenterkredse begyndte man at „politisere“; i Athenæums

¹⁾ *Gervinus*: „Einleitung in die Geschichte des 19ten Jahrhunderts“. S. 158 ff.

Læsesal oplæstes under Jubel de udenlandske Bulletiner¹). Og det „revolutionære“ Kjøbenhavns Bidrag indskrænkede sig til en mørbanket Mosait og nogle ituslagne Ruder hos jødiske Handlende i Krystalgade og Læderstræde, Østergade og Kompagnistræde²).

Den delvise Sympathi, hvormed selv konservative Mænd, som f. Eks. *J. P. Mynster*³), fulgte Omvæltningen i det fjærne Frankrig, den svandt efterhaanden, som Bevægelsen nærmede sig Landets Grænses. Og „Hempels Avis“ er sikkert Tolk for almen udbredte Anskuelse, naar den hævder, at den danske Borger staar „som en rolig Tilskuer ved de store Rystelser og hæftige Bevægelser, der foregaar udenom det kære Fødeland“, thi „her er den sande Frihed; thi her hersker vise og velhævede Love; her fremmes Oplysning og Kultur paa alle Maader; her baner Fortjænester Vejen til Hæder og Ære; her tør enhver med Frimodighed og Anstændighed fremsætte sine Tanker; her fremmes og understøttes ethvert almennyttigt Foretagende“.

Befolkningens store Masse var i det hele særdeles tilfreds med „den bedste blandt Konger“. Medens saaledes i Bryssel Opførelsen af *Den Stumme i Portici* gav Stødet til Augustopstanden, hilstes *Frederik VI*, da han i Oktober overværede Operaen, med jublende: „Kongen leve“; derpaa afsang Tilskuerne Slutningskoret af *Elverhøj*:

Beskærm vor Konge, store Gud!
Beskærm hans Slægt!

1) *Vilhelm Birkedal*: „Personlige Oplevelser“. Kjøbenhavn. 1890. S. 56. — „Breve fra og til *J. L. Heiberg*“. Kjbhvn. 1862.

2) „Dagen“. Aarg. 1830. Nr. 222.

3) *J. P. Mynster*: „Meddelelser om mit Levnet“. S. 236. og „Breve fra *J. P. Mynster*“. S. 162.

Saa lød atter gentagne: „Kongen leve“¹⁾. Og et Blad²⁾ fremhæver udtrykkelig, at „Theatret har ved denne, som ved foregaaende lignende Anledninger, hævet sig til at være den offentlige Menings Organ i den højere Betydning af Ordet“.

Frederik VI holdt derfor fremdeles fast ved den Enevoldsmagt, han elskede saa højt, og der var ingen Udsigt til, at han skulde lade sig paavirke af en Folkestemning.

Der var slet ingen *Folkestemning*, hverken i Kongeriget eller Hertugdømmerne, og det syntes, som ingen vilde gøre Forsøg paa at rejse en saadan. Havde Julirevolutionens Principer end vundet Anklang i liberale Privat kredse, der var dog ingen af disse Mænd — maa-ske *Tscherning*³⁾ undtagen —, som paa dette Tidspunkt (o: forinden Hs. Majestæt havde talt) dristede sig til at fremkomme med en *offenlig* Udtalelse om Folkets Krav paa en Forfatning. I den Henseende er det ret betegnende, at da *Johannes Hage*⁴⁾ under Paavirkning af Julirevolutionen havde bestemt sig til at udgive et lille Skrift i „reformatorisk, ikke i revolutionær Aand“, satte han sig ind i Presseloven „for at kende Faren, maale den og derefter arbejde“. Og denne Undersøgelse maa være foretaget med stor Grundighed og Omsigt, thi først i 1833 indeholdt „Dansk Ugeskrift“ en Artikel om — *Postrouter i Danmark!*

Et Fjærdingaar var alt spildt, med stærke Skridt

1) „Dagen“. Aarg. 1830. Nr. 240.

2) „Kjøbenhavns Flyvepost“. Novbr. 1830.

3) *A. F. Tscherning*: „Efterladte Papirer“. I. S. 25.

4) *H. Hage*: „Johannes Hage“. S. 71 ff.

nærmede sig den tyske Reaktion; og den Uro¹⁾, som September-Tumulterne i Tyskland havde voldt Kongen, var vel forvunden. Det gunstige Øjeblik vilde være gaat tabt, og i en Aarrække — rimeligvis indtil Frederik VI's Død — vilde den bestaaende Tilstand være opretholdt, hvis der ikke fandtes en Mand, der besad Ævne og Vilje til at sige det løsende Ord. Det var beklageligt, maaske skæbnesvangert for den danske Nationalitets Integritet, at denne Opgave ikke tilfaldt en Mand, der med Kærlighed til borgerlig og politisk Frihed forenede et dansk Sindelag; men derfor bør det ikke glemmes, at det var Friseren *Uwe Jens Lornsen*, der gav Stødet til Forfatningsbevægelsen i Danmark.

Lornsen havde — som berørt i forrige Kapitel — alt tidligere tænkt paa gennem literære Arbejder om „Stats- og Folkelivet“ at virke for politisk Oplysning; han havde til Hensigt at studere forskellige Landes Forfatninger og dernæst skrive et Værk om Hertugdømmernes eventuelle Konstitution²⁾. Ved Julirevolutionen bestyrkes han i sit Forsæt, idet han samtidig har et videre Maal for Øje. Thi det er utvivlsomt Burschenschafternes gamle Feltraab: „Tysklands Enhed og Frihed“, der

¹⁾ I September fandt Kancellipræsidenten, Grev *Otto Moltke*, sig foranlediget til at indestaa Kongen for, at der ikke vilde ud-bryde Uroligheder af nogen Betydning i Hertugdømmerne, jfr. *Droysen og Samwer*: „Die Herzogthümer Schleswig-Holstein und das Königreich Dänemark“. Hamburg. 1850. S. 79.

²⁾ *Procesakterne*, 2: Indberetning af $\frac{2}{3}$ 1831 fra Undersøgelseskommissionen samt *v. Heintzes* Referat (*Rigsarkiv*: Lornsens Pakke).

rinder ham i Hu, naar det i et Brev ¹⁾ af 12te August hedder: „Jeg har nemlig den Dristighed at mene, at jeg ved Skribentvirksomhed kan blive af Betydning for *en større Sfære end den, vore Hertugdømmer frembyder*, saa snart jeg blot faar Tid til at foretage et omfattende Studium“.

Om Julirevolutionens Betydning udtaler han sig i følgende Udtryk: „De nyeste Begivenheder i Europas Hjærte, hvis Vibreringer tilfører alle Landene rundtomkring friskt Blod, har pludselig og med et Slag rykket Tidens Bestræbelser et halvt Aarhundrede nærmere til Maalet. Allerede længe har Friheden fæstet Rod i Folkelivet, og at Folkenes Sag vilde sejre, derom har intet tænkende Menneske noget Øjeblik kunnet være i Tvivl; tidligere drejede Spørgsmaalet sig kun om, hvorvidt vi skulde opleve Sejren“.

Han mener, at de nuværende Pariser-Begivenheder vil udøve en ganske anden Virkning end 1790, fordi den politiske Jordbund nu overalt er opdyrket, og tilføjer: „I hvert Fald nærmer sig en daadfuld Tid, der maner hver vaabenfør Mand at ruste sig godt; min Fritid paa Sylt skal være mit Rustkammer“.

Denne Selvsikkerhed og Selvtillid er dog ikke ubetinget; den brydes af stadig tilbagevendende Tvivl om, hvorvidt hans legemlige Sundhed vil blive af Varighed.

Efterhaanden antager hans Planer fastere Former. Da saaledes i September en af hans senere Venner — formodenlig Prof. *Michelsen*, som den 15de Septbr. ankom fra Kiel ²⁾ — besøgte ham i Kjøbenhavn, spurgte Lornsen straks:

¹⁾ „Notizen“. S. 19 ff.

²⁾ Jfr. Fremmedlisten i „Dagen“.

- Hvorledes staar det sig hos Eder med Petitionen ?
 — Vi har ikke indgivet nogen, lød Svaret.
 — Saa maa det ske¹⁾).

Paa samme Tidspunkt diskuterede han Forfatningsspørgsmaalet med forskellige andre, som Kancellisekretær *Jensen*, Kancellisterne *Francke* og *Poel* samt Kaptajn *Bleicken* fra Sylt²⁾).

Naar Lornsen derfor i et Brev af 4de Oktbr. skriver: „Mit Ophold paa Sylt vil sandsynligvis ikke blive af lang Varighed“, og udtrykkelig udtaler den Overbevisning, at „hans fremtidige Liv vil blive af nogen Betydning for Hertugdømmerne“, er det vel usikkert, om han alt da har tænkt sig, at hans offentlige Optræden kunde bevirke hans Arrestation. Under alle Omstændigheder har han været klar over, at en oppositionel Virksomhed let kunde stille ham i et saadant Forhold til Regeringen, at han enten frivillig eller ufrivillig vilde blive nødt til at tage sin Afsked.

Under 5te Oktbr. indstiller det slesvig-holstenske Kancelli Lornsen til det ledige Landfogedembede paa Sylt, idet man særlig fremhæver, at han ved større og mere omfattende Arbejder har vist sjældent Skarpsind, ualmindelige aandelige Anlæg og Kundskaber; endvidere berøres hans Retsind og moralske Værd. Og den 9de s. M. udnævnes han til Landfoged³⁾).

¹⁾ *Karl Jansen*: „Uwe Jens Lornsen“. S. 202.

²⁾ Ifølge Procesakterne synes det, som om Lornsen under Forhørene har erklæret, at han kun i de sidste Par Uger før sin Afrejse til Kiel har diskuteret Forfatningsspørgsmaalet. Det er dog klart, at denne, fra en Tiltalts Standpunkt højst naturlige, Forbeholdenhed ikke kan omstøde *Franckes* udførlige Beretning, der er berørt i forrige Kapitel.

³⁾ *Rigsarkiv*: Kancelliets Indstillinger for Oktbr. 1830.

Den 18de s. M. om Morgenen Kl. 6 afgaar Dampskibet „Frederik den Sjette“ til Kiel medhavende som Passagerer bl. a. Kancellideputeret *Höpp*, Prof. *Michelsen*, Advokat *Grabo* og Kancelliraad *Lornsen*¹⁾.

I Kiel, saa vel som i Kjøbenhavn, var Eftervirkningen af Julirevolutionen kun ringe; Drøftelsen af forfatningsmæssige Spørgsmaal var ikke naat udover Privatlivets Grænser.

Ganske vist, Prof. *Franz Hegewisch* havde i September forelagt Censoren, Politimester *Christensen*, et Par politiske Pjecer („Wahrheit aus dem Herzen eines Holsteiners“ og „An den Herausgeber der Kieler Correspondenten“), men da Tilladelsen til Trykning nægtedes, faldt det ham ikke et Øjeblik ind at lade Skrifterne udkomme i Udlandet²⁾.

Der havde senere en kort Tid været lidt Røre indenfor Universitetskredse foranlediget ved et Brev til *Balemann* fra *Dahlmann*, der pegede paa, at der nu atter kunde være Anledning til at bringe Anliggenderne fra 1817 paa Bane, og der havde været Tale om Petitioner, men intetsonhelst Skridt var truffet i den Retning.

*Saa ankom Lornsen til Kiel den 19de Oktober*³⁾.

Af efterladte Breve og af Procesakterne synes det vel, som om Lornsen endog i Dagene efter Udnævnelsen ikke har tænkt sig Tidspunktet for sin offentlige Fremtræden som umiddelbart nærforestaaende, skønt det var hans Hensigt, naar han kom til Kiel, da at undersøge, hvorledes man der stillede sig overfor Forfatnings-

¹⁾ Passagerlisten i „Dagen“.

²⁾ *Rigsarkiv*: Kancelliets Indstillinger for Oktbr. 1830.

³⁾ *Procesakterne*; Fremmedlisten i „Kieler Wochenblatt“ har fejlagtig den 17de Oktober som Ankomstdag.

spørgsmaalet. Men snart blev det ham klart, at Øjeblikket var kommet, da der burde handles. Alt forinden sin Ankomst til Kiel havde han dannet sig den Mening, at man ved en kraftig Agitation i Hertugdømmerne skulde arbejde for en Forfatning; paa selve Rejsen udviklede han sine Planer for Prof. Michelsen¹⁾. Og han bestyrkedes endyderligere i sit Forsæt, da en af Passagererne, Advokat Grabo, fortalte, at han fra paalidelig Kilde vidste, at Forbundsdagen havde opfordret Frederik VI til at give Holsten en Stænderforfatning²⁾. Han har knap forladt Dampskibet, før han paa Skibsbroen kommer i politisk Diskurs med Dr. *Michaelis* og erklærer, at der bør indgives Petitioner.

Lornsens Ideer vakte stor Røre blandt de yngre Professorer og Advokater. Saaledes fortæller *Theodor Olshausen*³⁾:

„Jeg sad rolig paa mit Værelse, da ved Middagstid

1) *Karl Jansen*: „Uwe Jens Lornsen“. S. 202 ff.

2) *Procesakterne*. Saavidt vides er en saadan Opfordring aldrig stillet til Frederik VI, men Rygtet —, der synes at have vundet almindelig Udbredelse (jfr. *Wit von Döring*: „Was uns Noth thut“, og Dr. *A. Binzer*: „Ein Wort zur Vertheidigung.“) — har rimeligvis sit Udspring fra den foreløbige Beslutning, som Forbundsdagen havde fattet under 18de Septbr. og endelig vedtog under 21de Oktober. Derved bestemtes nemlig ikke alene, at Forbundsregeringerne skulde være solidarisk forpligtede til at undertrykke oprørske Bevægelser i Nabostaterne, men der udtaltes tillige den Forventning, at Regeringerne vilde opfylde deres forfatningsmæssige Forpligtelser overfor Undersaatterne og paa den Maade fjærne ethvert Paaskud til forbrydersk Opsætsighed, jfr. *Gervinus*: „Geschichte des 19ten Jahrhunderts“. VIII. S. 716 ff.

3) *Theodor Olshausen* — den Gang Redaktør af det nylig stiftede „Kieler-Correspondenzblatt“ — har om Begivenhederne i Kiel meddelt *Karl Jansen* en udførlig Beretning, der dog paa flere og væsentlige Punkter maa korrigeres af *Procesakterne*.

min Ven, Prof. Michelsen, i stor Ophidselse traadte ind og meldte mig Lornsens Ankomst med følgende Ord:

— Lornsen er der! Du maa straks følge med; han logerer i „Stadt Kopenhagen“. Han har store Planer!

Denne Efterretning elektriserede mig. Jeg kendte ikke Lornsen personlig, men, da jeg studerede i Kiel, havde jeg af hans Ven og Bysbarn Jensen hørt ham skildre som en betydelig Personlighed, og senere som Student i Jena fandt jeg hans daværende Venner meget indtagne af ham, idet de, navnlig Robert Wesselhöft, henpegede paa ham som en udmærket Friheds- og Fædrelandsven, af hvem man en Gang kunde vente sig noget betydeligt. Nu var jeg meget begærlig efter at lære den saa stærkt roste Mand personlig at kende. Jeg fulgte derfor straks Michelsens Opfordring saa meget mere spændt paa at høre Lornsens store Planer, som Michelsen ikke ret kunde forklare mig, hvori de bestod.“

Snart fandt ivrige Forhandlinger Sted mellem Lornsen og en Del yngre Mænd; alt den 19de Oktober efter Middagen debatterede man paa en Spaseretur Forfatningsspørgsmaalet, og Lornsen hævdede atter, at der først og fremmest burde indgives Petitioner til Kongen.

Lornsen indsaa dog straks, at der intet kunde udrettes, medmindre man fik Kiels politiske Notabiliteter paa sin Side. I de nærmest paafølgende Dage besøgte han derfor *Balemann, Falck, Hegewisch, Lüders, Preusser, Wiese* o. s. v., men hans Anskuelser fandt kun delvis Anklang. Falck var saaledes meget tilbageholdende, og det hjalp ikke, at Lornsen gav det Udseende af, at man i Kjøbenhavn ventede Petitioner og at de vilde blive gunstig optagne af Regeringen, da man hellere vilde

tage Hensyn til Landets Ønsker end opfordres af Forbundsdagen ¹⁾).

Derimod fandt han varm Tilslutning hos den yngre Generation, og da det i det hele blev ham klart, at der herskede almindelig Utilfredshed med de bestaaende Tilstande, selv om Folk var vaklende og ubestemte med Hensyn til de Midler, der burde anvendes for at naa Maalet, foreslog han, at man skulde opfordre indflydelsesrige Mænd fra forskellige Egne af Hertugdømmerne til at give Møde i Kiel den 1ste November, for at der i en Slags Notabelforsamling kunde træffes endelig Beslutning om, hvorledes Agitationen burde sættes i Værk ²⁾. For at bevæge Folk hertil skulde Lornsen foretage en Rundrejse.

Den oprindelige Plan gik nemlig ud paa, at Lornsen skulde besøge Slesvig, Flensborg, Aabenraa og Haderslev og derfra langsmed Vestkysten over Tønder, Husum, Eiderstedt, Ditmarsken, Itzehoe og Glückstadt til Altona, medens Dr. *Georg Hansen* overtog det østlige Holsten og Kielerne besøgede de nærmeste Byer.

Saaledes var alt i den skønneste Orden; der maatte handles hurtigt, inden Regeringen fik Nys om Sagen og lagde Hindringer i Vejen, og den 24de Oktober afrejste Lornsen med Ekstrapost over Eckernförde til Flensborg, hvor han arriverede den 25de ³⁾.

Til Trods for den forcerede Rejse faar han alligevel Lejlighed til at sende Hegewisch et Brev, i hvilket han nærmere udvikler Indholdet af den Petition, han vil

¹⁾ *Procesakterne*. Under Forhørene har Lornsen tilstaaet, at han intet bestemt havde at støtte sig til.

²⁾ *Procesakterne*.

³⁾ Fremmedlisten i „Kgl. priv. Wochenblatt für Eckernförde“.

foreslaa Flensborgerne; det er det skitserede Udkast til hans bekendte Flyveskrift. Dog er den statsretlige Forbindelse mellem Kongeriget og Hertugdømmerne mindre stærkt pointeret.

Umiddelbart efter sin Ankomst til Flensborg henvendte han sig til Senator *Schmidt* og Agent *Jensen*, og om Aftenen var han i „Harmonien“ sammen med en halv Snes Kjøbmænd. Han udviklede for dem sine Anskuelser, og da han lod sig forlyde med, at Kongen sikkert vilde tage Hensyn til Petitioner, fik han i det hele Stemningen for sig, om end Agent *Jensen* straks ytrede Tvivl om Skridtets Betimelighed. Endnu en Sammenkomst fandt Sted, men ved denne var Meningerne mere delte; var man end tilbøjelig til at underskrive en Petition, vægrede de flensborgske Borgere sig derimod bestemt ved at deltage i Kieler-Forsamlingen ¹⁾. Kun Advokat *J. Bremer* og enkelte andre sluttede sig — jfr. *Olshausen* — ubetinget til *Lornsen*.

Hvor sejt *Modstanden* har været, fremgaar deraf, at *Lornsen* ved den lod sig bevæge til at afbryde den projekterede Agitationsrejse. Ifølge *Procesakterne* har han selv erklæret, at han paaskyndede sin Afrejse fra Flensborg for ikke at træffe sammen med *Etatsraad Höpp*, og at han opgav den paatænkte større Rejse, fordi han efter at have bragt i Erfaring, at Stemningen var vak-

¹⁾ Under Paavirkning af Politimester *Kraus* og da man havde bragt i Erfaring, at Regeringen ingen Del havde i Bevægelsen, trak den flensborgske Købmandsstand sig kort efter helt tilbage fra *Lornsen* og *Kielerne*, jfr. Skr. af ¹⁰/₁₁ 1830 til Statholderskabet paa *Gottorp* fra Politimester *Kraus* (Rigsarkiv: *Lornsens Pakke*) og *Dr. Klaus Manicus*: „Kort Udsigt o.s.v.“ S. 49 ff.

lende, var kommen til den Opfattelse, at der ikke var Tid nok til Agitation.

Det er første Gang, at den moderne Slesvig-Holsternisme standses af de danske Slesvigere, og det er værdt at lægge Mærke til, at det fandt Sted i Flensborg, den Gang som nu Danskhedens Forpost mod den fremtrængende Tyskhed. Var Nationalitetspræget end ikke stærkt fremtrædende hos Slægten fra Trediverne, det erstattedes paa en Maade af en vis gammeldags Loyalitet, der altid har karakteriseret den flensborgske Borgerstand, ikke mindst dens daværende Ordførere, Senator Schmidt og Agent Jensen.

Efter et kort Ophold i Slesvig, hvor han opfordrede Advokaterne *Reiche* og *Beseler* til at virke for Petitioner, ankom Lornsen atter til Kiel den 27de Oktbr.¹⁾

Med uforrettet Sag vender Lornsen altsaa tilbage, og det synes, som om han nu ikke længer lægger Vægt paa den bebudede Forsamling, ja, endog tvivler om, at den overhovedet kommer i Stand. Derimod opgiver han ikke Tanken om Petitioner, men affatter umiddelbart efter sin Hjemkomst en Afhandling, i hvilken det til Slutning anbefales gennem Adresser at anmode Kongen om en Forfatning. Ved en snevrere Sammenkomst hos Advokat Preusser oplæser han Manuskriptet, oprindelig bestemt til i Afskrifter som en Slags Rundskrivelse at skulle sendes til forskellige Mænd, der formentes at interessere sig for Petitioners Indgivelse.

Under Paavirkning af Falck og Lüders, som mente, at en sli­g skriftlig Meddelelse havde et uheldigt Hemmeligheds­præg, bestemte han sig dog til at lade Manuskrip-

¹⁾ Fremmedlisten i „Kieler Wochenblatt“

tet trykke, i hvilken Anledning Slutningspassus'en blev strøget.

I det hele synes det, som om Lornsen efter Tilbagekomsten fra Flensborg fortrinsvis har havt Forhandlinger med Mændene af den ældre Generation.

Han lader Lüders foretage forskellige mildnende Ændringer i Manuskriptet, ligesom denne den 1ste Novbr. forskaffer Censorens *Imprimatur*¹⁾.

Imidlertid indtraf den 1ste Novbr., den fastsatte Forsamlingsdag.

Dr. G. Hansen, der var uvidende om, at Lornsen havde skiftet Mening, ankom tidlig paa Formiddagen til Kiel sammen med en Del Fremmede fra det østlige Holsten. De tog ind paa „Stadt Kopenhagen“, hvor Mødet skulde holdes, men Lornsen lod sig ikke se.

Han spiste til Middag hos *Balemann* sammen med Falck, Prof. Lüders og Advokat Preusser; efter Bordet kom Professorerne Hegewisch og Burchardi samt Købmand Lorentzen til Stede. Lornsen oplæste nu sit Manuskript i dets *oprindelige* Form og konfererede et Par Timer med de Tilstedeværende, hvem han meddelte, at der om Aftenen vilde blive afholdt et Møde. Han var meget raadvild og udtalte, at han ikke vidste, hvad han skulde gøre med disse Fremmede, men besluttede om-sider at gaa til Hotellet, medens de andre Gæster lovede at komme siden²⁾.

Hen paa Eftermiddagen var der i Hotellets store Sal efterhaanden bleven samlet en 30—40 Mennesker³⁾.

1) *Procesakterne*.

2) *Procesakterne*.

3) Til Stede var bl. a.: Pastor *Valentiner* og *Dr. Boie* fra Heiligenhafen, Borgmester *d'Aubert* fra Oldenburg, Advokat *Mül-*

Blandt disse opstod nogen Misstemning, da Lornsen ikke kom og man samtidig fik Underretning om, at han forhandlede med Falck og andre. Endelig meddeltes det, at Lornsen var paa sit Værelse, men han lod fremdeles ikke høre fra sig, hvorfor Olshausen gik derop for at bevæge ham til at indfinde sig i Forsamlingen.

Om dette Møde foreligger følgende Beretning, af hvilken det synes at fremgaa, at Lornsen i det afgørende Øjeblik har vaklet, hvadenten det nu skyldes Paavirkning fra den forsigtige Falcks Side eller hans Uvant-
hed med og oftere udtalte Sky for at holde offentlige Foredrag:

„Jeg fandt ham meget nedtrykt og forbauset over, at Forsamlingen alligevel var kommen i Stand. Han erklærede ligefrem, at han ikke vidste, hvad han skulde sige til de forsamlede. Jeg forsikrede ham, at alle var i den bedste Stemning og bestemte paa at virke for hans Planer, at der var meget ansete og indflydelsesrige Mænd mellem dem. Han maatte under ingen Omstændigheder lade Sagen flyde ud i intet. Det kom kun an paa at faa den indledet og der havde han jo sit fortræffelige Skrift, som han blot behøvede at oplæse. Det sidste slog Lornsen, og han besluttede sig til bevæbnet med sit Manuskript at følge med mig ned i Forsamlingen, hvor han blev modtaget med Jubel“.

---

ler fra Lütjenburg, *Dr. Steintzing* fra Altona, Justitiarius *Reiche* og Advokat *Ohrt* fra Wandsbeck, Borgmester *Mathisen*, Advokat *Müller*, Dommer *Muckeprang* samt en anden Landskabsdommer fra Fehmern; af Kielere Professorerne *Falck*, *Hegewisch*, *Lüders*, *Michelsen*, *Burchardi* og *Olshausen*, Advokaterne *Balemann*, *Preusser*, *Witte* og *Olshausen*, Købmand *Lorentzen*, *Dr. Binzer* og Grev *Holmer* samt enkelte andre.

Efter et Par indledende Ord oplæste Lornsen sit Skrift¹⁾, hvis Hovedindhold er følgende:

Den 13de Artikel i den tyske Forbundsakt af 1815, i hvilken Tysklands samtlige Fyrster tilsikrer deres Lande repræsentative Forfatninger, er endnu ikke gaat i Opfyldelse for Hertugdømmet Holstens Vedkommende. Paa de Petitioner, der i sin Tid indgaves fra Distrikter i Hertugdømmet Slesvig om, at den Forfatning, der kunde ventes for Holsten, maatte blive udstrakt til begge Hertugdømmer, er der indtil nu ikke fulgt nogen Resolution. Siden er over et Aarti henrundet, i hvilket Fornyelsen af Landets Ønsker vedrørende dets vigtigste Anliggende vilde have været ligesaa unyttig, som resultatløs. Dette Tidsrum er tilbagelagt, og den nuværende Tid paaminder enhver Statsborger, der nærer rene og varme Følelser for vort skønne Fædreland Slesvig-Holsten, om at bringe under Debat og Drøftelse, hvad Landet efter hans Overbevisning trænger til.

Hertugdømmet Slesvigs Adskillelse fra Hertugdømmet Holsten, hvilket i Hovedsagen vilde være gennemført ved en ensidig Omdannelse af det sidste til en konstitutionel Stat og ved en dermed i Forbindelse staaende Forandring af dets administrative Institutioner, er simpelthen utænkelig for enhver Slesvig-Holstener.

Spørgsmaalet er derfor kun, om man nu skal andrage paa Grundlæggelsen af en Repræsentativforfatning for Hertugdømmerne. De Grunde, der taler for en anden Ordning af Forholdene, er hos os, om end af anden

---

¹⁾ „*Ueber das Verfassungswerk in Schleswigholstein*. Von U. J. Lornsen, Landvogt auf der Insel Sylt in Nordfriesland, Kanzeleirath, bisher Comtoirchef in der Schleswig-Holstein-Lauenburgischen Kanzlei in Kopenhagen“. Kiel. 1830. (12 Pag.).

Art, dog ikke mindre paatrængende end i andre Stater. Følgende to Kendsgærninger kræver en gennemgribende Omdannelse af vore Statsinstitutioner.

- 1) *Statens Finansforvaltning er en Hemmelighed for Statsborgerne i det hele.* Vi har ingen Vished for, om vor Statsgæld fra Aar til Aar forøges eller formindskes, og det er den almindelige Mening, at vore Finansoperationer ikke udføres med den behørigte Indsigt, at Finansforvaltningen overhovedet ikke er i den bedste Orden. En saadan Tilstand er for et dygtigt Folk ikke alene i højeste Grad farlig, men ogsaa uværdig. I alle Staterne rundt omkring os, Sverrig og Norge saa vel som de tyske Stater, aflægges aarlig Regnskab for Folket over de offentlige Anliggender, specielt Finansernes Forvaltning.
- 2) *Vort Lands samtlige højere administrative Indretninger trænger til en fuldstændig Omdannelse.* Det er en almindelig Klage i Landet, at kun de løbende Forretninger bliver besørgede: En gennemgribende Afhjælpning af bestaaende Mangler og Oprettelsen af ny Institutioner er med vor Forvaltnings Organisation udførlig. Vor Forvaltning staar tilbage for andre Landes Administration. Jo vigtigere og mere gennemgribende et Forslag er, desto sikrere kan man gøre Regning paa, at det ikke gaar igennem. Skylden ligger ikke hos Personerne; den ligger i Institutionerne. Ethvert Forsøg paa et væsenligt Fremskridt mødes fra alle Sider af saa mange Vanskeligheder og Hindringer, at Arbejderne mister Mod og Kraft.

Det er indsigtfulde Mænds Overbevisning, at der kræves en Repræsentativforfatning og en væsenlig Omdan-

nelse af de administrative Institutioner. Hvad man derfor bør andrage om og stræbe efter, det er i sine Grundtræk følgende:

- 1) *Sammenkaldelse af en provisorisk Forsamling af Deputerede for 1831*, bestaaende af omtrent 40 Medlemmer, af hvilke Halvdelen vælges af Amterne og Landskaberne, en Fjærdedel af de adelige og klosterlige Distrikter og en Fjærdedel af Byerne. For denne Forsamling forelægges af Kongen til Bedømmelse et Forfatningsudkast for begge Hertugdømmer, baseret paa følgende Grundbestemmelser:
  - a. De Deputeredes Forsamling danner en Helhed. Et Udvalg fungerer som første Kammer med suspensivt Veto overfor andet Kammers Lovforslag.
  - b. Begge Kamre har Skattebevillingsret, i hvilket Øjemed de træder sammen i et Kammer.
  - c. Begge Kamre deltager hvert for sig i Lovgivningen.
  - d. Kamrene saa vel som Kongen har Forslagsret.
  - e. Kongen har et absolut Veto.
- 2) *Samtlige Landskollegier forlægges fra Kjøbenhavn til Hertugdømmerne.*
- 3) *Administrationen adskilles fra Retsplejen.*
- 4) *En højeste Domstol oprettes for begge Hertugdømmer.*
- 5) *To Regeringskollegier indsættes*, et for hvert af Hertugdømmerne, resp. i Slesvig og Kiel.
- 6) *Et øverste Statsraad*, som samtlige Forvaltningskollegier er underordnede, skal have Sæde i Kiel. To af dets Medlemmer skal afvekslende opholde sig i Kongens Residens for at foredrage Sager for den slesvig-holstenske Statsminister.

Den umiddelbare Følge af denne ny Tingenes Orden vil blive Hertugdømmernes fuldstændige Adskillelse fra Kongeriget Danmark i administrativ Henseende.

Vel har de Danske i en Aarrække lagt Bestræbelser for Dagen, der gaar ud paa at sammensmelte os med dem til et Folk, og selv i den nyeste Tid, da Nationalfølelsen har givet sig kraftigere til Kende hos Tyskerne end nogensinde før, har man ikke undset sig ved under Henblik paa vor Modstand at tilraabe os, at vi dog heller skulde glæde os over at være noget, nemlig danske, end intet, nemlig tyske.

Vel har Europas mægtigste og ædleste Nation paa Grund af sin usalige Adsplittelse til alle Tider, fra alle Sider og Folkeslag ladet Haan og Spot læsse paa sig. Men Tiden har vist, og den vil fremdeles vise, at ogsaa Tyskerne fra nu af vil vide med Eftertryk at tilbagevise enhver uværdig Fordring.

Enhver Tanke om en Sammensmeltning af de to under Hs. Majestæts Scepter forenede Folk maa derfor opgives. Men ogsaa den tidligere administrative Forbindelse maa ophøre som lige fordærvelig for begge Parter. Det er et sammenvokset Tvillingpars kraftløse og ubehjælpssomme Forbindelse. Lad os Haand i Haand som Brødre, enhver i fri, selvstændig Udvikling, med Kongen i Spidsen gaa Fremtiden i Møde. Kun Konge og Fjende være os fælles.

Overbevisningen om de velgørende Følger af disse Reformers er ogsaa almindelig, om end nogle nærer Betænkelighed ved at bringe Sagen frem paa det nuværende Tidspunkt, fordi de i vor ophidsede Tid frygter Pøbelen. Men denne Frygt er grundløs. Thi som Resultat af Fortidens store Kampe har den Sandhed arbej-

det sig frem og gjort sig gældende, at det herefter vil blive den store Middelstand, hos hvem saa vel den fysiske som den intellektuelle Magt findes, hvis Anskuelse vil regere Verden, og alt, hvad der rejser sig mod denne Overbevisning, vil magtesløs sønderknuses. I vor agerdyrkende Stat, der ingen Fabriker har, og hvis dygtige Bondestand, i hver Stat Statsborgernes Grundstamme, ikke ved ødelæggende Udstykning er omdannet til Pøbel, findes ingen Pøbel, der kan komme i Betragtning. Naar atter andre vil have Sagen udsat af Hensyn til Kongen, der mulig kunde misbillige Reformerne, da er det ikke den rette Maade, hvorpaa Kærlighed til Kongen skal ytre sig. Og der er heller ingen Anledning dertil, thi — saaledes slutter Skriftet — „Unser König ist kein gemachter, sondern ein geborner Bürgerkönig“.

Imidlertid havde Balemann og hans Gæster begivet sig op paa Lornsens Værelse; de ventede en Stund, men sendte derpaa en Opvarter efter Lornsen, der nu indfandt sig og ledsagede dem ned i Forsamlingssalen.

Under den paafølgende Diskussion gjorde *Falck* opmærksom paa de Betæneligheder, Sagen frembød, idet han særlig henviste til, at man rimeligvis vilde møde bestemt Modstand fra Regeringens Side. Der blev dog ikke taget Hensyn til hans Indvendinger, hvorfor Falck og kort efter Balemann samt flere af de ældre forlod Salen.

Forhandlingerne fortsattes uden nogensomhelst Plan og Styrelse: Der var ingen Dirigent, Folk talte i Munden paa hverandre eller førte Tomandspassiar, frem og tilbage gik Opvarterne med Drikkevarer, Vinduerne ud til Gaarden stod aabne, saa enhver forbipasserende kunde høre, hvad der foregik.

En enkelt foreslog, at alle de Tilstedeværende skulde sætte deres Navne under Skriftet, men denne Ide mødte almindelig Misbilligelse, og Lornsen erklærede udtrykkelig, at han vilde bære Ansvar et alene.

Ingen Afstemning fandt Sted, yderst formløst fortsattes Diskussionen ved Aftensbordet og efter Opfordring af Lornsen erklærede Advokaterne Olshausen, Preusser og Witte sig villige til at føre Korrespondancen med de Mænd, der kunde antages at ville agitere for Petitioner¹⁾.

Dagen efter begav Lornsen, — da Lüders's Ændringer „vilde betage Skriftet dets Karakter“ — sig personlig til Politimester Christensen og forelagde denne Manuskriptet i dets *oprindelige* Form. Christensen, en svagelig, ældre Mand, gjorde først nogle Indvendinger, men gav omsider sit *Imprimatur*, da han jo ikke kunde forhindre Skriftets Trykning i Udlandet.

I Samtalens Løb spurgte Christensen, om han mente, at Skriftet vilde vinde Bifald i københavnske Regeringskredse. Herpaa svarede Lornsen ganske uforbeholdent, at det aldeles ikke var hans Mening; det var endog muligt, at han blev arresteret, men man vilde nok slippe ham løs igen²⁾.

Den 4de November fandt Forhandlinger Sted mellem Lornsen, Lüders, Balemann, Falck og Lorentzen, og man blev der enig om et af Balemann forfattet Udkast til en Adresse, der opfordrede Magistraten til at forebringe for Kongen „hans tro Stad Kiels“ Ønsker.

Imidlertid var Trykningen³⁾ af Pjecen paabegyndt,

¹⁾ *Procesakterne*.

²⁾ *Procesakterne*; jfr. ogsaa Brevveksling mellem Politimester Christensen og Statholderskabet (Rigsarkiv: Lornsens Pakke).

³⁾ Man var bleven enig om, at Pjecen skulde udgaa i 10,000 Eksemplarer, men, da de 9,000 var trykte, skred Politiet ind.

og den 5te November afgik de første Eksemplarer — ledsagede af Anbefalingsbreve og Petitionsformularer — til „paalidelige“ Mænd overalt i Hertugdømmerne. Samme Dag sendte Lornsen Skriftet til Kancellipræsidenten, Grev *Otto Moltke*, i Kjøbenhavn tilligemed en Skrivelse, hvis unyttig udæskende og vel selvbevidste Tone blev misbilliget af hans nærmeste Venner¹⁾. — Efter at have givet en kortfattet og noget forbeholden, men i det hele korrekt Fremstilling af sin Optræden samt berørt „den grundige og overbevisende Klarhed, der, som det vil være Deres Excellence bekendt, staar til min Raadighed“, fortsætter han som følger:

„— — Skønt jeg vel ikke paa det nuværende Tidspunkt med Sikkerhed kan angive Følgerne af det foretagne Skridt, føler jeg mig dog overbevist om, at det hele Land nu med Alvor vil efterstræbe det, som i vedlagte Skrift er opstillet som Maal. Thi Grunden til den uventet store Virkning, som dette Skrift har frembragt hos alle, som hidtil har læst det, er netop, at jeg deri har udtalt *le secret de tout le monde*. Jeg paa min Side vil, om fornødent, opbyde alle mine Kræfter for i et andet udførligt Skrift at bidrage til fuldt ud at naa dette Maal. Jeg tror ikke, det staar i Regeringens Magt at hindre mig deri; det eneste Middel dertil, Fængslingen af min Person, vilde kun tjæne til at give Begivenhederne et Opsving, som vilde være uvelkomment ikke blot for Regeringen, men endog for selve Sagens besindige Venner. Thi om Reformens uundgaaelige Nødvendighed er alle forstandige Mænd, med hvem jeg har talt, enige, og alle Indvendinger mod at fremme Sagen paa det nuværende

¹⁾ *Procesakterne*.

Tidspunkt strander paa den Betragtning, at det, som efterstræbes, nu, medens Kongen lever, kan blive sat i Værk paa en ordnet og rolig Maade, medens en Udsættelse i Tilfælde af Kongens Død kunde føre til Anarki og under de nærforestaaende store Begivenheder til en Adskillelse af begge Rigets Dele.

Grunden, hvorfor jeg har sat Deres Ekscellence i Kundskab om de foretagne og paatænkte Skridt, er af tredobbelt Natur: For det første har jeg tænkt mig den Mulighed, at Fremkomsten af vedlagte Skrift i Forbindelse med de forventede Petitioner kunde fremkalde Uroligheder i Residensen; derfor har jeg truffet den Foranstaltning, at der med den Post, som bringer Dem dette Brev, ikke indtræffer andre Eksemplarer af Skriftet til Kjøbenhavn, saa at passende Beslutninger og Forholdsregler kan tages i Forvejen i al Ro.

For det andet har jeg trot, at denne Meddelelse kunde tjæne til at afværge overilede Beslutninger, der let kunde fremkaldes ved falske Rygter og mangelfulde Beretninger.

Og for det tredje vilde jeg fremfor alt allerede af den Grund have givet Deres Ekscellence Underretning, fordi jeg hader al skjult og hemmelig Handlen.

(Skrevet i største Hast.)

U. J. Lornsen.“

Med dette Brev afsluttede Lornsen sin Virksomhed i Kiel. Han deltog ikke i de senere Forhandlinger om Petitionen, da han ikke vilde blande sig i Kielernes Anliggender, og paa det bestemteste modsatte han sig *Binzers* Forslag om Afholdelsen af Folkeforsamlinger.

Under sit Ophold i Kiel havde Lornsen et Par Samtaler med *Dr. Chr. Paulsen*, den Gang juridisk Professor

ved Universitetet. Paulsen indlod sig ikke nærmere, fordi Sagen nu for Tiden var ham „ubehagelig af Hensyn til vor gode Konges Personlighed“, og indvendte dernæst — hvad der har større Betydning —, at Lornsen „aldeles ikke havde agtet Slesvigs og Holstens forskellige Forhold; at Kongen af Danmark aldrig kunde tilstede Slesvigs Adskillelse fra Danmark og Sammensmeltning med Holsten“.

I en lidenskabelig Tone svarede Lornsen: „Gamle historiske Forhold vedrører os ikke; vi vil det nu saa; hver Tid skal danne sin egen Tilstand; jeg sætter alt ind derpaa“¹⁾.

Skønt Samtalen saaledes snart antog en hæftig Karakter, har Paulsen dog under Sagen udtrykkelig erklæret, at Lornsen ikke har talt om andre Midler end Petitioner, navnlig ikke om Anvendelsen af Vold²⁾.

Som Bidrag til Belysning af Lornsens Optræden i Kiel skal endnu blot hidsættes et Brev fra *Caroline Hege-wisch*, Prof. Franz H.'s Kone:

— „(Kiel ⁷/₁₁ 1830). — — Du kan ikke tro, hvor denne Lornsen har sat Fart i os; — jeg vilde ønske, at I kunde se ham. I sit Ydre er han en ret hofte- og skulderbred nordisk Øbo. Blondlokket — saa kraftig, stor, livlig, undertiden med en lille Tilsætning af Bersærkerraseri. Naar han i sine Principer udvikler de Tanker, som jeg paa en Maade har kendt hos mig selv fra Barndommen af, men som Franz og Dahlmann bragte

¹⁾ *H. N. Clausen*: „C. D. Paulsens Livshistorie“. S. 18 ff.

²⁾ *Procesakterne*. Paulsens Vidneforklaring staar altsaa i bestemt Modstrid med Clausens Referat af Samtalen mellem Paulsen og Lornsen. Ifølge dette skulde Lornsen nemlig have bekræftet, at „Vold som sidste Middel stod i Baggrunden for hans Plan.“

til klar Forstaaelse og Modenhed, højnes mit Mod — men gaar han *videre* med sine Fæller — bliver min Religiositet antastet, gribes jeg af Gru og jeg ser intet andet end et Kaos af Blodsudgydelse og Forvirring. Ak Gud! Og disse theoretiserende Lærde! I kan ikke tro, hvor der bliver snakket op¹⁾).

Autoriteterne begyndte imidlertid at sætte sig i Bevægelse; Kansleren ved den slesvigske Overret, *Spies*, anmodede Lornsen om „at tiltræde sit Embede“, og den 8de November²⁾ rejste han over Eckernförde — hvor han talte med *Dr. Petersen* om Forfatningsspørgsmaalet — til Flensborg. Her forelagde han Petitions-Udkastet for en Forsamling af Købmænd, men Stemningen var alt i Færd med at vende sig; der ytrede forskellige Betæneligheder og rettedes Bebrejdelser mod Lornsen, fordi han sidst havde givet det Udseende af, som om Falck og Balemann stod i Spidsen for Kielerbevægelsen³⁾.

Derfra tog han til Tønder, hvor han ikke alene i Privat kredse forhandlede med Meningsfæller, men ogsaa overfor *Amtmanden* uforbeholdent erklærede, at intet, allermindst Udsigten til at miste Embedet, skulde afholde ham fra overalt at forfølge sit Maal med al fornøden Iver. Specielt vilde han opbyde alt for i sin Embedskreds, hvor han kendte sine Landsmænds Anskuelser, at oplyse Beboerne om, hvad deres sande Interesse krævede, samt belære dem om den bestaaende Forfatnings Mangler.

Den 13de November ankom han til Sylt.

1) „Zeitschrift für Schlesw.-Holst.-Lauenb. Geschichte“, Kiel. 1873. III. S. 386.

2) Fremmedlisten i „Wochenblatt für Eckernförde“.

3) *Procesakterne*.

Han introducerede sig selv, og ved det Middagsselskab, der afholdtes i den Anledning, kom Forfatnings-spørgsmaalet straks paa Tale, ligesom Lornsen opfordrede de Tilstedeværende til at virke for en Petition. Paa det Landskabsmøde, hvor der toges Beslutning om at indgive en Petition, var Lornsen dog ikke tilstede¹⁾.

Den 17de November afsendte han følgende Skrivelse:

„Til det kgl. slesv.-holst.-lauenborgske Kancelli!

Det Kongelige Kancelli undlader jeg ikke herved at meddele, at jeg under 13de d. M. har tiltraadt mit Embede som Landfoged i dette Landskab.

Tinum paa Sylt d. 17/11 1830.

Allerunderdanigst

U. J. Lornsen.“

Den 23de November blev han arresteret, og Lornsens Indgriben i det offentlige Liv var afsluttet.

I en Maaned fuldbyrdes Lornsens følgerige Gærning, thi hans tolvside Flyveskrift — og hans Brev til Kancellipræsidenten — havde en Handlings Værd, en Handlings Følger!

---

¹⁾ Skrivelse af 13/11 1830 til Kancelliet fra Amtmand, Kammerherre *Krogh* i Tønder (Rigsarkiv: Lornsens Pakke).

VII.

Agitationens Virkning.

Efteraaret 1830 var i mer end en Henseende en vanskelig Tid for den absolutistiske Regering. Som foran omtalt, nærmede de revolutionære Bevægelser sig Landets Grænser, og det var ikke til at undres over, om Regeringen nærrede Frygt for, at der skulde udbryde Uroligheder. Hertil kom, at der i Hertugdømmerne blandt store Lag af Befolkningen herskede trange Kaar paa Grund af indtraadt Misvækst. Under 5te September skrives der saaledes fra Glückstadt: „Dette Aar hviler tungt paa denne Egn og vist nok paa flere i vort Fædreland; de sidste Aars Afgrøde var vel ingenlunde rundelige, men dette Aar kan desværre i mer end en Henseende med Føje kaldes et egenligt Uaar . . .“¹⁾

Navnlig paa Vestkysten, i de frisiske Marskegne var Elendigheden stor; Høsten var komplet mislykket, i Fattigmands Hjem stod Hungersnøden for Døren.

For nærmere at undersøge Forholdene sendte Regeringen Kancellideputeret *Höpp* til Hertugdømmerne. Han ankom til Kiel med samme Dampskib som Lornsen, og af dette tilfældige Sammentræf benyttede man sig til

¹⁾ „Dagen“. Aarg. 1830. Nr. 222.

at give det Udseende af, som om Lornsen ligeledes handlede i Overensstemmelse med Regeringen. Denne Opfattelse bestyrkedes endydeligere, da der omtrent samtidig udbredte sig det Rygte¹⁾, at Forbundsdagen havde sat Kongen af Danmark, *qua* Hertug af Holsten, en peremptorisk Frist, inden hvilken han skulde bringe Forbundsaktens 13de Artikel til Udførelse.

Der var mange, som troede, at Lornsen var udsendt i halv officiel Mission for at erfare Befolkningens Ønsker. Under de daværende Forhold kunde man nemlig ikke tænke sig, at en højerestaaende Embedsmand skulde vove at nære andre Anskuelser end Hs. Majestæt. Snart blev dog Folk udrevet af denne Vildfarelse ved den kongelige Proklamation af 16de Novbr., og derved bortfaldt enhver Mulighed for, at der fra Befolkningens Side vilde blive foretaget Skridt for at naa forfatningsmæssig Frihed. Den store Masse var alt for royalistisk til, at den skulde indlade sig paa noget, der var Kongen imod. *Dahlmann* fremhæver ogsaa i et Brev af 14de Novbr., at Kærligheden til Kongen er sand blandt de lavere Stænder, og at Kongens Velvilje maa beskytte ham mod Revolutioner²⁾.

Hvor rodfæstet Datidens Royalisme var, kan ligeledes ses af en Omtale, der bliver Kongen til Del i „*Kieler Correspondenzblatt*“ af 25de Novbr. 1830. I Anledning af, at nogle mindre Skovdefraudationer og Tyverier var blevne opdagede, indeholder nemlig selve *Theodor Olshausens* Blad følgende svulstige Tirade: „Hvor mange Mangler og Misbrug i Bestyrelsen af de offentlige Ejen-

¹⁾ Jfr. Kap. VI, S. 96. Anm. 2.

²⁾ *A. Springer*: „F. C. Dahlmann“. I. S. 288.

domme vilde ikke snart forsvinde fra Grunden af, dersom vi kunde tildele vor dyrebare, hans Undersaatters Kærlighed saa værdige, Konge Allestedsnærværelse, ligesom vi nedbeder Udødelighed over ham.“ Og denne Udtalelse findes ikke i et Regeringsblad, men i et „liberalt“ Organ faa Dage, efter at den „dyrebare“ Konge havde ladet den liberale Bevægelses Leder fængsle.

I Sandhed! Lornsen var langt forud for sin servile Samtid, men netop derfor rykkede han sin Tid et Skridt fremad.

At det under disse Omstændigheder ikke blev til noget med Petitionerne, følger af sig selv. Kun fra Sylt indgik en Petition; i Kiel fik man vel under den første Paavirkning skrabet 250 Underskrifter sammen, men Petitionen naaede ikke videre end til Magistraten. Da denne nemlig var bleven anmodet om at frembære den tro Stad Kiels Ønsker for det slesvig-holstenske Kancelli, holdtes der i Slutningen af November et Møde, ved hvilket det blev slaat fast, at det daværende Tidspunkt ikke egnede sig til at bringe den Slags Andragender frem for Hs. Majestæts Throne. Hermed faldt hele Petitionsbevægelsen til Jorden, og forsaavidt var altsaa Lornsens Aktion mislykket¹⁾.

Derimod fik Lornsens dristige Flyveskrift og energiske Skrivelse til Kancellipræsidenten en afgørende Indflydelse paa Kongens Beslutning. Ligesom denne alt i September, før Lornsens Optræden, synes at have næret Bekymring for, at Røret i Tyskland skulde forplante sig til Hertugdømmerne, saaledes øgedes sagtens Frygten, da overdrevne Beretninger om Virkningen af Lornsens

¹⁾ *Procesakterne.*

Agitation indtraf til Kjøbenhavn. I en Skrivelse af 30te November fra Kancelli-Præsidenten, Grev *Otto Moltke*, hedder det ogsaa: „Kongen er ved de sidste Efterretninger fuldstændig beroliget“.

De vildeste Rygter gik i Omløb, forplantedes gennem Embedsmænds Indberetninger og Privatbreve til de kjøbenhavnske Regeringskredse.

Der er Tale om, at der er gjort Forsøg paa at forlede Chaussee-Arbejderne til Oprør, at Agitatorer gennemstrejfer Landet, at Pjecen i Tusindvis¹⁾ uddeles gratis og henlægges i Værtshuse, at der holdes oprørske Taler o. s. v.

Den gamle Landgreve *Carl af Hessen*, Statholder i Hertugdømmerne, er meget bekymret; han fabler om Oprør og Højforræderi og bliver uendelig glad, da det viser sig, at Hs. Majestæts kære Kielere ikke tænker paa at fremtrodse noget hos Kongen, hvilket vilde „bedrøve den saa elskede og gode Konge, som ogsaa den gode Dronning“.

Politimester *Christensen* i Kiel mener vel, at det kun er en 3—4 Brushoveder, der interesserer sig for Bevælgelsen, men advarer dog mod voldsom Indskriden, da „sligt vil kunne føre til virkelig urolige Optrin“. Og Politimester *Kraus* i Flensborg fremhæver, at „det jo for Tiden viser sig, at naar konstitutionelle Ideer en Gang faar Indpas, udbreder de sig let“.

Selv Kansler *Brockdorff*, der straks raadede til strængere Forholdsregler, udtaler dog i en senere Skrivelse til Landgreven den Formening, at Roligheden vel for Øjeblikket er genoprettet, men at Ondet ikke er udryddet

¹⁾ Ifølge Procesakterne er der kun udsendt 4—500 Frieksemplarer.

med Roden. Og han tilføjer: „Ønskerne er gemte, ikke glemte; det foruroliger mig“¹⁾,

Det er muligt, at Regeringen under Paavirkning af disse og lignende Beretninger har vaklet og været ængstelig for at gøre ondt værre ved en kraftig Optræden. I hvert Fald er det betegnende, at *ligesom* der ikke tages Hensyn til Brockdorffs indtrængende og gentagne Hensstillinger om „strængere Forholdsregler“, fordi man der ved vilde tillægge „Lornsen for stor Betydning i Publikums Øjne“, *saaledes* er der heller ikke i Udkastet til den Indstilling, som *Møsting* foredrog i Gehejmestatsraadsrådet den 15de November, Tale om Lornsens Arrestation, men det foreslaas blot, at han skal sættes under Tiltale for Skriftet og Brevet til Kancellipræsidenten²⁾.

Naar der desuagtet i Gehejmestatsraadet blev taget Beslutning om at lade Lornsen arrestere, da skyldes det sagtens Amtmand *Krogshs* Indberetning³⁾, der maa være ankommen til Kjøbenhavn netop den 15de November.

I Møstings Indstilling hedder det forøvrigt:

„— — Saalænge Hertugdømmernes tre Hoved-Korporationer — Ridderskabet, Godsejerne og Marskdistrikterne — ingen Del tager i Lornsens Forslag, er der for den offentlige Rolighed intet at befrygte. Jeg behøver ikke at ytre mig over Middelstanden og den ringere Folkeklasses Stenning. Den være, hvordan den vil, saa er der, naar der fra Regeringens Side vises Fasthed, hver-

¹⁾ Statholderskabets Brevveksling; jfr. ogsaa *Warnstedts* Rundskrivelse (Rigsarkiv).

²⁾ *Møstings* Udkast (Rigsarkiv).

³⁾ Jfr. Kap. VI. S. 112 ff.

ken af den ene eller den anden af disse Klasser i Landet noget at befrygte.

— — Var Lornsen Privatmand, vilde jeg lade Sagen falde, — — men Lornsen er Embedsmand, beklæder en Øvrighedspost og kommer fra Hovedstaden, hvor han i længere Tid har arbejdet i Kancelliet. Han vækker saaledes ved sin Personlighed en Opmærksomhed, som man ogsaa tydeligen ser, at han har gjort Regning paa — —. Hos de tre ovennævnte Korporationer kan Lornsens Skrift, naar det bliver upaataalt, vække Frygt og Uro. De vil kunne frygte for, at dette Skrift vil kunne føre til Resultater, der kunde faa en farlig Indflydelse paa deres Stilling i Staten, og derfor tro sig forpligtede, omendskønt mod deres Ønske, at træde frem med lignende Begæringer.

Sker dette, saa vinder Sagen et langt betænkeligere Udseende og lader Følgerne sig ikke beregne. — —“

Samtidig med, at Lornsens Arrestation blev besluttet, udstedtes en kgl. Proklamation af følgende Indhold:

„— — Det er bleven Os bekendt, at nogle Personer har dristet sig til at udbrede i Vore Hertugdømmer falske Rygter, og at de har forsøgt at forlede de roligsindede Indvaanere til fælles Foretagender, som kan blive skadelige for den offentlige Orden og Rolighed. Vi er sindede at behandle ethvert saadant strafbart Forsøg med al den Alvorlighed, hvortil Omstændighederne maatte give Anledning, og Vi vil med landsfaderlig Naade have vore kære og tro Undersaatter advaret om ikke at fæste Lid til saadanne Rygter, og ikke at lyde nogen ordensstridig Opfordring. Det hele Lands og enhver Enkelts Bedste har stedse været og skal altid blive Vore Ønskers og Bestræbelsers højeste Formaal. Vi finder den

største, Vort Hjerter dyrebareste, Belønning deri. at Vor uafsladelige Omsorg erkendes ved Udtryk af Vort Folks Kærlighed og Tillid: Vi venter derfor ogsaa af Vore kære og tro Undersaatter, at de bliver faste i deres Tiltro til Os, og at de vil holde sig overbeviste om, *at Vi til rette Til vil træffe enhver Foranstaltning, som maatte kunne tjene til det Heles Vel.* Vi forsikrer dem samtligen Vor Kongelige Hyldest og Naade¹⁾.

Af de udhævede Slutningsord synes det at fremgaa, at Kongen alt da tænkte paa at gøre forfatningsmæssige Indrømmelser. Og i *Christian VIII's* Dagbøger findes under 3die December 1830 følgende Udtalelse: „Modtaget Brev fra Kongen, hvori han ytrer *bestemt Formening for Provinsialstænders Indførelse*, og at der efter Grev Rantzaus og Etatsraad Höpps Tilbagekomst skulde lægges Haand paa Værket²⁾).

Det var altsaa en Enkeltmands uforbeholdne Ord, der gav Stødet til Stændertiden³⁾ herhjemme. Ganske vist, Tidsforholdene var gunstige for Lornsen, men uden hans energiske Indgriben er det dog mer end sandsynligt, at de svage Efterdønninger, der naaede Danmark,

1) „Den Danske Statstidende“. Aarg. 1830. Nr. 185. Det fortjæner Opmærksomhed, at ligesom Møstings Udkast til en Proklamation er blidere i Formen, saaledes erklæres det i samme udtrykkelig: „Vi vil steds underkaste hver enkelt dertil sigtende Forslag [o: Foranstaltninger, der beforder Almenvellet], som overrækkes os i lovmæssig Form, den nøjeste Prøvelse og Overvejelse“. (Rigsarkiv: Lornsens Pakke).

2) *C. F. Wegener*: „Aktmæssige Bidrag til Danmarks Historie“. S. 466.

3) De kjøbenhavnske Liberale begyndte først at røre sig, efter at der ved det kgl. Reskript af 11te Januar 1831 var behudet en Stænderforfatning. Tre Maaneder efter Lornsens Optreden mødte den første Mand, Liberalismens anerkendte Pennfører, Prof. *David*, med nogle svævende „politiske Betragtninger“.

ikke havde ført os et eneste Skridt fremad. Og at det væsenlig var Frygt for, at den dristige Landfoged havde, om ikke Revolutionen eller en almindelig Folkestemning, saa dog en Del af de højere Stænder bag sig, der bestemte *Frederik VI* til at efterkomme *nogle* af Tidens Krav, det er en Anskuelse, som ikke alene deles af Slesvig-Holstenerne¹⁾. Her skal saaledes anføres et Par Vidnesbyrd, som ikke kan vrages:

Laurids Skau: „Regeringen var imidlertid ved den Bevægelse, som dels var en Følge af den franske Revolution, dels af det Lornsenske Skrift, bleven opskræmmet af Absolutismens lange Dvale. *Den turde ikke* undlade at gøre noget for at tilfredsstille de stedse mere højkrævede Fordringer, og saaledes udkom da den almindelige Lov af 28de Maj 1831“.

A. F. Tscherning: „Vi skylder alle særdeles meget til de Mænd i Holsten, som først og kraftigen traadte frem for den gode Sag; de satte i Bevægelse det eneste Motiv, som virker her, *Frygten*“.

J. P. Myuster: „Da *Frederik den Sjette* ansaa sig *nødsaget* og forpligtet til i Holsten at indføre raadgivende Provinsialstænder, besluttede han, som han selv sagde, at give de øvrige Dele af sit Rige det samme, inden de forlangte det“.

A. D. Jørgensen: „Lornsens Skrift fremkaldte en hel Literatur af Stridsskrifter i alle mulige Retninger; men den vigtigste og nærmeste Følge af det var dog den, at Kongen *under Trykket* af den fremkaldte Stem-

¹⁾ Af Møstings Indstilling fremgaar det jo ogsaa, at man i Rege-
ringskredse nærrede alvorlig Bekymring for, at de højere Stæn-
der skulde sætte sig i Bevægelse.

ning lovede at indføre en Stænderforfatning efter preussisk Mønster“.

I Kjøbenhavns liberale Kredse eller rettere sagt hos de enkelte Mænd, der hyldede liberale Principer, vakte Lornsens frisindede Forfatningsudkast Sympathi. Derimod frastødtes man af Fordringen om et Slesvig-Holsten i Personalunion med Danmark. Og Grunden til, at de frisindede Slesvig-Holstenere „ikke fandt den Gengklang hos os, som havde været ønskelig, laa mest i den Paastand, de gjorde for Slesvig i Stedet for at gøre den for hele Danmark. Vi kan ikke tænke os, at Eidergrænsen skulde ophøre at være Danmarks Grænse; enhver Afsondring indenfor den anses her som Usurpation“. (Brev af 20/1 1832 fra Tscherning til Hegewisch). Det var altsaa ikke Hensynet til den danske Nationalitet i Slesvig, der her gjorde sig gældende, men rent statsretlig-historiske Betragtninger. Overhovedet var Nationalitetsspørgsmaalet den Gang slet ikke oppe i Kongeriget, hvor man kun havde et yderst overfladisk Kendskab til de fortrykte Forhold, under hvilke det dansk-slesvigske Folkesprog kæmpede for sin Tilværelse.

Forøvrigt kunde Lornsens Optræden og paafølgende Arrestation naturligvis ikke undlade til en Tid at beskæftige Kjøbenhavnerne. Saaledes betegnes den Opsigt, som de kort efter udkomne „Genganger-Breve“ vakte hos det æsthetiske Kjøbenhavn, i følgende Verslinier:

Kort sagt, man ændsed Intet under Solen.
Man glemte Belgien og Polen,
Ja, selve Kjøteren fra Sylt;¹⁾

¹⁾ „Kjøbenhavnsposten“. Aarg. 1831. Nr. 15. — I Anledning heraf skriver „Kieler Correspondenzblatt“: „Ved Læsningen af

Som Forholdene var, kan man naturligvis ikke vente i Dagspressen at finde selvstændige Udtalelser. Bladene nøjedes med at optrykke den kgl. Proklamation og Collegial-Tidendens officielle Beretninger samt uden Kommentar bringe enkelte Notitser, eller der dvæles — som i „Kjøbenhavnsposten“ — ved Lornsens oprørske Hensigter og lovstridige Foretagender.

Om nogen offentlig Mening var der selvfølgelig ikke Tale; den Slags revolutionært Paahæng kendtes ikke i Frederik VI's Kjøbenhavn. Derimod er det højst sandsynligt, at det store Publikum med harmblandet Forbauselse betragtede Lornsens Skrift som en forbrydersk Krænkelser af Kongepieteten, og disse Følelser gav sig af og til Udtryk i kuriøse Smaavers.

Her et Par Eksempler:

Postskriptum til et Brev fra Kiel:

Apropos, hos os der skrives
Som i Bryssel og Paris;
Skulde Daarer meer end kives,
Hjælpes de vel med lidt Ris. —

Thi frels os Gud fra hver fjendtlig Comet,
Fra Vand og fra Storm og Folkesouverainitet.

Dig pryde Retfærd, Mildhed, Kraft og Klogskab;
Du altid varst selvstændig Drot, og aldrig
Du glemte i en Frilles Arm Pligten¹⁾.

Overspændt Royalisme var jo det ledende Princip selv for Mænd, der senere gennem et langt Liv har

slige pøbelagtige Gemenheder ledes man paa den Tanke, at Damerne fra Gammelstrand er Medarbejdere ved Kjøbenhavnsposten⁴.

¹⁾ „Kjøbenhavns Skilderie“. Aarg. 1830 og „Nyeste Morgenpost“ for ²³/₁₁ 30 og ³⁰/₁₁ 31.

staat i forreste Række blandt Forkæmperne for borgerlig og politisk Frihed. Det er saaledes betegnende for Tiden, at *Balthazar Christensen* den Gang optraadte som Hofpoet. Ved en Fest, der i Anledning af Kongens Fødselsdag den 28de Januar 1831 afholdtes i Fortet Christiansborg paa Guineakysten, blev nemlig afsunget „følgende, af vor flinke Assistent, Cand. juris Balthazar Christensen, forfattede vakre Sang“¹⁾:

Jorden gjentoner fra Ende til Ende
Ikkun af Borgerkrig, Tvedragt og Twist.
Slotte maa synke og Blodstrømme rinde:
Frihed og Fred kun i *Herthalund* hist.

Fredegod sidder paa Skjoldungens Throne,
Issen omkranset af sølverne Haar.
Danmarks Taknemlighed vogter hans Krone:
Dannemarks Hjerter for Frederik slaaer.

Oplyst og fri staaer i Frederiks Sale
Bondesøn lige med Stormandens Søn.
Stavnsbaand han brød udi Dannemarks Dale;
Slavebaand brød han for Afrikas Søn.

Jublen Atlanterhavs Brølen da døve!
Bægerklang bryde saa mægtigt mod Sky!
Drøn af Kartover til Ørkenens Løve
Tordne et Echo til Axels By!

Udenfor Kjøbenhavn vakte Lornsens Skrift naturligvis endnu mindre Genklang og Sympathi; Kjøbstad- og Landboernes store Masse blev fuldstændig uberørt heraf. Saaledes bemærker Biskop *Fogtmann*²⁾ et Aarstid efter: „Her [v: Ribe] har man dog ingen rigtig Interesse for Provinsialstænder“, og „*Vestsjellandske Avis*“ for 1ste Jan. 1831, redigeret af Pastor *Bastholm*, skriver: „Det er et

¹⁾ „Dagen“. Aarg. 1831. Nr. 116.

²⁾ *P. Hjort*: „Udvalg af Breve“. S. 92.

indlysende Bevis paa Danmarks gode Regering og paa, at Folket finder sig lykkeligt under *Frederik VI's* Scepter, at alle Forsøg paa at opvække indvortes Uroligheder i de Danske Stater er saa aldeles mislykkede. Tumulten i Kjøbenhavn blev ikke til andet end et Opløb af Gadedrenge, som opvakte en almindelig Foragt. En holstensk *de Potters* [ø: Lornsen] Bestræbelser for at forvandle Hertugdømmerne til et Belgien fandt i Indvaanernes retskafne og forstandige Tænkemaade den kraftfuldeste Modstand“.

Og medens en jysk Redaktør finder sig beføjet til at erklære, at han „med lige saa stor Harm har læst bemeldte Skrift [ø: Lornsens], som han er besjælet af den største Kærlighed, Hengivenhed og Patriotisme for vor ejegode Kong *Frederik den Sjette* og Danmarks Souverainitet“; — fylder en anden sit Blad med følgende Tirade: „Danmarks lykkelige Statsforfatning: Arvelig og uindskrænket Kongevælde — — det suveræne, absolute Arve-Herredømme, som nu paa hundrede og et og halvfjerdsindstyvende Aar har stadfæstet sig som den bedste Kilde til Lykke og Velsignelse — — Kun den frither-skende Konge kan ret elske sine Undersaatter“¹⁾.

Som et yderligere Bidrag skal hidsættes et Par Strofer af *St. St. Blichers* Nyaarsdigt, trykt i „Randers-Amtsavis“ for $\frac{1}{4}$ 31:

Frihed er Løsnet i Vest og i Øst,
Derfor skal prøves den haardeste Dyst.
Her ei behøves for Frihed at krige:
Frihed har Hjem jo i Dannemarks Rige.

¹⁾ „Skanderborg-Amtstidende“. Aarg. 1830. Nr. 100, og „Randers-Amtsavis“. Aarg. 1831. Nr. 34.

Her kan ei Mørket forvolde os Frygt;
 Lyset har skinnet for længe og trygt;
 Thi hvor det fredes af kongelig Haand,
 Kjendes ei aandelig Lænke og Baand.

Hertugdømmernes Presse fulgte gennemgaaende deres kongerigske Kollegaers Eksempel; Publikum fik Kendskab til Lornsens Færd gennem den kgl. Proklamation og de officielle Beretninger. Findes selvstændige Udtalelser i enkelte Blade, saa kan man være temmelig sikker paa, at de gaar mod Lornsen.

„Altonaer-Mercur“ og „Itzehoer-Wochenblatt“ taler om „de Forsøg, som for flere Uger siden blev foretagne af nogle Ildesindede for at bringe Hertugdømmerne i urolig Bevægelse“ og glæder sig over, at de er „tilintetgjorte ved Indvaanernes retskafne og rolige Tænkemaade, skønt hine Rolighedsforstyrreere hverken havde ladet det mangle paa Virksomhed eller paa snedigt beregnede, løgnagtige Paastande“.

I „Rendsburger-Wochenblatt“ skildres Lornsen som en sort Forbryder; i „Flensburgsches Wochenblatt“ betegnes hans Virksomhed som et Misfoster af Tidsaanden; i „Lyna“, der udkom i Haderslev, erklærer Pastor *Wiinholt*, at ingen Mand maa fremsætte sin Mening uden at have erholdt Allerhøjstsammes Bifald dertil, samt hævder, at „en protestantisk souverain Regering er det bedste Værn mod Medborgeres Despoti“. Og i „Husumer-Wochenblatt“ hedder det:

Mein Dänemark — Dein rechtes Glück
 Hast Du im sechsten Frederik.

Theodor Olshausen bringer vel ikke Proklamationen og de officielle Beretninger, men forøvrigt indeholder hans Blad — afset fra enkelte Notitser — intetsomhelst

om Lornsen og hans Skrift. Og Grunden er let forstaaelig, thi allerede den 10de November møder „Kieler Correspondenzblatt“ med et Censurhul paa første Side, og et Par Dage efter findes følgende Meddelelse: „Redaktionen ser sig foranlediget til at oplyse sine Læsere om, at det for Fremtiden er forbudt den at gøre Censurhuller kendelige. Man vil efter denne Bemærkning med Billighed bedømme, hvad Bladet fremtidig præsterer“.

Det maa derfor vække nogen Forbauselse, at „Apenrader-Wochenblatt“ den 8de November optager en anonym Skrivelse fra Kiel, i hvilken Lornsens Skrift omtales i saa rosende Udtryk som „dets sejrende Kraft tilkendegiver sig paa det umiskendeligste. Enhver vil finde, at det taler Sandhed“. Og til Slut hedder det endog: „De slesvigske Stæder maa mindst staa tilbage, da Holsten nu nok faar en Forfatning og derved hæves op i en tysk konstitutionel Stats værdige Stilling, men angaaende Slesvig kunde der *ovenfra* opstaa Tvivl, som vi *nedenfra* ej bør lade komme i Vejret“¹⁾.

Forklaringen kom dog snart, thi under 15de s. M. udtaler Redaktøren, Købmand *H. Kopperholdt* — en af Slesvig-Holstenismens senere „Martyrer“ — sin smertelige Anger over at have gjort sig skyldig i den Ubesindighed at offentliggøre et Brev med en saa ophidsende Tendens, idet han endyderligere forsikrer, at han nærer den dybeste Ærefrygt for den milde og retfærdige Konge og med Glæde vil ofre sit Hjærteblod for den elskede Landfaders hellige Person.

---

¹⁾ Dette Brev — hvis Slutningspassus Landgreven af Hessen betegner som oprøisk — var skrevet af Prof. Michelsen, men ikke bestemt til Offentliggørelse, jfr. Procesakterne.

I den tyske Presse vakte Lornsens Optræden kun ringe Opsigt; Augsburgers „Allgemeine Zeitung“, der hidtil har ladet sig nøje med de officielle Beretninger, bringer saaledes i Juni 1831 en Korrespondance fra Holsten, i hvilken det fremhæves, at Lornsens Skrift i Hertugdømmerne (afset fra Kiel og nogle andre større Byer) har havt en svag og øjeblikkelig Interesse.

Ikke alene faldt, som tidligere berørt, den af Lornsen rejste Petitionsbevægelse helt til Jorden, men der indkom ovenikøbet Takadresser til Kongen.

Et stort Antal Beboere i Flækken Bramstedt og Omegn takker Hs. Majestæt for hans kraftige Indskriden og forsikrer, at „først med den sidste Blodsdraabe forstummer hos os Raabet: Gott segne unsern Vater Frederick, den Gnadenreichen, den Frommen“. Og Repræsentanter for en Del vestslesvigske Sogne lover „indtil vort sidste Aandedræt at udvise en ubrødelig Troskab, der ikke lader sig rokke af en fordærvelig Tidsaands Hvislen“¹⁾.

Blev saaledes Befolkningen i sin Helhed kun i ringe Grad paavirket af Lornsens Skrift, maa man dog ikke undervurdere den Indflydelse, de af ham fremsatte Anskuelser successivt og indirekte udøvede i Hertugdømmerne. Det var vel fra Begyndelsen af kun faa Mænd, der sluttede sig til Lornsen, men det var Folk, som snart kom til at spille en Rolle, da det politiske Røre ved Provinsialstændernes Indførelse fandt Indpas hos de bredere Lag. Derfor bidrog Lornsens Optræden mere end alt andet til at ordne og lede Frihedsbevægelserne i en

¹⁾ Bramstedternes Adresse af ²³/₁₁ 1830, *Rigsarkiv*; — „Aarhus Stiftstidende“ for ²⁵/₁ 31.

bestemt Retning. Hans „korte, men bestemte Skrift blev den egenlige Brandfakkell i Hertugdømmerne“; det fandt ikke alene Genklang hos indflydelsesrige Holstenere og Sydslesvigere, men slog ogsaa an hos det nordslesvigske Demokratis betydeligste Personlighed, hos *Peter Hjort Lorenzen*. Og det maatte være saa paa en Tid, da Nationalitetsspørgsmaalet stod uklart for de fleste, medens man daglig følte det bestaaende Herredømmes Tryk.

De nordslesvigske Bønders og Borgeres Optræden i Trediverne var overhovedet ikke alene eller væsenligst, som man saa ofte ensidig har hæftet Blikket paa, rettet mod Tyskheden. Det var fra Begyndelsen af ikke saa meget dansk, der stod overfor tysk, som det var Demokratiet, der rejste sig mod Aristokratiets og Bureaukratiets Overgreb. Og *Laurids Skau* har træffende betegnet Agitationens Virkning, naar han siger: „Fra dette Tidspunkt blev et Slesvig-Holsten i personal Union med Kongeriget og med en særlig fri Forfatning en Trosartikel for de enkelte Liberale, som paa den Tid førte det store Ord i Hertugdømmernes Blade og Tidsskrifter“¹⁾.

Naar Slesvigerne i det hele den Gang følte sig mere knyttede til Holsten end til Danmark, da er det intet Under.

Med Hensyn til alle indre offentlige Forhold behandles Slesvig som et andet Holsten, hvorfor det ogsaa hyppig benævnedes Dansk-Holsten; kun Folkesproget i den nordlige Halvdel dannede endnu et Forbindelsesled med Kongeriget, og selv dette var højst ufuldkomment. Gennem Aarhundreder havde enhver Slesviger, der vilde fremad, været nødt til at tilegne sig tysk som Admini-

¹⁾ *Laurids Skau*: „Peter Hjort Lorenzen“. Kjbhv. 1865. S. 7 ff.

strationens, den højere Dannelses og til Dels Kirkens Sprog. Hertil kom, at de slesvigske Byer havde bevaret en vis kommunal Selvstændighed, medens de kongerigske Stæder styredes fuldstændig bureaukratisk; ligesom den slesvigske Købmandsstand i forskellige Retninger arbejdede under heldigere Forhold¹⁾).

Kort sagt, Kongelovens Danmark frembød grumme ringe Tiltrækningskraft for den selvstændige og frisindede Slesviger.

Men drev det frisindede Pust, der gennemstrømmer Lornsens Skrift, til en Tid selv Mænd som P. H. Lorenzen over i Slesvig-Holstenismens Lejr, frastødtes til Gengæld de slesvig-holstenske Junkere.

De Augustenborgske Prinser tog Tøten.

Allerede den 10de November skrev Hertugen af *Augustenborg* til Kongen: „— — Demagoger søger i nærværende Øjeblik at benytte en ugunstig Stemning; en Embedsmand ved Navn *Lorentzen* [s: Lornsen] har, omgivet af flere ham værdige Folk, i Kiel og Flensborg opfordret til at deltage i at underskrive en Forestilling til D. M. om at give Hertugdømmerne ikke alene en Forfatning, men den Forfatning, som disse Herrer finder passende — —“. Og Brevet slutter med Frasen: „Mit Gods og Blod giver jeg for D. M.“

Samtidig udarbejdede Hertugen en Memoire, der staar i den mest skærende Modstrid med de Grundsætninger, han senere vedkendte sig. Han udtaler saaledes, at „Genindførelsen af den gamle Forfatning i det nuværende Øjeblik er en fuldstændig Umulighed“, og raader

¹⁾ *Chr. Paulsen*: „Ueber Volksthümlichkeit und Staatsrecht des Herzogthums Schleswig“. Kiel. 1832. S. 9 ff.

til at dele Hertugdømmerne i flere mindre Distrikter med særlige Stænderforsamlinger under Henvisning til, at „begge Hertugdømmers nuværende Forbindelse slet ikke kommer paa Tale ved denne Indretning“.

Prinsen af *Noer* gav Kongen en Skildring af hver enkelt „Demagog“ samt besvor ham at gribe Sagen an paa det alvorligste og eftertrykkeligste; og ved et Hestemarked i Flensborg udtalte han med høj Røst fra Hotel „Stadt Hamburgs“ Trappe, at Lornsen var en Højforæder, der fortjænte at miste Hovedet¹⁾.

Ridderskabet og de ikke reciperede Godsejere optraadte ligeledes som bestemte Modstandere af Lornsens Anskuelser. Vel søgte deres Kommitterede underhaanden at virke for en aristokratisk *Fællesforfatning*, men da Grev *Otto Moltke* havde meddelt dem, at Kongen „aldrig kan eller vil tilstede, at Slesvig og Holsten erholder en fælles Forfatning“²⁾, tog man tilbørligt Hensyn til Hs. Majestæts Ønske. Og paa en Forsamling, der afholdtes i Kiel den 22de November, vedtoges det at indgive en Adresse, i hvilken det bl. a. hedder:

— Ridderskabet og de øvrige Godsbesiddere anser det for en dyrebar Pligt „ærefrygtsfuldt for Deres Majestæt at udtale deres Anskuelser af de Begivenheder, som tiltrækker sig den almindelige Opmærksomhed, saa meget mere, da de er overbeviste om, at enkelte Ildesindedes rænkefulde Bestræbelser ingenlunde stemmer overens med den offentlige Mening.

Kan de end ikke dølge for Deres Majestæt, at ogsaa

¹⁾ *Wegener*: „Hertugen af Augustenborgs Forhold“. S. 112 ff.; *Blauinfeldt*: „Minder fra Sønderjylland“. S. 40.

²⁾ *Droysen og Samwer*: „Die Herzogthümer Schleswig-Holstein“. S. 81 ff.

efter deres allerunderdanigste Mening Tidens Fordringer stedse mere paatrængende kræver Overvejelse af udtalte Ønsker, holder de det dog i et almindeligt Gærings-Øjeblik som det nærværende for alle tro Undersaatters første Pligt ikke at overile Forhandlingen af de alvorlige Spørgsmaal, som angaar Landets almene Interesse.

— — Med samme Aabenhed og med samme Tillid udtaler de her den Overbevisning, at Deres Kongelige Majestæt vil sikre den vedvarende Vedligeholdelse af den fuldkomneste Rolighed i Landet, naar Allerhøjstsamme i Deres Visdom maatte befale at fornemme Landets Ønsker“.

Denne Adresse blev af Hs. Majestæt modtaget med „sædvanlig landsfaderlig Naade“, og under 4de December svarede: „— — Ved de paa Hans Folks tro Tænkemaade strandede Bestræbelser af nogle Ildesindede paa at fremkalde urolige Bevægelser vil Hs. Majestæt ikke lade sig afholde fra fremdeles som forhen at fortsætte de nødvendige Forberedelser for snarest gørligt at kunne tage Hans tro Undersaatters Ønsker i Hertugdømmet Slesvig saa vel som i Hertugdømmet Holsten i nærmere Betragtning — —“¹⁾.

Havde Ridderskabet end i sin første Adresse undladt at berøre Fællesforfatningen, varede det dog ikke længe, inden det lod sine Ønsker skinne frem. Den „fortwährende“ Deputation ilede nemlig med under 13de December at takke for den lovede *Fællesforfatning*, skønt der i det kgl. Svar ikke fandtes et eneste Udtryk, der kunde forstaas som et Løfte i den Retning. Dette blev ogsaa straks betydet Deputationen gennem Kancel-

¹⁾ „Collegial-Tidende“ for 11/12 1830.

liet, og i det kgl. Reskript af 11te Januar 1831 udtales det udtrykkelig, at der for *hvert* Hertugdømme skal indføres raadgivende Stænder.

Denne Ordning af Forholdet tilfredsstillede ikke det ridderskabelige Parti, der under 7de April 1831 paany indgav en Adresse til Kongen samt et Andragende til Kancelliet med Bøn om, at Kancelliet vilde anbefale dette til allernaadigst Bevilgelse¹⁾.

I Adressen til Kongen gøres det gældende, at Hertugdømmerne ifølge „Landsforfatningen“ har Krav paa en *fælles* Landdag, og Ridderskabet betegner sig selv som „det eneste tilbageværende Organ for de gamle fælles Landstænder“.

I Andragendet til Kancelliet fremsættes den Paastand, at „den uforanderlige Grundvold for Landets Forfatning er Hertugdømmernes Ret til en fælles Landdag“. Endvidere fremhæves det, at „der ogsaa nu fra alle Sider udtales det levende Ønske, at Hertugdømmernes fælles Forfatning vedligeholdes samt ved og med den Muligheden af ogsaa da at blive paa det nøjeste forbundne indbyrdes og med Kongeriget, naar en Gang som Følge af Begivenheder, der ej er at forandre, den Lykke ikke mere maatte være dem forundt at staa under en og samme Monarchs Scepter“²⁾. Prælater og Ridderskab, paa hvem alles Øjne er henvendte „som de ansvarlige Depositarier for Landets Rettigheder“, nedlægger derfor

1) „Adresse an den König von den schleswig-holsteinischen Prälaten und Ritterschaft nebst einem Denkschrift an die Kancellie“. Braunschweig. 1831.

2) Heraf ses det, at Ridderskabet delte den, endnu i Begyndelsen af Trediverne almindelige, Opfattelse, at Kongelovens Arvefølge var indført i Slesvig, medens andre Arveregler galdt i Holsten.

Indsigelse mod „*adskilte*“ raadgivende Provinsialstænders Indførelse. — —“

Under 27de Maj blev de ridderskabelige Prætensioner tilbageviste ved en Kgl. Resolution, der erklærer: „De af Os af fri landsherrelig Magt besluttede Forandringer i Hertugdømmerne Slesvigs og Holstens indre Indretninger kan ikke gøres til Genstand for Forhandlinger i en Forsamling af Ridderskabet“.

Efter denne Afvisning holdt Ridderskabet sig foreløbig i Ro, naar undtages en intetsigende Reservation med Hensyn til „de gamle Landsrettigheder og deres egne Forrettigheder“.

VIII.

Flyveskrifter.

Medens Datidens Blade kun indeholdt sparsomme og kortfattede Udtalelser for eller imod Lornsens Skrift, fremkaldte dette et usædvanligt stort Antal politiske Pjecer.

Ligesom det ridderskabelige Parti gennem Adressen til Kongen straks optraadte mod de liberale Principer, Lornsen forfægtede, saaledes vidner ogsaa nogle Flyveskrifter om, hvor ængstelig Adelen var, for at der skulde gøres Indgreb i dens Privilegier, baade de endnu bestaaende og de længst forsvundne.

Et anonymt Medlem¹⁾ af Ridderskabet er saaledes højst utilfreds med den projekterede Forfatning: Den er for fri, nærmer sig det revolutionære og „den vilde krænke mange Former, som i Aarhundreder har været os hellige“. Efter denne Henpegen paa Adelen Privilegier søger Forfatteren sin Tilflugt hos Enevoldskongen og udbryder med Pathos: „Frihedens Rødder trives bedst ved Thronens Trin, og den, som vil bede ved Frihedens Alter, maa tillige bøje Knæ for Majestætens Throne“.

¹⁾ „Einige Worte über die Schrift des Herrn Kanzleiraths Lornsen“. Schleswig. 1830. (24 S.).

Lignende Anskuelse fremsættes i et andet anonymt Skrift¹⁾: her roses endog Regeringens Finansforvaltning, og det fremhæves udtrykkelig, at ingen Korporation vil være til Sinds frivillig at opgive sine Forrettigheder.

Til det slesvig-holstenske Adelsparti maa vel ogsaa nærmest henregnes den berygtede *Wit von Dörning*²⁾, der i god Overensstemmelse med sin foragtelige Fortid besværges Kongen om ikke at bortgive et Gran af Enevoldsmagten.

Landraad *Rumohr*³⁾ har — efter eget Sigende — væsenlig til Formaal at stille det klart for Befolkningen, hvilken skændig Folkeforfører Lornsen er. Derfor skildres Lornsen og hans Tilhængere som Folk, hvem hverken Ære eller Ed eller overhovedet nogetsomhelst er helligt. Lornsens Optræden karakteriseres som Højforræderi, selv Indgivelsen af Petitioner grænser under de nuværende urolige Forhold nær til Forræderi. Som yderligere Skræmselsmiddel henvises til, hvorledes det kun skyldtes „Kongens store Naade“, at den Dødsdom, der ti Aar i Forvejen fældedes over „Oprørerne“ *Dampe* og *Jørgensen*, blev forvandlet til livsvarigt Fængsel. Skønt Rumohr ikke gaar nærmere ind paa Forfatnings-spørgsmaalet, fremgaar det dog klart, at han ikke for det første ønsker Bondestanden repræsenteret paa en Landdag. Og man maa derfor ikke lade sig blænde af det fordomsfri Skær, der hviler over Udtalelsen: „Ikke efter Fødsel og Haandtering klassificerer jeg Pøbelen;

1) „Bemerkungen zu der Schrift des Herrn Kanzeleiraths Lornsen“. Schleswig. 1830. (16 S.)

2) *Wit von Dörning*: „Was uns Noth thut“. Braunschweig. 1830. (40 S.)

3) Landrath *Rumohr*: „Noch einige Worte“. Schleswig. 1830. (16 S.)

jeg tror snarere, at den kan findes i alle Stænder“. Det er kun en vellykket Replik, foranlediget ved den odiøse Maade, hvorpaa Lornsen knytter Begrebet „Pøbel“ til Fabrikindustrien.

Tydligere og bestemtere, fremsat med ikke ringe Talent, hævdes den aristokratisk-royalistiske Opfattelse i et Par Flyveskrifter af Friherre *von Brockdorff*¹⁾.

Det bebrejdes Lornsen, at han har udslynget Tvedragtens Fakkell mellem Fyrste og Folk, thi den, som retter en Anklage mod Monarkens Forvaltning, han anklager selve Monarken. Særlig forbitret er Forf. over Lornsens Fremhæven af Middelstandens Betydning og Magt, og Forfatningsudkastet tilfredsstillende naturligvis endnu mindre, da det staar klart for ham, at Borger- og Bondestand vil være i afgjort Majoritet paa den Lornsenske Landdag. Harmfuld dvæler Adelsmanden ved den Tanke, at den ridderskabelige Landdag, der efter hans Mening endnu er retlig bestaaende gennem den „fortwährende Deputation“, skulde opgive sine Rettigheder. Og saa kommer Frygten for at miste Privilegierne: „Kan man dadle Ridderskabet, naar det ikke vil lade sig fratage Klosterretten, Arvegodset fra Fædrene, saa at deres ugifte Døtre ogsaa for Fremtiden kan beholde den dem af Forfædrene sikrede Eksistens?“

Paa ét Punkt ser dog den reaktionære Friherre mere uhildet end den liberale Akademiker, det er med Hensyn til Slesvigs Nationalitet. Han siger saaledes:

„Enhver, der blot nogenlunde er bekendt med vort

¹⁾ U. Freiherr von *Brockdorff*: „Betrachtungen veranlasst durch die Schrift des Herrn Kanzleiraths Lornsen“. Schleswig. 1830. (40 S.); og „Beleuchtung der Schrift des Herrn Syndicus Klenze“ Schleswig. 1830. (58 S.).

Fædrelands Historie og Geografi, ved, at *maaske den større Halvdel af Hertugdømmet Slesvig er beboet af en oprindelig dansk Folkestamme, og at dér tales ikke det tyske, men det danske Sprog*. Vilde man derfor i Sprogfællesskabet søge Grunde for Afgørelsen af Spørgsmaalet, om Slesvig skal være snevrere forbundet med Danmark eller med Holsten, saa kunde Kendelsen let falde ud til Fordel for Danmark, medens en fuldstændig Sammensmeltning af Slesvig med Holsten til en for sig bestaaende Stat let i Fremtiden kunde give Anledning til de ogsaa af Belgierne mod Holland fremsatte Klager, at man vilde forbinde *to i Oprindelse og Sprog ganske forskellige Folk med hinanden*“.

Selv fra Kiels Universitet blev Lornsens Optræden mødt med Haan; en af de ældste og mest ansete Universitetslærere, Overbibliothekar *Cramer*¹⁾, finder sig nemlig foranlediget til i en overlegen Tone at gøre Nar af de unge Mennesker, der begeistres over „de klingende Bjælder, Forfatning, Constitution, Charte, Repræsentation“. Skriftet, der er overlæst med tarvelige Vittigheder og Anekdoter, fremkaldte et Svar fra Justitiarius *Boie*²⁾, som paapeger forskellige Mangler ved Administrationen samt i yderst forsigtige og loyale Udtryk lægger et godt Ord ind for en stændersk Forfatning, skønt han indrømmer, at denne „Tidsalderens Yndlingsblomst“ ingenlunde er fri for Torne.

Som Repræsentant for de Anskuelse, der var fremherskende i de højere og højeste Regeringskredse, frem-

1) *Cramer*: „Ein Wort an Freunde und Bekannte.“ Kiel. 1830. (14 S.).

2) *Boie*: „Betrachtungen, erweckt durch die Schrift des Etatsraths Cramer“. Kiel. 1830. (16 S.).

træder Konferensraad *C. F. von Schmidt-Phiseldek*. Hans Skrift¹⁾ vidner om, hvilken Bekymring den politiske Bevægelse i Hertugdømmerne har vakt. Der tales saaledes om, at „det udstrøede Tønder kan antænde en Brand, som sen Anger ikke formaar at slukke.“ I Udtryk, der har en lignende Karakter som Rumohrs, angribes Lornsen og hans Tilhængere; det indrømmes, at der vel kan være mindre Mangler ved Forvaltningen, men Hjælpen herimod skal ikke søges i Forfatninger, der kunde give Anledning til et langt værre Tryk og til en Omvæltning af alle borgerlige Forhold, men:

— — — — — Der Thron
 Der Könige, der von Golde schimmert, ist
 Das Obdach der Verlassenen; hier steht
 Die Macht und die Barmherzigkeit; es zittert
 Der Schuldige; vertrauend naht sich der Gerechte
 Und scherzet mit den Löwen um den Thron.

J. H. C. Dau — bekendt som Forfatter af et Skrift om de danske Tørvemoser — havde „skrevet et lille Skrift paa Tysk, og i Tyskland, i Aaret 1819, da netop Parti-Aanden begyndte i dette Land saa stærkt og almindeligen at røre sig. Havde den forblendede *Sand* set dette lille Skrift og læst det med Opmærksomhed, saa vilde han sikkert ikke have udøvet sin ulyksalige Daad.“ For nu at hæmme den urolige Aand, der atter har grebet om sig, præsenteres Værket²⁾ i dansk Oversættelse forøget med Forord og Efterskrift. Efter en højst uklar og meget tarvelig Udvikling af forskellige spidsborgerlige Sandheder opfordres Undersaatterne til

¹⁾ *Dr. C. F. von Schmidt-Phiseldek*: „Ueber die neuerlichen Aufregungen“. Kjbhvn. 1830. (24 S.).

²⁾ *J. H. C. Dau*: „Om Rettfærdighed og Frihed“. Kjbhvn. 1831. (32 S.).

„noget alvorligere at betænke, hvad det er paa en let-sindig eller onskabsfuld Maade at spotte over eller dadle sin Fyrste og hans første Tjenere.“

Literaten *J. C. Lange* — Forfatter til forskellige, mer eller mindre umulige, Dramaer og Romaner — er ligeledes meget forbitret paa Lornsen, hvis Optræden han angriber i et Par Smaapjecer¹⁾). Lornsen karakteriseres deri som en ubesindig Oprørsstifter, og Forf. er saa blændet af Enevoldsmagtens Glans, at han end ikke kan indse Nyttens af et offentligt Finansbudget. Med Hensyn til det nationale Spørgsmaal fremhæver han vel med Styrke, at over Halvdelen af den slesvigske Befolkning er dansktalende, men gør sig paa den anden Side skyldig i lignende Overgreb som Slesvig-Holstenerne, idet han frakender Holstenerne deres tyske Nationalitet.

Den Kreds af yngre Mænd — fornemlig Historikere, Retslærde og Læger —, der straks og uforbeholdent sluttede sig til Lornsen, tog ogsaa til Orde. Gennem en Række Flyveskrifter søgte de dels at forsvare og nærmere at forklare Lornsens Skrift, dels at vække Interesse for Forfatningsspørgsmaalet hos det store Publikum.

Advokat *Beseler*²⁾) i Slesvig fremhæver, at Lornsens Skrift er affattet med en Fædrelandsvens Varme, med mandig Frimodighed; Sproget er af ædel Simpelhed og sjælden Kraft. Som Bevis for, at Forfatningsudkastet ikke har noget revolutionært Præg, henviser han til den langt friere norske Forfatning, til de kraftige og besindige

¹⁾ *J. C. Lausen*: „Beleuchtung der irrigen Ansichten über das Verfassungswerk.“ Kjbhv. 1831. Samme: „Widerlegung eines Sendschreibens an Schmidt-Phiseldek.“ Kjbhvn. 1831.

²⁾ „Beleuchtung der Brochure, betitelt: Einige Worte über die Schrift des Herrn Canzleiraths Lornsen.“ Von einem Schleswiger. Leipzig 1830. (16 S.).

Nordmænd, der siden Forfatningens Indførelse mindre end nogen anden Nation har tænkt paa Revolutioner. I Hertugdømmerne er intet Gæringsstof; tværtimod, vi velsigner Frederik VI, fordi vi ikke behøver at bøje vor Nakke under et foragteligt Hofsnogs-Herredømme eller et trykkende Aristokrati. Han tilbageviser de ridder-skabelige Prætensioner som uhjemlede og hævder, at en administrativ Adskillelse fra Kongeriget er nødvendig, da to forskellige Folk ikke kan regeres paa samme Maade.

Ligesom den talentfulde, unge Retshistoriker, Professor *Michelsen*, med Iver havde støttet Lornsens Agitation, saaledes tager han ogsaa gentagne¹⁾ til Orde i den paafølgende Pjecestrid. Han forsvarer Lornsen mod de menings- og grundløse Beskyldninger for Utaknemlighed overfor de kongelige Velgærninger og slaar fast, at „vor Tids Tendens at opføre en velorganiseret Statsbygning paa et fast, nationalt Grundlag er glædeligere end forrige Aarhundredes opløsende og enerverende Suverænitetssvindler, der baade aandelig og legemlig har dræbt Mennesker nok.“ Det er kun Skade, at han er saa betaget af tysk Nationalismes Hovmod, at han ikke kan faa Øje paa det danske *Folkesprog* i Nordslesvig. Han siger nemlig: „I den vestlige Del af Slesvig hersker en tysk Dialekt, den frisiske, i den større Halvdel af

¹⁾ „Sendschreiben an Herrn Dr. C. F. von Schmidt-Phiseldek.“ Von einem Schleswig-Holsteiner. Hamburg. 1831. (16 S.). — „Ueber das bevorstehende Provisorium von Rathständen“. Hamburg. 1831. (11 S.). — *Dr. A. L. J. Michelsen*: „Ueber die vormalige Landesvertretung in Schleswig-Holstein“. Hamburg. 1831. — *Dr. G. N. Wulfke*: „Ueber die Sylter Landschaftsverfassung. Vorrede von *Dr. A. L. J. Michelsen*.“ Kiel. 1831. (XVI og 99 S.).

det øvrige Land den nedersachsiske, og kun i de nordlige Distrikter en dansk, i høj Grad germaniseret Mundart, men i hele Landet er Højtysk det højere Omgangssprog.“

Han er i høj Grad utilfreds med Anordningen af 28de Maj 1831, da raadgivende Provinsialstænder ikke har større Værd end en kongelig Kommission; tillige nærer han den ikke ugrundede Frygt, at Valgretten med Jærnlænker skal blive knyttet til Grundejendom og materiel Formue, hvorved Intelligensen vil blive udelukket. For Adelsaristokratiet har han kun liden Sympathi, medens han atter og atter fremhæver Slesvigs og Holstens dygtige Bondestand. Hans Skrifter har overhovedet et stærkt demokratisk Præg. Naar han saaledes dvæler ved Fortids Storhed, da er det ikke det hovmodige og egennyttige Ridderskabs Bedrifter, han fremdrager, men det Højsind og Frihedssind, der har udviklet sig i de fri Landskaber, blandt Nordfrislands og Ditmarskens ældgamle Bondeslægter.

*August Binzer*¹⁾, det Jenensiske Burschenschafts Sanger, tager til Genmæle mod „de oprørende Rygter, der er satte i Omløb om hemmelig Ophidselse og tilsigtet Revolution, om ildesindede Urostiftere, ja, endog om højforræderske Planer.“ Han hævder, at Petitionsbevægelsen er fuldstændig lovlig og aldeles ikke faretruende, thi „det Gæringsstof, af hvilket den ny Tids store Kamp udvikler sig, slumrer endnu saa dybt i vort lykkelige Land, at ikke en eneste Ytring af Kampen har givet sig til Kende i selve Folket.“ Betegnende for den tidligere

¹⁾ *Dr. A. Binzer*: „Ein Wort zur Vertheidigung“. Kiel. 1830. (20 S.); og „Die letzte Schrift des Herrn Conferenzzraths von Schmidt-Phiseldek“. Braunschweig. 1831 (52 S.).

Burschenschafter er det, at Folkets sunde Dom for ham kun lyder gennem de dannedes Stemme, thi de mindre dannede er ikke i Stand til at afgive nogen gyldig Dom derover.

Lornsens intime Ven, Distriktslægen paa Sylt, *Dr. Wülfke*¹⁾, giver en kort Udsigt over de gamle „Landesrechte“ og fremhæver, at Lornsens Stræben gaar ud paa, at Middelstanden, den kraftige Borger- og Bondestand, skal have den afgørende Stemme i Repræsentationen; under en Forfatning vil Middelstanden kunne beskytte Samfundet mod alle Indgreb saa vel *fra oven af*, mod Herskervold og de Privilegerede, som *fra neden af*, mod de Ejendomsløse.

Advokat *Jürgen Bremer*²⁾ i Flensborg tager ligeledes sit Udgangspunkt fra Konstitutionen af 1460, men nøjes forøvrigt med at give et Ekscerpt af Dahlmanns og Falcks tidligere berørte Skrifter. Til Slutning fremsætter han i vage og loyale Udtryk Ønsket om en tidssvarende Forfatning uden at inklade sig paa at forsvare Lornsen.

En mæglende Stilling indtages af Syndikus *Klenze*³⁾ i Uetersen. Paa den ene Side karakteriserer han Lornsens Skrift som et sundt Sædekorn nedlagt i rette Tid og paa rette Sted, paa den anden Side advarer han mod Overilelse. Han er vel overbevist om, at Tidsaanden fordrer et konstitutionelt Monarki med en virkelig Folkerepræsentation, men fremhæver tillige, at man nøje

1) „Zur Würdigung des Strebens nach Verfassung“. Deutschland. 1830.

2) Advokat *J. Bremer*: „Ueber den Verfall und die Wiederherstellung der landständischen Freiheit“. Braunschweig. 1831. (23 S.).

3) *Klenze*: „Ueber das Verfassungswerk von Schleswig-Holstein“. Altona. 1830. (42 S.).

bør tage det slesvig-holstenske Ridderskabs Forhold i Betragtning, overhovedet ikke forlade den historiske Vej. Mod en fuldstændig administrativ Adskillelse af Hertugdømmerne og Kongeriget nedlægger han Protest, men forøvrigt tiltræder han i det væsentlige Lornsens Kritik over Administrationen.

Fælles for hele denne Gruppe af Forfattere er en vis Evne til at lade en, ofte stærkt udpræget, Liberalisme gaa Haand i Haand med vammel Royalisme. Man fatter uvilkaarlig Mistanke om, at denne Kongekærlighed kun er Mundsvejr, og at denne Mistillid er begrundet og ikke skyldes uberettiget Hensyntagen til det Faktum, at flere af disse Mænd *senere* har spillet en lidet kongeligsinde Rolle, det bliver klart, naar henses til, hvorledes deres Samtid opfattede dette unaturlige Forhold. *Dahlmann*¹⁾, hvis Upartiskhed i dette Tilfælde er hævet over enhver Tvivl, siger saaledes i et Brev til *Rathjen* af 27de Maj 1831: „Schreiben sie mir doch, wie die Kieler fortfahren ihre profitable Liebschaft für S. Majestæt mit dem brennendsten Liberalismus erfolgreich zu verbinden, wer am liberalsten sich verbeugt oder am schmeichelndsten liberalisirt, vor Allem aber, welche Toaste man ausbringt und ob man die gehörige Scala zwischen dem Vicecurator und dem Könige beobachtet, der seine getreuen Aufrührer zu besuchen kommt“. Og i et omtrent samtidigt Brev til *Hegewisch* hedder det: „Denn man betoastet sich in Holstein zum voraus stets wegen so vieler vaterländischer Verdienste, dass es hinterher gar nicht der Mühe werth scheint sie sich wirklich zu erwerben“.

¹⁾ *A. Springer*: „F. C. Dahlmann“. I. S. 288.

Naar det af disse Udtalelser synes at fremgaa, at Dahlmann heller ikke har synderlig Tro til sine Elevers brændende Liberalisme, da er denne Opfattelse ikke ganske ubegrundet. I hvert Fald er det betegnende, at ingen af Lornsens Venner og Tilhængere havde Mod til *aabenlyst* og *uforbeholdent* at vedkende sig hans Anskuelse og tage hans Forsvar. Beseler, Michelsen og Wülfke dækker sig nemlig bag Anonymitetens Maske, og de andre Herrers Tilslutning er af en saa valen Natur, at den vanskelig kunde vække Hs. Majestæts Mishag.

Den idelig tilbagevendende Pukken paa det saakaldte „schleswig-holsteinische Charte“ af 1460 — „der Lande Privileige van Olde Köning Kersten versegelt“ og „ene tappere verbeteringhe der Privilegien ok von olde Koninck Kersten statfestet vnde bestediget mith fer guden Artikelen“ — fremkaldte et Modskrift¹⁾ af den tyskdannede, men dansksindede *C. von Wimpfen*. Dette Skrift har sin Betydning som det første alvorlige Forsøg paa med historisk-statsretlige Grunde at imødegaa de slesvig-holstenske Theorier, selv om man maatte mene, at Forf.'s Standpunkt ikke paa alle Omraader er holdbart og hans Argumentation ikke uden Blottelser. Medens han saaledes paa den ene Side overvurderer Virkningen af Patent af 9de September 1806, idet han opfatter det, som om den danske Kongelov blev gældende Ret i alle Holstens Forhold, reducerer han paa den anden Side Forbunds-Aktens 13de Artikel til slet intet. Derimod er hans Fremstilling af Slesvigs statsretlige Forhold til Danmark i det væsenlige rigtig, skønt forskellige Mellemed

¹⁾ *C. von Wimpfen*: „Ueber die staatsrechtlichen Verhältnisse der Herzogthümer Schleswig und Holstein“. Kiel. 1831. (40 S.).

i Bevisførelsen er oversprunget. Med rette fremhæver han, at Slesvig i Aarhundreder har staaet i en vedvarende, om end en kort Tid (1658--1721) hvilende¹⁾, Lensforbindelse med Kongeriget, og han paaviser nærmere, at Aar 1721 er et Vendepunkt i Slesvigs nyere Historie, og at Landet derved uopløselig knyttedes til den danske Stat. Atter her gaar han dog for vidt, naar han antager, at en fuldstændig Inkorporation fandt Sted: Inkorporationen var kun statsretlig, ikke tillige administrativ.

Det synes overhovedet, at Forfatteren, der — efter en henkastet Bemærkning at dømme — er en ubetinget Beundrer af Enevoldskongens Visdom, er vel tilbøjelig til at betragte den danske Kongelov som gældende overalt og i alle Forhold, ligesom det ogsaa skorter ham paa den fornødne Kritik overfor Frederik VI's Centraliserings- og Daniseringshensigter i Tidsrummet fra det tyske Riges Fald til Napoleons.

Overfor Wimpfen fastholder *N. Falck*²⁾ sine historisk-statsretlige Anskuelse, idet han erklærer: „Den Forbindelse, i hvilken Slesvig og Holsten ved Christian I's Valg kom med Danmark, var ingen Realunion, ingen Inkorporation, men utvivlsomt en ren Personalunion“.

¹⁾ Det bør dog berøres, at Lensforbindelsen med Kongeriget *kun* var hvilende for den kongelige og gottorpske Dels Vedkommende. *ikke* for den sønderborgske Dels Vedkommende.

²⁾ *N. Falck*: „Handbuch des Schleswig-Holsteinischen Privatrechts“. II. Altona. 1831. Vorrede. S. IX ff.; S. 168 og 170 Note 15. — „Ueber das Wesen und die Geschichte der Preussischen Provinzialstände. Zwei Abhandlungen von Hrn. Professor David und Hrn. Capt. Tscherning. Aus dem Dänischen übersetzt. Mit einem Vorworte von *N. Falck*“. Schleswig. 1831. (LII og 54 S.). — „Ueber das Wesen und den Werth berathender Provinzialstände in Dännemark. Abhandlungen und Aufsätze des Herrn Grafen von Holstein und des Herrn Professor David. Mit einer Vorrede vom *N. Falck*“. Schleswig. 1833.

Med Hensyn til Arvefølgespørgsmaalet, specielt Successionsordningen i Slesvig, undlader han at udtale en bestemt Mening; det synes dog, som han *nu* hælder til den Opfattelse, at Kongelovens Arvefølge ikke er bleven indført i Slesvig Aar 1721. Om selve Forfatningssagen udtaler Falck sig fra et konservativ-royalistisk Standpunkt. Han holder saaledes paa raadgivende Stænder med en Valgret, der er knyttet til Grundejendom, fremhæver den store Velgæring fra Kongens Side og opfordrer i det hele Befolkningen til at stille maadeholdne Fordringer i Retning af friere Forfatninger, for at Landsanliggenderne kan ordnes i Ro og Enighed. I Forbindelse hermed kan mærkes hans Udtalelser om den norske Forfatning. Efter nemlig at have erklæret, at Kongens absolute Veto nødvendigvis hører med til en konstitutionel Forfatning, hævder han, at „Afvigelsen derfra i den Norske Konstitution vanskelig vil finde mange Venner, da det alt tydeligt nok synes at være lagt for Dagen, at en sand Overensstemmelse mellem det Norske Folk og dets Konge først da vil være begrundet, naar Kongen er trængt igennem med sine Forslag om Indrømmelsen af det absolute Veto. Men anerkender man den Grund sætning, at det absolute Veto tilkommer Kongen, saa følger det af sig selv, at alle Stænder med Hensyn til de fra dem udgaaende Forslag i Virkeligheden kun har en raadgivende Stemme“.

Det er, ligesom Falck har en Følelse af, at der ved disse lidet konstitutionelle Grundsætninger fremkommer en iøjnefaldende Modsætning mellem hans Theori og Praxis. I hvert Fald søger han at dække herover ved følgende, forøvrigt ret plausible, Forsvar: „Det er et at anstille theoretiske Betragtninger over Skattebevillings-

retten som et væsenligt Attribut til Stænderforsamlingen i et konstitutionelt Monarki eller historisk at eftervise, at hin Ret tilkom de fordums Stænder og ikke er opgivet af disse, og noget helt andet er det at raade til eller trænge paa, at en Ret af den Art, som i mer end et Aarhundrede ikke er bleven udøvet, nu under forandrede Statsforhold uden videre og blottet for enhver Garanti mod skadelige Følger atter skal træde i Virksomhed.“

Det er ligeledes fra et konservativt Standpunkt, at den forhenværende Diplomat, Konferensraad *J. G. Rist*¹⁾, giver sine Landsmænd gode Raad; navnlig udtaler han sig i meget stærke Udtryk mod Skattebevillingsretten, der under de nuværende Forhold vilde afstedkomme „truende Fare for de dyrebareste Goder, ja! for vor Selvstændighed“. Skønt Rist hørte til det slesvig-holstenske Bureokrat-Parti, var han dog *den Gang* sandhedskærlig eller forsigtig nok til at indrømme, at Slesvigs statsretlige Stilling var helt forskellig fra Holstens. Og gentagne hævder han, at den gamle Forfatning aldeles ingen retlig Betydning har og forlængst er forsvunden.

En Særstilling indtager Skriftet²⁾: „*Ueber Volksthümlichkeit und Staatsrecht des Herzogthums Schleswig; nebst Blicken auf den ganzen Dänischen Staat.*“ Kiel. 1832. (64 S.) og dets Forfatter, Dr. *Christian Paulsen*.

Ligesom Lornsens Agitationsrejse afbrødes ved flensborgske Borgeres Modstand, saaledes stammer det vægtigste Indlæg, der under Pjecestriden fremkom paa dansk Side, fra en Flensborger. Og det er glædeligt, at det

¹⁾ *J. R.*: „Ein Wort zu den Landsleuten“. Schleswig. 1831. (94 S.).

²⁾ Jfr. ogsaa *Dr. C. Paulsen*: „Det danske Sprog i Hertugdømmet Slesvig“. Kjøbenhavn. 1837.

var saa. I Aarhundreder har Slesvig været Valplads for stridende Kræfter; den ene higende mod Nord, den anden dragende mod Syd. Under den daværende Kamp maatte ogsaa den dansk-slesvigske Folkeaaand være repræsenteret.

Christian Paulsen og Uwe Lornsen var Mænd med levende Nationalfølelse, og det maa hævdes, at Friserens Begejstring for Tysklands Enhed var lige saa berettiget og naturlig, som Flensborgerens Kærlighed til Danmark. I den Henseende var de Ligemænd; forøvrigt højst forskellige.

Var Paulsen end ikke saa kraftig en Naturbegavelse, til Gengæld var hans videnskabelige Grundlag af solidere, bedre sammenarbejdet Stof. Var hans jævne, usammen-satte Personlighed ikke saa imponerende, den gjorde ikke et mindre vederhæftigt Indtryk. Tværtimod! Og medfødt Upartiskhed frelste ham fra at begaa de iøjne-faldende Overgreb, hvori Friseren har gjort sig skyldig. Men i ét rager Lornsen frem. Han var opfyldt af den intensive Frihedskærlighed, der kun behøver en Gnist for straks at slaa ud i lys Lue; *han* lod sig ikke hæmme af traditionelle Fordomme og forældet Kongepietet.

Var Paulsen den besindige Reformven, saa var Lornsen i sit Inderste en Revolutionens Mand; revolutionært var hans Skrift og hele Optræden, skønt han strengt holdt sig indenfor Lovens Grænser, afset fra en ubetydelig Embedsforsæelse. Men der er Tider, hvor et Brud med Fortiden er en Nødvendighed. Derfor blev det Lornsen, ikke Paulsen, der førte an i Julirevolutionens Aar.

Sjælden Fordomsfrihed og stor Sandhedskærlighed præger det Skrift, hvormed Paulsen slog til Lyd for det

dansk-slesvigske Folkesprog. Som faa var han egnet til at indtage en forsonende Stilling under de nationale Brydninger, der sønderrev den danske Stat. Født i Flensborg, nær den Sproglinje, der i dette Aarhundrede har tvedelt Slesvig, den Dag i Dag skiller dansk fra tysk, besad han Mellemslesvigerens Sympathi for og Kendskab til begge Sprog. Et grundigt videnskabeligt Studium i Forening med den Indfødtes Lokalkundskab satte ham i Stand til som ingen anden at afstikke Sprogkampens omtvistede Grænser og fælde Dom i den statsretlige Proces. Paa tyske Skoler og ved Tysklands Universiteter — i Schnepfenthal, Gotha og Lübeck; i Göttingen, Berlin, Heidelberg og Kiel — havde han fuld af Deltagelse gennemlevet det kortvarige Opsving, som Frihedsaanden tog i de første Aaringer efter „Restaurationskrigen“; ti Aar af sin Ungdom havde han tilbragt mellem Tyskere. Han kendte og skattede tysk Aandsliv, men Kærligheden til dansk Sprog og Literatur, til den danske Stat og det danske Folk, havde han bevaret usvækket. Som Göttinger-Student var „hans danske Tale ikke flydende; men som Fædreland nævnede han kun Danmark“. Og da han havde afsluttet sit Fagstudium ved Kjøbenhavns Universitet, var han klar over sit Fremtidsmaal: Paa den ene Side Hævdelse af Holstens og Slesvigs forskellige Stilling nationalt og statsretligt, paa den anden Side Mægling mellem de beslægtede Folk.

Paulsen tog sit Udgangspunkt fra Lornsens Udtalelse om, at de foreslaaede Forfatningsreformer vilde hæve „Slesvig-Holsten til Tysklands mest blomstrende Provin“, og nedlagde Protest mod denne Opfattelse, forsaavidt angaar Slesvigs nationale og statsretlige Stilling.

Han paaviste, at den halve Del af det slesvigske

Folk var dansktalende, medens kun en Tredjedel havde dansk Kirke- og Skolesprog. Forholdet var selv i den dansktalende Del blevet saaledes, at de dannede talte tysk, Almuen dansk; i Byerne var tysk fremherskende, paa Landet dansk; delvis — og endda kun i Landsby-skolerne — var dansk Kirke- og Skolesprog bibeholdt; i alle Borger- og Latinskoler lededes Undervisningen paa tysk; Slesvigs Universitet laa i Kiel; i *hele* Slesvig herskede tysk Rets- og Øvrighedssprog.

I jævne, maadeholdne Udtryk skildrer han, *hvorledes* ukloge og tysksindede Regeringer havde overgivet dette oprindelig danske Land til holstenske Adels- og Embedsmænd, *hvorledes* lidt efter lidt løsnedes de Baand, der knyttede Slesvig til Danmark, *hvorledes* alt var gaat ud paa at forbinde Slesvig med Holsten, skille det fra Danmark.

Vel var han klar over, at den dansk-slesvigske Nationalfølelse den Gang ikke var stærkt udpræget, men ligesaa sikker var han paa, at den kun slumrede, ikke var uddød. Derfor søgte han at vække sine Landsmænd, idet han mindede dem om, at det Folk, som helt opgiver sine Fædres Sprog for et fremmed, sønderriver sin inderste Livstraad: Fortidens Viser og Sagn forstummer; selv Fædrelandet bliver paa en vis Maade fremmed for et saadant Folk.

Han advarede mod at slaa sig til Ro med, at det danske Folkesprog i Løbet af 500 Aar kun langsomt var veget tilbage for det tyske. Der var Tegn, som tydede paa, at Fortyskningen vilde gribe hurtigere om sig i dette Aarhundrede. Med et Fremsyn, der skyldtes grundigt Lokalkendskab, spaaede han Angelns snarlige Fortyskning, men stolede dog paa, at det danske Folke-

sprog ikke vilde lade sig drive ud af den faste Stilling langs Flensborgfjordens Bred.

Fra Folket vendte han sig til *Regeringen* med yderst moderate Reformforslag.

Ligesom Paulsen misbilligede Frederik VI's Daniseringsplaner i Aarhundredets Begyndelse, saaledes var han en bestemt Modstander af ethvert Forsøg paa ved *Tvangsforanstaltninger* at fortrænge det tyske Sprog i det sydlige Slesvig. Og vedrørende det dansktalende Mellemslesvig med tysk Kirke- og Skolesprog mente han, at man burde indskrænke sig til at lade Skolerne meddele Undervisning ogsaa i dansk, men forøvrigt indtil videre lade alt blive ved det gamle:

— „*Selv der, hvor dansk endnu lever i Folkemunde, bør det offentlige Sprog, i det mindste endnu længe, vedblive at være tysk, fordi Befolkningen som Følge af den tidligere Ordning kun paa tysk har lært at forstaa og udtrykke alle højere Religions- og Retsbegreber*“.

For Nordslesvigs Vedkommende, hvor dansk Kirke- og Skolesprog endnu havde holdt sig, stillede han derimod gennemgribende Forslag om Indførelsen af dansk Rets- og Øvrighedssprog, ligesom han ogsaa forment, at dansk burde være det almindelige Undervisningssprog i Haderslevs, Aabenraas og Sønderborgs Realskoler.

Derpaa gik han over til en nærmere Paavisning af Slesvigs statsretlige Stilling.

Kort og klart hævdede han, at Forbindelsen mellem Slesvig og Danmark var af tinglig Natur; som gammelt Lensland var Slesvig knyttet til Kongeriget ved en *Realunion*. Derfor kunde det aldrig adskilles fra den danske Krone, skønt den historiske Udvikling havde ført med sig, at en *administrativ* Inkorporation ikke havde fundet

Sted. Arvefølgespørgsmaalet, der den Gang ingen Aktua-
litet besad, strejfede han uden at udtale nogen bestemt
Mening, ligesom han ikke gik nøjere ind paa Forfatnings-
sagen. Det bør dog fremhæves, at han anbefaler sær-
skilte Landdage for hvert af Hertugdømmerne: Kun derved
kan den dansk-slesvigske Folkeejendommelighed komme
til sin Ret.

Hvorledes modtoges denne upartiske Fremstilling?

Gennemgaaende med Uvilje eller Ligegyldighed, og
det baade fra tysk og dansk Side: Slesvig-Holstenerne
undgik saa vidt muligt at omtale dette for dem saa
ubelejlige Skrift, og denne Trafik har de fulgt lige op til
Nutiden¹⁾; det varede 5—6 Aar, inden man i Kongeriget
— saavel i liberale som i konservative Kredse — fandt
Anledning til at værdige Paulsens Reformtanker Opmærk-
somhed. Og hvorledes hans Forslag blev optagne i de
højere og allerhøjeste Regeringskredse, ja, derom vidner
Anordningerne af 15de Maj 1834.

Fra Kjøbenhavns Universitet lød ikke en eneste Ind-
sigelse mod de slesvig-holstenske Statsretsteorier; de
retslærde og historiske Professorer holdt sig fornemt til-
bage. Eller var det ikke snarere en Følelse af egen

¹⁾ Det er saaledes betegnende, at Lornsens Biograf (*Karl Jansen*:
„Uwe Jens Lornsen“) i sin forøvrigt fortjenstfulde og paa ad-
skillige Punkter upartiske Skildring ikke med et eneste Ord
berører Paulsens Skrift. Denne *Forglemmelse* er saa meget
mærkeligere, som Jansen ellers omtaler alle Flyveskrifterne,
naar undtages et vigtigt Indlæg af Falck (*N. Falck*: „Handbuch
des Schleswig-Holsteinischen Privatrechts. II. Altona. 1831.“
Fortalen, dateret Kiel 20. April 1831, S. IX ff.) samt nogle ube-
tydelige danske Pjecer.

„Kieler-Correspondenzblatt“ for 10/3 1832 refererer Indholdet
af Paulsens Skrift uden at gaa nærmere ind derpaa; Paulsen
kaldes en „billigtænkende og retfærdig“ Mand.

Uformaaenhed, maaske ogsaa Frygt for at støde an paa højere og allerhøjeste Steder, der paatvang dem Tavshed? Først 18 Aar efter tog Kjøbenhavns Universitet til Genmæle mod de Anskuelse, der havde sit faste Støttepunkt i Kiels Universitet.

Der var dog *en* dansk Historiker, som havde Mod og Evne til at optage Kampen med Slesvig-Holstenismens talentfulde Advokater, det var *H. J. F. Estrup*. I en fortræffelig lille Afhandling¹⁾ godtgjorde han, at Paastanden om Slesvigs og Holstens Uadskillelighed hviler paa meget løs Grund, forsaavidt den skal udledes af den saakaldte „Grundlov“ af 1460.

Det er en Selvfølge, at Gejstligheden²⁾ i sluttet Række mødte frem til Værn om Throne og Alter.

Biskop *Bojsen* maner Folket til at paaskønne, hvilken Lykke det er at leve i et velordnet Borgersamfund, under en ædel Konges Varetægt, og han tilføjer: „Hvo, der opsætter sig mod sin Øvrighed, modstaar Guds Forordning; hvo, der overtræder Kongens Bud, synder mod Kongernes Konge.“

Stiftsprovst *Lindhard* omtaler de forskellige Slags Regeringer og kommer til det Resultat: „Hvor Kongen

1) „Blandinger fra Sorø“. Slagelse. 1832. S. 75 ff.; jfr. ogsaa *H. J. F. Estrup*: „Samlede Skrifter“. II. S. 32 ff.

2) Biskop *P. O. Bojsen*: „Hvad er det, der svækker og tilintetgør det ægte Borgersind?“. Kjøbhvn. 1831. — Stiftsprovst *M. Lindhard*: „Hvilken Regeringsform er den bedste?“. Aarhus. 1831. — Consistorialassessor *H. J. Fich*: „Tale paa Hs. Majestæts Fødselsdag“. Odense. 1831. — Pastor *Wilhelm Thicss*: „Arznei wider das Revolutions-Fieber“. Schleswig. 1830. — Pastor *Biernatzki*: „Die Pflichten eines Bürgers in unruhiger Zeit“. Friedrichsstadt. 1830. — „Worte der Beruhigung und Ermunterung“. Schleswig. 1830. — „Maanedsskrift for Christendom og Historie“. I. Kjøbhvn. 1831.

har Evne og Vilje til at regere, som det sig bør, da er ethvert Baand paa ham en Hindring for Landets Vel.“

Consistorialassessor *Fich*: „Ja, naar Menneskene ikke skal leve adsplittede i den vilde og raa Naturligstilstand, men i et velordnet, velgørende Samfund med hverandre, da er Kongedømmet, det *uindskrænkede* Kongedømme, den *naturligste* Forfatning.“

Pastor *Wilhelm Thiess* raaber af „Sjælens Dybeste: Gud bevare os, hvad vi har, saa vil vi gerne undvære, hvad vi ikke har“. Thi „Retfærd parret med Mildhed er den skønneste Juvel i Frederiks Kongekrone, en Juvel, som da endnu vil straale, naar al Kronens Glimmer er forlængst udslukt; Kronen pryder ikke ham, men han pryder Kronen.“ Saa kommer Skriftstederne: 1 Petr. 2, 13; 1 Petr. 2, 17; Rom. 13, 1.

Pastor *Biernatzki* indskærper Borgerne, at de bør være beskedne i deres Dom, maadeholdne i deres Ønsker, lydige mod Loven.

Pastor *Vent*, der er dybt bekymret, opfordrer til at have uforanderlig Tiltro til Regeringen; citerer forøvrigt den kgl. Proklamation og et Utal Skriftsteder.

Magister Jac. Chr. Lindberg kan ikke indse, hvad Gavn det skulde være at vide, hvor stor Statsgælden er, eller kende Pengevæsenets Bestyrelse, da „hverken *Lornsen* eller *jeg* har Penge til at betale den med“. Forøvrigt angribes *Lornsen* i de stærkeste Udtryk: Han taler „dels som en uvidende Daare, dels som en Løgner“; hans „Foretagende er aabenbart en Frugt af den *uchristelige* Tænkemaade“; han er „en troløs Forræder og hjærteløs Forræder“, der bør mødes med „dyb og almindelig Foragt“, „føle sig saa ilde stedt som *Satan i Englenes For-*

samling“. Atter og atter lyder Omkvædet: „Synden er Folkenes Fordærvelse.“

Hele denne Gruppe, specielt Lindberg, karakteriseres træffende af Prof. *Henrik von Schmidten*¹⁾ som politiserende Theologer, for hvem Jesuitismen staar som det fuldkomne Mønster.

Til denne Klasse Forfattere henregnes dog ikke — og det med rette — *N. F. S. Grundtvig*²⁾. Han er vel mere absolutistisk end selve Enevoldskongen, og om en raadgivende Stænderforsamling siger han, at den „allerede ved sin blotte *personlige* Tilværelse er en *Mellemting* mellem Øvrighed og Undersaatter (en Stat i Staten), som er en stor Forraadnelse“. Men han er dog begyndt at faa Blikket aabent for, at „i det *nittende* Aarhundrede vaagner aabenbart alle *Folke-Aanderne* i Europa efter lang Slummer“, og han ønsker ligeledes „en velordnet Skrive-Frihed“, der rigtignok bliver noget indskrænket, nærmest et Slags „Privilegium for *studerte* Mænd“.

Lornsens Flyveskrift ligner efter Grundtvigs Mening „mere en Stile-Øvelse over et vigtigt Spørgsmaal af vore smaa Forfattere til Artium end et mandigt Ord“, men forøvrigt ser han yderst fordomsfrit paa det slesvigske Spørgsmaal. Ligesaa klar som han er over, at Slesvig unægtelig er vort „Mellem-Værende“, ligesaa sikker er han paa, at „det gælder om, at Folk, der skal gøre ét, virkelig hører sammen, ynder og forstaar hinanden. Men Slesvig *eller* Sønder-Jylland, hvis *dobbelte* Navn allerede klinger lidt tvivlsomt og tvetydigt, er dog virkelig et Ben, man ikke let skal sige om, hvad Legeme det i Grunden

¹⁾ „Maanedsskrift for Literatur“. V. S. 420 ff.

²⁾ *N. F. S. Grundtvig*: „Politiske Betragtninger“. Kjøbhvn. 1831. (72 S.)

hører til.“ Han mener derfor, at man bør lade Slesvigerne ved en Folkeafstemning selv afgøre, om de „helst vil have *Lands-Fader* tilfælles med os eller *Konge-Hertug* med Holsten“, og han tilføjer: „Uden nu at ville sige, hvad jeg ikke veed, formoder jeg dog stærkt, at Slesvigerne vilde føle sig *Kongen mest forbundne*, naar han vilde forbinde dem med Holsten, og hvad der ikke ønsker at være forenet med os, kan vi ikke ønske noget bedre om, end at det som udenlandske Magter maa føle sig vor Konge forbundet. Grunden til min Formodning om Slesvigs Ønske ligger ikke blot i den Sammenhæng, der altid har været mellem *Hertugdømmerne* og er endnu baade gejstlig og verdslig, men især deri, at alle de Slesvigere, jeg har mødt eller hørt Tale om, havde *efter deres eget Sigende* hjemme i *Holsten*, og, naar de frittedes nøjere, dog altid i *Dansk-Holsten*¹⁾. Hertil kommer endnu for Øjeblikket, at hvem har ikke Lyst til en standsmaessig Forfatning, og hvor kan man mindre vente *den Lykke* end i *Forening* med Danmark, der frivillig har opgivet den *som en Ulykke* og skulde nødig fortryde saa *klog* en Beslutning, om saa end hele Verden med Madam *Staël* kaldte den mageløs Daarskab“.

For at forstaa de danske Liberales Deltagelse i den politiske Bevægelse, hvortil Lornsens Skrift gav Stødet, maa man have for Øje, at Nationalitetsspørgsmaalet, der senere spillede en saa stor Rolle under Kampen mod Slesvig-Holstenismen, i Begyndelsen af Trediveerne endnu ikke var traadt i Forgrunden. Man var vel i liberale Kredse uenig med Slesvig-Holstenerne i Opfattelsen af

¹⁾ *Martensen* fremhæver ogsaa, at Slesvig efter den paa det Tidspunkt i Kjøbenhavn herskende Forestillingskreds var gaat op i Holsten, jfr. H. Martensen: „Af mit Levnet“. I.

Slesvigs Stilling, men man tillagde dette Spørgsmaal kun en underordnet Betydning, betragtede Slesvig-Holstenismen som en statsretlig Theori, der nærmest havde historisk Interesse. I det hele var der ikke Tale om „nogen Modsætning mellem de danske og de tyske Liberale, de var tværtimod naturlige Allierede i den fælles Kamp mod Enevælden, der — retlig hos os, faktisk hos dem — var vor fælles Fjende, og mod det slette Regimente, hvorunder vi begge led“¹⁾. Derfor undlod de danske Liberale aldeles at berøre den nationale Side af Sagen og beskæftigede sig udelukkende med Forfatningsreformerne, hvorom de var enige med den liberale Fraktion af det slesvig-holstenske Parti. Forøvrigt iagttog de en prisværdig Forsigtighed og tog ikke til Orde, før det var blevet bekendt, at Kongen var villig til at gøre forfatningsmæssige Indrømmelser. Og fra *Arrestanten* Uwe Jens Lornsen holdt de sig i behørig Afstand; det var knap, at Lornsens Navn berørtes i de Pjecer og Tidsskriftsartikler, der udgik fra Mænd af det dansk-liberale Parti.

Det daværende liberale Partis -- forsaavidt man overhovedet kan tale om et „Parti“ -- Fører var den national-økonomiske Professor, *Dr. C. G. N. David*²⁾. Fremkomsten af Lornsens Skrift samt de sig dertil sluttende Brochurer for og imod gav ham Anledning til nogle „politiske Betragtninger.“ Han tager vel sit Udgangspunkt fra den Mængde politiske Smaa skrifter, der var udkomne i Kongeriget og Hertugdømmerne, men

¹⁾ *Orla Lehmann*: „Efterladte Skrifter“. I. S. 92.

²⁾ „Maanedsskrift for Literatur“. V. Kjøbenhavn. 1831. S. 147 ff. og S. 263 ff. — *Dr. C. G. N. David*: „Om de preussiske Provincialstænders Væsen“. Kjøbenhavn. 1831. (29 S.)

indskrænker sig til at nævne Titlerne uden at gaa nærmere ind paa Indholdet. Forøvrigt nøjes Forf. med at anstille nogle politisk-filosofiske Betragtninger over Statens Væsen og Borgernes Forhold til samme. Det er dog en Selvfølge, at han tilfulde „erkender den Lykke, at vi léver under en Konge, der for Gud og sine Under-saatter tør sige: Det hele Lands og hver enkelts bedste har stedse været og skal altid blive Vore Ønskers og Bestræbelsers højeste Formaal“.

Endvidere søger David i en Pjece at vise, hvorledes raadgivende Provinsialstænder i al Almuirdelighed har til Hensigt at grundfæste og udvide Overensstemmelsen mellem Regering og Folk. Han mener vel, at det ikke har almen Gyldighed at kræve Grundbesiddelse som Betingelse for Repræsentationen, men fremhæver paa den anden Side, at det er særdeles vanskeligt at finde en anden let kendelig Adkomst for at synes værdig til at deltage i Valg, thi „Faren af at give Valgene til Pris for den let bevægelige, ofte misledede Hobs Indflydelse . . . er saa betydelig og iøjnefaldende, at enhver Forsigtighedsregel herimod ikke kan anses for overflødig“.

*Tscherning*¹⁾ accentuerer, at Preussen nødtes til at tage Hensyn til Provinsialinteresserne paa Grund af „dets forunderlige heterogene Sammensætning“ og advarer mod „at lade sig forføre af fremmede Eksempler“. Paa den anden Side hævder han, at Norges Konstitution ikke alene var i Overensstemmelse med Tidens Aand, men tillige saa „begrundet i Folkets sande Interesse og politiske Tilstand, at den har værnet om sin Urokkelighed og slaget dybe Rødder“.

¹⁾ *A. F. Tscherning*: „De preussiske Provinsialstænders Historie“. Kjøbenhavn. 1831. (13 S.)

Efter den 28de Maj 1831 breder Bevægelsen sig i videre og videre Kredse; Forfatningsspørgsmaalet diskuteres ivrigt i Tidsskrifter og Pjecer, snart og i Dagspressen, men Lornsens Navn nævnes saagodtsom aldrig — Glemselens Vande skyller hen over hans Gærning.

Hertil bidrog vel nok den Omstændighed, at hans offentlige Optræden var saa kortvarig, men de vanskelige Presseforhold bør dog ogsaa tages i Betragtning. Det er saaledes betegnende, at *J. L. Heiberg*¹⁾ i 1835 skriver til *P. Hjort*: „I den Overbevisning, at det umuligt gaar an at sige, at *Lornsens* Spilopper har foranlediget Provinsialstændernes Indførelse (Censor vilde vistnok have strøget det), har jeg sat et almindeligere og ubestemt Udtryk istedenfor“.

Desuagtet er det ikke mindre karakteristisk end lidet smigrende for hans slesvig-holstenske Meningsfæller og Venner, at *Franz Hegewisch*²⁾ en halv Menneskealder efter uimodsagt kan erklære:

— „Lornsens Navn er aldrig bleven nævnt i Hertugdømmernes Stænderforsamling.“

Kun Skridt for Skridt dreves *Frederik VI* til at gøre de mindst mulige Indrømmelser overfor Tidens Krav, som han fuldstændig manglede Forstaaelsen af. Det var ikke den tyske Reaktion, der hindrede ham i straks at indføre raadgivende Provinsialstænder, men hans egen Ulyst. Alt 10 Aar i Forvejen var Preussen bleven lykkeligjort med raadgivende Stænder, og den tyske For-

1) *P. Hjort*: „Udvalg af Breve“. Kjøbhvn. 1867. S. 194.

2) „Neue Kieler Blätter“. I. Kiel. 1843.

bunds-Forsamling af 28de Juni 1832¹⁾ er heller ikke uvillig stemt mod den Slags forfatningsmæssigt Lapperi. Tværtimod! Den anerkender, at en passende Virksomhed af Landstænder er hensigtsmæssig og velgørende. Reaktionenens Haandhævere, Østerrig og Preussen, ivrer kun mod de demokratiske Anmasselser, der vil omstyrte de ved Wiener-Slutningsaktens 57de Artikel fastslaaede Principer: „Hele Statsmagten bør blive forenet i Statens Overhoved, Suverænen kan kun i Udøvelsen af bestemte Rettigheder bindes til Stændernes Medvirkning“; hvorfor Skattenægtelse stemples som Oprør. Men Frederik VI's Stænderlove er jo i den skønneste Overensstemmelse med disse Principer, ligesom Frederik VI, *qua* Hertug af Holsten, „med største Tilfredshed“ deltog i Vedtagelsen af Østerrigs og Preussens reaktionære Forslag. Ansvar for den Sendrægtighed, hvormed Stænderlovene gennemførtes, hviler derfor udelukkende paa den danske Regering og kan ikke formindskes ved en Henvisning til den tyske Reaktionspolitik i Trediverne.

Som Resultat af den i det foregaaende skildrede politiske Bevægelse, der fremkaldtes ved Lornsens Skrift og yderligere fremmedes ved en Række Flyveskrifter, fremtræder Anordningerne af 28de Maj 1831 samt de sig dertil sluttende af 15de Maj 1834.

Det viste sig nu, hvor uheldsvangert det var for den danske Nationalitet, at Bevægelsen udgik fra Hertugdømmerne, fra Mænd, der kun gennem den danske Konge følte sig knyttede til den danske Stat. Først

¹⁾ „Offenlig Protocol over det 22de Møde af den tyske Forbunds-Forsamling“, der findes meddelt i „Dagen“, Aargang 1832, Nr. 172 — 176; jvfr. ogsaa Nr. 180, som indeholder Forbunds-Forsamlingens Beslutninger af 5te Juli 1832.

efterhaanden vaagnede et tilsvarende Liv i Kongeriget og det danske Slesvig. Følgen heraf blev, at Kongen for Hertugdømmernes Vedkommende udelukkende lyttede efter Slesvig-Holstenernes mangetungede Raab og ikke ænsede den Enkeltmands Røst, der lød paa de danske Slesvigeres Vegne. Der blev vel ikke taget Hensyn til Lornsens Fordring om en Fælles- Repræsentation for Hertugdømmerne, men til Gengæld indførtes et administrativt Fællesskab i vigtige Bestyrelsesgrene: Hertugdømmernes fælles Administration overdroges til den saakaldte „Königliche Schleswig-Holsteinische Regierung“; fælles Højesteret oprettedes under Navn af „Königliches Schleswig-Holstein-Lauenburgisches Oberappellationsgericht“; fælles Eksamenskollegium for theologiske og juridiske Kandidater blev en frugtbar Planteskole for slesvig-holstenske Embedsmænd; Slesvig og Holsten kom til at udgøre en Generalkommando, og den Modsætning, der naturligen fremkom mellem Hertugdømmernes Stænderforsamlinger og Kongerigets, styrkede ligeledes den slesvig-holstenske Separatisme.

Frederik VI godkendte saaledes i væsenlige Punkter Lornsens Krav paa Hertugdømmernes indbyrdes Forbindelse og Særstilling overfor Kongeriget. Virkningen af disse Misgreb kunde dog til Dels være bleven ophævet, dersom Valgloven havde hvilet paa et bredere Grundlag, men heller ikke i den Henseende forstod Frederik VI sin Tid. Han mente, at Thronen skulde søge sin bedste Støtte hos Adelsaristokratiet og Embedspartiet, og havde ikke Blikket aabent for, at det danske Dynasti og den danske Nationalitet havde sine troeste Tilhængere blandt Slesvigs Bønder og Smaaborgere. Han foretrak en Stands- og Klasserepræsentation, der gav de saakaldte

højere Stænder Overvægten, fremfor en virkelig Folke-repræsentation. Som Følge heraf blev det tyske Element i Stand til at besætte tre Fjerdedel af Pladserne i den slesvigske Stænderforsamling, skønt Halvdelen af Slesvigs Befolkning var dansktalende. Den Gang som senere droges de slesvigske Godsejere, Embedsmænd og større Købmænd mod Syd, til de holstenske Herregaarde, Kieler-Universitetet og Hamborger-Børsen.

Kort sagt, Frederik VI satte Slutstenen paa sin Regering ved at give den slesvig-holstenske Partikularisme det legale Udgangspunkt, den hidtil havde savnet saa haardt til Trods for den idelige Paaberaabelse af Konstitutionen af 1460. Blandt danske Historikere og Politikere hersker ogsaa en sjælden Enstemmighed, naar Talen er om den skæbnesvangre Indflydelse, som Frederik VI's Stænderlove har udøvet. Her nogle Eksempler:

C. F. Wegener: „Derved blev den følgende Periode ret egenlig saa ulykkelig! Man vil forbauses derover ej alene med Hensyn til de Advarsler, Historien gennem Aarhundreder havde givet, men ogsaa med Hensyn til de Grundsætninger, Kongen nylig saa bestemt havde udtalt“.

H. J. F. Estrup indsaa straks Følgerne af denne ulyksalige Foranstaltning og udtaler senere: „Den dansktalende Masse vælger ikke flere end 15 Deputerede til den slesvigske Stænderforsamling, altsaa ikke i det rigtige numeriske Forhold til den hele Folkemængde og til den tysktalende Population i Særdeleshed“.

C. F. Allen: „Ved disse Forordninger af 15de Maj 1834 lagdes en ny og mægtig Grundsten for den slesvig-holstenske Bygning og nedbrødes en Dæmning, der hidtil

dog havde ydet noget Værn mod den lurende og stille arbejdende slesvig-holstenske Separatisme“.

A. F. Tscherning sagde i *Maj 1834* under en Samtale med Grev J. Bernstorff, dansk Gesandt i Wien, samt Grev Reventlow-Criminil: „Dersom den danske Regering ikke gjorde sin Opfattelse klar ved i Gærningen at udsondre Hertugdømmernes Bestyrelse fra hinanden, saa vilde Følgen blive, at Forbundet i sine Enhedsbestræbelser vilde tilegne sig Slesvig som Appertinens til Holsten“. Da Reventlow slog dette hen som indbildt Fare, udtalte

Grev *Joachim Bernstorff*: „Jeg maa give Tscherning Ret; Slesvig gaar tabt for Danmark i en ikke fjærn Fremtid, om den danske Regering ikke betimelig tager sine Forholdsregler herimod“.

A. F. Krieger: „Under saadanne Forhold var det, at Valgloven af 1834 fremkaldte en Stands- og Klasserepræsentation, der aldeles blev et Udtryk for det tyske Embeds-, Adels- og Lærdomsaristokrati, der saa længe havde forkuet den dansk-slesvigske Borger og Bonde“.

Laurids Skau: „Selve Stænderanordningen giver det tyske Element stor Overvægt i Forsamlingen over det danske, da saa vel de fleste Stæder som det saa stærkt repræsenterede Aristokrati tilhører Sydslesvig“.

Dr. *Klaus Manicus*: „Men Regeringen har den Gang hverken taget Hensyn til den danske Nationalitet i Nord-slesvig, hvorover senere saa betydelige Konflikter opstod, eller til Forsamlingsstedets [Slesvig] Aand, der maatte være bekendt og af stor Indflydelse“.

H. N. Clausen: „Som Forsoning for den stænderske Adskillelse af Hertugdømmerne blev de samtidig sammenknyttede ved fælles Lokalregering og fælles Over-

appellationsret, et godt udtænkt, praktisk Grundlag for den slesvig-holstenske Theori“.

E. Holm: „Da Valgloven for den slesvigske Stænderforsamling kun lod den danske Bonde- og Borgerstand være svagt repræsenteret i Sammenligning med de tysksindede Godsejere og Embedsmænd, blev denne Stænderforsamling saa vel som den holstenske ny, stærke Støtter for Slesvig-Holstenismen“.

A. D. Jørgensen: „Det kan ikke miskendes, at Kong Frederik VI, ilde vejledet af sine betroede Raadgivere, ved den Maade, hvorpaa han saaledes for Hertugdømmernes Vedkommende lod de nyere politiske Ideer træde ud i Livet, saagodtsom fuldstændig tiltraadte den af Uve Lornsen fremsatte Fordring paa Hertugdømmernes Ligestilling og Særstilling overfor Kongeriget. — — — Det er senere fra alle Sider blevet nævnt som det egentlig skæbnesvangre Vendepunkt i det danske Hertugdømmes nyere Historie“.

Det maa dog fremhæves, at *A. S. Ørsted*¹⁾ har leveret et udførligt Forsvar for Frederik VI's Ordning af Forfatningsforholdene. Man kan forøvrigt ikke undre sig over, at den udmærkede Retslærde, der sammen med Etatsraad *Höpp* har konciperet Stænderanordningerne, har følt sig særlig kaldet til at dække over Kongens Misgreb, men Historiens Dom har han ikke formaat at rokke. Og det er betegnende, at Slesvig-Holstenerne straks havde et klart Blik for, hvilken uvurderlig Fordel der herved rakes dem. Her skal blot mindes om den mærkelige Udtalelse, hvormed Præsidenten for

¹⁾ *A. S. Ørsted*: „For den danske Stats Opretholdelse i dens Helhed.“

den Slesvig-Holsten-Lauenborgske Overappellationsret, Baron *Brockdorff*, for 57 Aar siden aabnede Retten. Den lyder saaledes:

„Was unsere Altvordern sehnlich wünschten, doch nie zu erleben hoffen durften, das ist jetzt geschehen! Glänzend leuchtet die Epoche des heutigen Tages wie in der Landes- so in der Rechtsgeschichte der Herzogthümer. Ein engeres Band umschliesst nunmehr die drei Herzogthümer Schleswig, Holstein und Lauenburg. *Sie treten von heute an in eine Verbindung, in der sie noch nie und zu keiner Zeit gestanden.*“¹⁾

¹⁾ „Neues Staatsbürgerliches Magazin“. III. S. 552.

IX.

Domfældelse og Død.

„*Collegial-Tidende*“ for 27de November 1830 indholder følgende officielle Meddelelse:

„Kancelliraad *Uwe Jens Lornsen*, hidtil Kontorchef i det Slesvig-Holsten-Lauenborgske Kancelli, der under 12te Oktober sidstleden er udnævnt til Landfoged paa Øen Sylt, har siden sin Afrejse fra Hovedstaden den 18de f. M., i Stedet for at tiltræde det ham allernaadigst forundte Embede, paa forskellige Steder i Hertugdømmerne, navnlig i Flensborg og Kiel, anvendt ivrige Bestræbelser for paa en strafbar Maade, og lige imod hans Pligter som Embedsmand, at forstyrre Tilliden mellem Regeringen og Undersaatterne, og at forlede de rolige Indvaanere til fælles Foretagender, som kunde føre til de fordærveligste Følger for den offentlige Sikkerhed og Rolighed. Foruden at et af ham udgivet Skrift vidner om hans Hensigter og Fremfærd, saa oplyses samme yderligere af en Skrivelse til Præsidenten for det Kongelige Slesvig-Holsten-Lauenborgske Kancelli, dateret 5te November d. A., hvorved han fremsendte bemeldte Skrift, saa og af en Beretning fra Amtmanden over Tønder Amt, der viser, at Kancelliraad Lornsen, langt fra at ville opgive sine Hensigter, har ytret det faste Forsæt at

misbruge sin Embedsstilling til at frembringe en urolig Stemming hos Indvaanerne paa ovenmeldte Ø.

Hs. Majestæt Kongen, som disse Fakta er blevne forelagte, har under 15de November sidstleden allernaadigst resolveret, at den Kongelige Slesvigske Overret straks skulde foranstalte Kancelliraad Lornsen hæftet og henbragt til sikker Bevaring i Rendsborg Fæstning, ligesom og bemeldte Overret har at anstille den nøjeste Undersøgelse imod Kancelliraad Lornsen i Anledning af ovenmeldte hans ulovlige Fremfærd og i Overensstemmelse med disse Undersøgers Resultat at foretage det videre fornødne, overensstemmende med Lov og Ret.

I Følge denne allerhøjeste Befaling har det Kongelige Slesvig-Holsten-Lauenborgske Kancelli under 16de næstefter tilskrevet bemeldte Overret.“

Den 18de November erholdt Amtmanden i Tønder Ordre til at lade Lornsen anholde. Da den eneste Færge paa det Tidspunkt var ovre ved Sylt, blev der først den 22de Kommunikation, og Dagen efter arriverede til Keitum Herredsfoged *Drøhse* med Amtssekretær *Boie* som Protokolfører samt en Betjent.

Arrestationen gik for sig i al Ro, og ved Husundersøgelsen fandtes ingen Papirer af Interesse, da Lornsen, der gennem Hegewisch havde erholdt Underretning om den forestaaende Anholdelse, havde brændt sin Privatkorrespondance¹⁾.

Da han den 24de førtes bort, ledsagede en stor Skare ham til Strandbredden, men ellers vakte hans Hæftelse ikke Deltagelse hos Befolkningens store Masse.

¹⁾ Indberetning af 26/11 1830 fra den slesvigske Overkriminalret (Rigsarkiv).

Om hans Ankomst til Rendsborg skriver saaledes *le globe* for 1830: „*Les habitants de Rendsbourg regardaient le captif de l'île de Sylt avec un étonnement stupide*“¹⁾).

Lornsen sad arresteret paa Rendsborg Hovedvagt, i Begyndelsen selvfølgelig strengt afsondret fra Omverdenen, men efterhaanden erholdt han forskellige Leinpelser og fik f. Eks. Lov til flere Timer daglig at spadserere paa Fæstningsvolden²⁾.

Man kan forøvrigt ikke fortænke den daværende *Enevolds*regering i, at den sikrede sig Lornsens Person; det var jo — ifølge hans Brev til Kancellipræsidenten — det eneste Middel, hvorved hans fortsatte Agitation kunde standses, og for Absolutismen er det naturligt at betragte al politisk Agiteren som forbrydersk Ophidselse af Folket mod Regeringen.

Da der kun foreligger et Uddrag af Sagens Akter, medens al Kendskab til Forhørsprotokollen fattes, er det ikke muligt at naa til fuld Klarhed over, i hvad Retning hans Udsagn er gaaede. Det er dog rimeligt, at han har svaret Forhørsdommeren med den Aabenhed og Djærvhed, der i det hele præger hans Færd. I et Brev³⁾ af Juni 1831 til Hegewisch hedder det saaledes: „De miskender mig ganske, naar De fordrer af mig, at jeg skulde have beregnet Kongen noget mere, og mener, at jeg kunde være falden i hans Smag. Det første er desværre sket lidt for meget i det lille Skrift, og jeg har næsten svedt Angstens Sved over en af de næstsidste

1) „Hertugen af Augustenborgs literære Virksomhed“. Odense. 1850. Pag. XVIII. Anm.

2) Skrivelse af 26/11, 1830 fra *Spies* (Rigsarkiv) og „Kieler-Correspondenzblatt“ for 2/4 1831.

3) De citerede Breve findes hos Karl Jansen eller i „Notizen“.

Sætninger. Hvad det andet Punkt angaar, gives der vel i hele Staten ingen anden Mand — selv *Rist* ikke undtagen —, hvis Anskuelse saa meget mishager Kongen ifølge hans hele Individualitet som netop mine. Derfor har jeg sørget under Forhørene; der er jeg fremkommet med Meddelelser og Hjærteudgydelser, som hos Kongen og hans Omgivelser ikke kan fremkalde andet end Galde og et lidenskabeligt Ønske om at blive af med mig“.

Undersøgelsen, der foretoges af to i dette Øjemed nedsatte Kommissioner, fremmedes med tilbørlig Hurtighed, naar Hensyn tages til, at et stort Antal Vidner blev afhørte, og den 1ste Juni 1831 blev følgende Dom forkyndt for Arrestanten, Kancelliraad Lornsen:

„*Frederik den Sjette*, af Guds Naade Konge til Danmark, etc. etc. I den mod Kancelliraad og Landfoged paa Sylt, *Uwe Jens Lornsen*, anlagte Sag, angaaende de den offentlige Rolighed forstyrrende Handlinger, hvortil han har dristet sig paa forskellige Steder i Hertugdømmerne Slesvig og Holsten. vorder — efter den commissarisk undersøgte Sag, indsendte Commissionals-Indberetning og derefter skete Submission til Dom, og efter tilbørlig Overvejelse af alle de Omstændigheder, som Akterne udviser — *herved kendt for Ret*, at Kancelliraad *Uwe Jens Lornsen* i Betragtning af, at han har sveget de ham som Embedsmand paaliggende Pligter, formedelst dette hans Forhold, der udsatte den offentlige Rolighed for Fare, *bør have sit Embede som Landfoged paa Øen Sylt forbrudt, straffes med et Aars Fæstningsarrest af første Grad og betale samtlige Procesomkostninger*¹⁾, saavidt hans Formue dertil er tilstrækkelig.

¹⁾ Ifølge Statholderskabets Designation af 30/1, 1832 (Rigsarkiv) androg Procesomkostningerne følgende Beløb:

Under det Kongelige Segl givet i den Slesvigske Overkriminalret paa Gottorp den 31te Maj 1831.

(L.S.)   *Spies.*   *Ahlefeldt.*“

Den 2den Juni blev Lornsen bragt til Fæstningen Friedrichsort.

Hvorvidt denne Dom kan staa for en indgaaende juridisk Kritik, er det vanskeligt at naa til Klarhed over med det ufuldkomne Kendskab, der haves til Sagens Akter, navnlig Tiltaltes egne Forklaringer. Det maa dog vistnok indrømmes, at Dommen ikke kan kaldes uforholdsmæssig haard, naar Hensyn tages til Tidsforholdene, specielt den Stilling, som Embedsmanden i Henhold til den aflagte Homagial-Ed indtog overfor „det kongelige absolute *dominium* og Arvesuveræniteten“. Lornsen har jo ogsaa i den Erklæring, i hvilken han giver Afkald paa den fiskale Proces og den deraf følgende Ret til offentlig Procedure og Forsvar, erkendt, at „hans Adfærd ifølge Undersøgelsens Resultat ikke i alle Punkter har holdt sig indenfor de bestaaende Lovbestemmelers Skranker“. Men naar *Chr. Paulsen* ¹⁾ siger: „Endnu fandt Kongen blandt sin Embedsstand Dommere, der kunde opfatte Lornsens Handling som en Embedsmands-Forseelse, om end ikke som et fjært Forsøg paa Landsforræderi“; synes der snarere at være Grund til at fremhæve, at der selv under Absolutismen indenfor Dommerstanden fandtes uafhængige og selvstændige Mænd.

1) Transport af Lornsen fra Sylt til Rendsborg 163 Rbthlr. 35¹/₅ β

2) Omkostningerne ved Undersøgelingskommission Nr. 1 . . . . . 225 — 70²/₅ -

3) do. ved do. Nr. 2 . . . . . 1327 — 19 -

4) Varetægtsarresten i Rendsborg . . . . . 52 — 64 -

1768 Rbthlr. 92³/₅ β

²⁾ *C. Paulsen*: „Det danske Kongehus's Ret til Pinneberg o. s. v.“

I hvert Fald var det hverken klogt eller humant, at Kongen — efter at han under 28de Maj 1831 delvis havde anerkendt det berettigede i Lornsens Krav -- undlod at benaade den Mand, hvis dristige og uforbeholdne Ord havde aabnet hans Blik for, at der var Anledning til „at knytte de Baand desto fastere, der forer Kongehuset med Folket, saa og bidrager til Almenaands Oplivelse.“

Det laa forøvrigt Lornsen fjærnt at andrage hos Kongen om Benaadning; han søgte endog paa enhver Maade at hindre, at hans Venner gjorde Forsøg i den Retning. Frederik VI foretog nemlig i Juni en Rejse gennem Hertugdømmerne, og overalt blev han i Anledning af Loven af 28de Maj hilst med Begejstring. Om Modtagelsen i Kiel hedder det saaledes: „Kiel, den 27de Juni. Vor elskede Konge ankom den 24de d. M. fra Altona og behagede endnu samme Aften at skænke et Fakkeltog og et Vivat, som Studenterne bragte Allerhøjstsamme, sin Opmærksomhed. Næste Aften bragte baade det herværende Skydeselskab og Borgergarden Kongen et Vivat. Saa vel den 24de som den 25de var Byen om Aftenen illumineret“ ¹⁾).

Til Lornsen naaede samtidig Rygter om, at hans kielske Venner vilde benytte Kongens Nærværelse til at virke for hans Benaadning, og han skriver straks til Balemann, at han i saa Fald var bestemt paa at afgive følgende Erklæring: „I Anledning af den uden min Ansøgning paafulgte Eftergivelse af Straffen føler jeg mig forpligtet til at erklære, at jeg ad lovlig Vej med Opbydelse af alle mine Kræfter vil arbejde for, at Slesvig-Hol-

¹⁾ „Kieler-Correspondenzblatt“ Aarg. 1831, Nr. 52.

sten erholder en virkelig Repræsentativ-Forfatning.“ Afset fra, at han anser det for „en Tort“ at blive „hjem-søgt af Benaadning“, gør endvidere følgende Betragtning sig gældende: „En stor Del af mine Landsmænd vilde nemlig tage mig det ilde om, naar jeg i Fremtiden atter optraadte mod Kongens Regering, efter at jeg allernaadigst havde ladet mig skænke en Del af Straffen“.

Friedrichsort var ikke noget hyggeligt Opholdssted. Foruden Fæstningsværkerne fandtes kun Kommandantboligen, et Tøjhus, et Magasin, et Krudttaarn, et Vagtlokale, nogle Barakker og et Dusin Smaahuse. Indvaanerantallet var ikke stort over 100.

Da Lornsens Fængselsstraf var af mildeste Grad, havde han Lov til frit at bevæge sig indenfor Voldene, og han kunde gøre sig det saa bekvemt, som det overhovedet var muligt paa et saadant Sted. Han førte en livlig Brevveksling med sin Ven Hegewisch, og Dagen efter sin Ankomst var han paa det rene med, at han „ved anstrængende Arbejde vil søge at gøre dette Aar saa frugtbringende for vort Lands Fremtid som muligt“. Han tog nemlig straks fat paa politisk-historiske Studier, der skulde sætte ham i Stand til gennem et udførligt Skrift at skaffe sine Medborgere den Oplysning, de formentligen trængte til. Da Koleraen brød løs i Løbet af Sommeren, blev Opholdet i den afsidesliggende, afspærrede Fæstning i høj Grad uhyggeligt, og da den fugtige Bolig tillige udøvede en skadelig Indvirkning paa hans gamle Rheumatisme, søgte han i Efteraaret om at blive forflyttet til Rendsborg. Det bevilgedes, og i Midten af November blev han ført fra Fæstningen Friedrichsort til Fæstningen Rendsborg¹⁾. Her henlevede han Resten af

¹⁾ Rigsarkiv: Lornsens Pakke.

sin Fangetid temmelig ensomt, skønt de rendsborgske Borgere, han af og til traf sammen med, viste ham megen Deltagelse. Han fortsætter vel sine Studier og er tilfreds med de Fremskridt, han gør, men samtidig udbryder han i Klage over, at den Tid endnu er fjærn, da han „ganske kan leve i Nutiden og ikke bestandig tære paa Fremtiden“.

Hertil kommer, at hans hypokondriske Anfald — fremkaldte ved legemlig Sygdom — „i det sidste Aarstid regelmæssigt vender tilbage næsten hver Maaned og stadig bliver mere trykkende. En ensformig, formørket Sindsstemning følger dermed: De lyseste, mest glimrende Livsfarver slaar over i falmede, graalige; Fortid, Nutid og Fremtid, alt imellem hverandre, er mig ligegyldigt; dog er jeg endnu aldrig sunken saa dybt, at ikke en oplivende, selskabelig Omgang vilde være i Stand til at rive mig ud deraf, men den fattes mig her, hvor fremdeles Fugleskydningens Aarhundrede hersker med alle sine Attributer og Emblemer, med L'hombre- og Keglespil. Jeg længes efter atter at komme ud i det fri, om det saa kun var for Stridens Skyld; her mangler jeg det allernødvendigste, nemlig Terrænet.“

Til Trods for disse Hindringer og Forstyrrelser er hans Blik dog stadig rettet mod det samme Maal; han søger videre at uddanne sig for — efter udstaat Straf — med fornyet Kraft at kunne fortsætte det Værk, han havde lagt Grunden til.

Endelig nærmer Forløsningens Time sig; i et Brev af 3die April 1832 udvikler han sine Planer: Efter et Par Maaneders Ophold paa Sylt agter han at tilbringe Vinteren i Kiel „udelukkende beskæftiget med Studier og Arbejder, der har Hensyn til vore offentlige Anliggen-

der. Min endelige Beslutning om, hvilket Kald jeg dernæst vil ofre mig, vil jeg udsætte indtil videre. Afgørelsen beror paa, hvorledes det staar sig med vore offentlige Anliggender. Det er sandsynligt, at jeg senere vil ned sætte mig som Advokat i Kiel, samtidig som Docent bestige Kathedret og ved Siden af, hvad der dog er Hovedsagen, udgive et Tidsskrift.“

Han er i det hele tilsyneladende fast bestemt paa fremdeles at deltage i det politiske Liv. En 14 Dage før Løsladelsen skriver han saaledes: „Der forestaar endnu mangen en haardnakket Kamp, og det er en Selvfølge, at jeg, der først har blæst til Strid, allermindst bør unddrage mig for den. Selv om denne Kamp ikke vil blive livsfarlig, er det dog muligt, at der atter rammer mig en Tilskikkelse, som hæver sig noget over det sædvanlige spidsborgerlige Livs dagligdags Begivenheder.“

Som man ser, veksler Mod og Livslyst med en nedtrykt, altopgivende Stemning, eftersom det gaar op eller ned med Helbredet.

Om hans Løsladelse skrives fra Rendsborg under 3dje Juni: „Igaar, som var Dagen efter Kancelliraad Lornsens Løsladelse af hans Arrest, havde et Selskab af Slesvig-Holstenere saa vel fra Nabostæderne, som her fra Byen, forsamlet sig i Gæstgivergaarden „Stadt Copenhagen“ til et Maaltid, hvortil han, der nu atter var vorden fri Mand, var indbudet. En Deputation Kieler-Studenten, som havde indfundet sig for at hilse paa ham, bærede ligeledes Maaltidet med deres Nærværelse. Kærlighed og Hengivenhed for Konge og Fædrelandet blev under samme paa det hjærteligste lagte for Dagen. Imorges er Lornsen afrejst til Sylt“¹⁾.

¹⁾ „Apenrader-Wochenblatt“ Aarg. 1832.

I den første Tid efter Hjemkomsten til Sylt synes det, som om Lornsen i fuldt Maal har nydt det Friluftsliv, han havde savnet saa haardt i Friedrichsort og Rendsborg. Der berettes om milelange Fodture henad den langstrakte Ø; med Barndomskammerater drog han som i gamle Dage ud paa Fiskefangst; uden Forbehold hengav han sig til det selskabelige Livs Glæder. Men saa fulgte Tungsindets Timer; nedtrykt og bøjet trak han sig tilbage under ensom Grublen. Ved Nattetid vandrede han henover Hederne for at efterspore Brødderhoogspøgelsets gaadefulde Fremtoning eller fordybde sig i de mennesketomme Klitter; timevis kunde han sidde paa „Røde Klints“ (senere kaldet *Uwebjerg*) Højder hedsunken i melankolske Betragtninger¹⁾.

Ligesom han tidligere med Eftertryk havde modsat sig ethvert Forsøg paa at blive benaadet, saaledes tilbageviser han ogsaa nu med Foragt de lokkende Tilbud, der gøres ham fra Regeringens Side. Faa Uger efter hans Løsladelse gav *Höpp* nemlig hans Ven og Bysbarn *Jensen* i Kommission at tilbyde Lornsen for den danske Regerings Regning eller rettere sagt med Pension at rejse til Udlandet.

Lornsen gik naturligvis ikke ind herpaa, men lod Vennen forstaa, at han aldrig burde have indladt sig paa et Hverv af slig en Beskaffenhed. Det kunde ingen sinde komme saavidt, at *han* skulde bekvemme sig til „paa ægte dansk Vis [auf ächt Dänischem Fuss] at gaa til Udlandet som pensioneret Demagog“.

Med stor Interesse fulgte han det politiske Livs gradvise Udvikling i Hertugdømmerne som i Kongeriget;

---

¹⁾ „Notizen“ S. 29 ff. og Karl Jansens Skrift S. 383 ff.

i talrige, for en stor Del opbevarede, Breve har han fremsat sine politiske Anskuelse. Tilsyneladende er han bestemt paa snart at tage til Kiel, men Dag for Dag, Maaned for Maaned, udsætter han sin Afrejse. Og det er ikke til at undres over, om de mer eller mindre intetsigende Grunde, han anfører for sit fortsatte Ophold paa Sylt, har bibragt hans Venner den Opfattelse, at han, der havde rejst Kampen, nærede Betæneligheder ved at deltage i dens Fortsættelse. Det var ogsaa Tilfældet, men det var ikke Mangel paa Mod, der afholdt ham fra at kaste sig ind i det politiske Liv, det var udelukkende Hensyn til hans nedbrudte Helbred. Det viste sig nemlig, at hans legemlige Sygdom var uhelbredelig; hidtil var det i hvert Fald ikke lykkedes ham trods anvendte Kure at faa Bugt med den. Og Tanken herom avlede et Tungsind, der, som tidligere omtalt, alt havde givet sig til Kende i Tyverne, og som med Aarene tiltog i Styrke. I Breve til Vennerne, specielt Hegewisch, berører han ogsaa sin Sygdom, uden dog nærmere at gaa ind paa dens Art og Væsen. En Skrivelse af 10de Juli 1833 slutter saaledes med følgende Ord: „Jeg er uroligere end nogensinde før. Bevar altid Deres Venskab overfor mig.“ Og under 12te August skriver han: „De ønsker at vide, hvorledes det gaar med min Sundhed og mit Arbejde? Desværre helt slet med begge. I tre Uger har jeg holdt mig hjemme og intet bestilt. Hovedøjemedet med mit lange Ophold her var Genoprettelsen af min Sundhed. Det er slaat fejl, og dette vil sandsynligvis give mit fremtidige Livsløb en hel anden Retning. For Øjeblikket længes jeg utrolig efter at komme bort herfra: Længslen efter Frihed var ikke saa stor under mit Fangenskab.“

I September mener han, at han foreløbig i en Aar-

række, forhaabenlig dog ikke for bestandig, maa give Afkald paa at deltage i det offentlige Liv, om han end ved fortsatte Studier ruster sig til Kampen. Den 3die Oktober meddeler han, at han næste Dag vil tiltræde en længere Rejse til Syden, uden dog at angive Rejsens Maal. Og i Slutningen af Oktober fik Venerne i Kiel gennem Distriktslægen paa Sylt, *Wülfke*, Underretning om, at Lornsen paa ubestemt Tid var rejst til Brasilien. Hvorfor han frivillig begav sig i Landflygtighed, og hvad han vilde i det fjærne Land, var længe en Gaade for alle. Først den 28de Marts 1838 — efter Lornsens Død — var *Wülfke* løst fra sit Taushedsløfte og giver nu i et Brev en udførlig Beretning om Lornsens Sindsstemning i den sidste Tid før Afrejsen. Heraf fremgaar det, at han fremdeles nærrede den fejlagtige Opfattelse, at hans Hudsygdom var faretruende for hans Omgivelser. Samtidig medfulgte en længere Skrivelse fra Lornsen, dateret den 1ste Oktober 1833 og bestemt til at aabnes efter hans Død. Heri fortæller han hele den Sygdomshistorie, der foran er skildret i korte Træk, og fortsætter derpaa som følger:

„Vel er Ondet for Tiden i den Grad underkuet, at det ikke i mindste Maade angriber min Konstitution, og jeg føler mig ogsaa fuldkommen arbejdsdygtig. Men det er fremdeles rodfæstet i Legemet . . . . og hvad der er det afgørende Moment: Denne Sygdom har en Egenskab, som ligefrem gør mig den uudholdelig og ikke lader mig hverken Rist eller Ro, før . . . . Sygdommen eller mit Liv har fundet sin Afslutning — den er nemlig smitsom.

Jeg har i de sidste to Maaneder gentagne og meget alvorligt forelagt mig selv det Spørgsmaal, om det ikke snarere er et Bevis paa Svaghed end paa Styrke at fort-

sætte en Tilværelse, der driver mig bort fra den Løbane, som jeg forefinder anvist mig, berøver mig næsten al Livsglæde og ved sin Farlighed for min daglige Omgang har noget vanærende ved sig? Og jeg har bejaet dette Spørgsmaal under Forudsætning af, at der ikke gives noget Middel eller nogen Vej, ad hvilken jeg med Grund kunde haabe at finde Redning. Men gives der saadanne Midler og Veje, anser jeg det for en Pligt at forsøge disse . . . . . Mine legemlige Kræfter er ikke alene ikke udtømte, men endog uangrebne . . . . . Min aandelige Evne, hidtil lammet af den utrolige Kummer, der mer end ti Aar i Træk, Dag ud og Dag ind, har tyngt saa svært paa mit Sind og været en stadig Genstand for mine Drømme, vil kraftigere og indholdsrigere staa sin Prøve, naar den først er bleven befriet for denne frygtelige Lænke. Min Viljeskraft er ved den hæftige og vedholdende Kamp med hint Onde og ved de saa svære Forsagelser . . . . . bleven øvet og staalsat. Fra Hjemmet af er jeg i høj Grad modtagelig for selskabelige og huslige Glæder, og dem har jeg endnu allesammen til Gode; jeg har i denne Verden ikke nydt andre sande Glæder end de faa højere, som jeg ved mine egne Handlinger har tiltvunget mig. Frigjort for hint Onde kunde jeg altsaa endnu skabe mig en Frentid fuld af Dygtighed og Glæde, og en Tid nærmer sig, der giver Plads for mandig Dygtighed. Men uden denne Befrielse er Vejen saa vel til det ene som til det andet spærret for mig -- -- --

Men hvor skal jeg finde Forløsning? . . . . Der gives kun en Vej — et længere Ophold i tropiske Lande . . . . Men det er ogsaa muligt, at det tropiske Klima netop vil bevirke det modsatte af det, jeg venter, ... drive

Ondet op paa sit Højdepunkt og derved gøre en Ende paa min Tilværelse. Men Sagerne staar saaledes, at jeg maa finde mig i dette Alternativ. Jeg har imidlertid stor Tiltro til Virkningen af denne Forholdsregel og i hvert Fald — jeg ved ingen anden Udvej. — —“

Han fandt ikke den Helbredelse, han søgte.

I 3—4 Aar varede Lornsens frivillige Landflygtighed, fra den 18de December 1833 til den 23de April 1837 opholdt han sig i Brasilien. I den første Tid boede han ved Rio de Janeiros Havn, senere flyttede han længere ind i Landet, i det saakaldte Orgel-Bjergdistrikt; til Tider var hans eneste Omgang en frigiven Neger. Om hans daglige Liv foreligger saagodtsom ingen Meddelelser. Af efterladte Breve ses det, at han stadig arbejder paa sit politiske Skrift og med Interesse følger Forfatningsbevægelsen i Danmark. Med Helbredet gaar det op og ned; sangvinske Forhaabninger veksler derfor med stille Fortvivelse. Snart er Sygdommens Symptomer saa stærkt fremtrædende — Benene er opsvulmede og hudløse —, at Døden staar for ham som en snarlig Befrielse; til andre Tider er han overbevist om, at fuldstændig Helbredelse er nærforestaaende, og gentagne Gange stiller han sin Hjemkomst i nær Udsigt. I Virkeligheden er ingensomhelst Bedring indtraadt, og som Følge deraf er hans Tungsind i Tiltagende.

I Sommeren 1836 faar han Underretning om, at hans eneste Søster *Erkel*, der tidligere havde været tungsindig, under et Svangerskab var bleven sindssyg. Denne sørgelige Begivenhed gør et dybt Indtryk paa ham, og da han af Familjebreve erfarer, at man længes efter hans Hjemkomst i den Tro, at hans Nærværelse vil virke oplivende og helbredende paa Søsteren, beslutter han at

rejse hjem. Det er, som om den forestaaende Sammenkomst med Slægt og Venner giver ham nyt Mod. Med Bogen gaar det rask fremad, og i Marts 1837 kan han melde sin Fader, at den er færdig.

Han synes forøvrigt at betragte Fuldendelsen af dette Værk som Afslutningen paa sin Livsgæring. Naar den blot er trykt, er han vel forberedt paa at dø. Og i et senere Brev siger han udtrykkelig, at han kommer hjem for sin Bogs og sin Søsters Skyld; ellers vilde det sikkert være bedst for ham at slaa sig til Ro i Brasilien.

Den 23de April 1837 forlader han Rio de Janeiro, og den 10de Juli s. A. stiger han i Land i Marseille.

Paa Sørejsen havde han begyndt at omarbejde enkelte Partier; under et Par Maaneders Ophold i Vaulnavay lagde han den sidste Haand paa Værket. I Midten af September kom han til Genf meget syg, lidende af Feber og Blodspytning, og i den mørkeste Sindsstemning. Paa Posthuset forefandt han et Brev, der meldte den elskede Søsters Død, og denne Efterretning knækkede fuldstændig hans svage Livsmod.

Omtrent samtidig sendte Hegewisch Penge til Georg Beseler — der den Gang opholdt sig i Basel — med Anmodning om at tilstille Lornsen dem. Dette førte til en Korrespondance, i hvilken Lornsen ingen Dølgemaal lagde paa, at han var ude af Stand til at ernære sig selv og for stolt til at leve af Venners Almisser. Det stod ham ligeledes klart, at det ikke vilde blive ham selv forundt at udgive Bogen, og han sender derfor Manuskriptet til Beseler, idet han udtrykkelig fordrer, at der ingen Ændringer maa foretages i det¹⁾.

¹⁾ *Georg Beseler*: „Erlebtes und Erstrebtes“ S. 18 ff. og Beselers Forord til „Die Unionsverfassung“.

Tanken om Søsteren og Bogen havde holdt ham oppe, nu havde han ikke længer noget at leve for.

Hans Livslede fremtræder tydeligt i et Brev af 30te September. Deri fremhæves, at Mindet om Faderen og Søsteren havde dannet en Modvægt, naar han tidligere grebes af Længsel efter at faa sin ulykkelige Tilværelse afsluttet. Nu er Søsteren borte, og af Faderens Brev ser han, at denne ogsaa betragter sin Død som nærførestaaende. Og han tilføjer: „Siden da har uafbrudt Ro, mørk Ro bemægtiget sig mit Sind; Modet og Ønsket om at fortsætte Livet kan ikke mer vækkes hos mig. Kummer og Sygdom arbejder i Forening paa min Opløsning, som ikke længer kan være fjærn, da den indtrædende Kulde i høj Grad forværrer mine Lidelser; der er Timer, hvor jeg ikke kan staa paa Benene.“

I December tager han Ophold i Landsbyen Pressy, en Milsvej fra Genf, og derfra er dateret de sidste Breve, der findes fra hans Haand.

I det sidste Halvaarstid før sin Død har han idelig grublet over, om Selvmord ikke er berettiget under visse Forhold. Alt forinden sin frivillige Landflygtighed havde han — som foran berørt — bejaet dette Spørgsmaal under Forudsætning af, at alle Lægemedler var udtømte; nu dukker Selvmordstanken op med fornyet Styrke. Hans Pligtfølelse tilsiger ham dog at forsøge ny Midler, og han konsulterer en fransk Homøopath. Heller ikke der fandt han den forønskede Hjælp, og det maatte være saa, thi under hans formørkede Sindsstemning antager den fikse Ide større og større Dimensioner: Han kan hverken leve eller dø med Ro; han tynges til Jorden ved Tanken om, at han mulig har smittet hele sin tidligere Omgang. Og

hans fremtidige Tilværelse kan jo blive faretruende for alle de Mennesker, han træffer sammen med.

Under slige, mer eller mindre sindssyge, Grublerier henslæber han Resten af sin Levetid. Han, der fra Ungdommen af havde tænkt frit, omsnæres af religiøse Anfægtelser; atter og atter paatrænger sig Tanken om Selvmord, men først efter en haard Strid griber han til dette Befrielsesmiddel. Om hans sjælelige Tilstand i de sidste to Maaneder vides forøvrigt aldeles intet. Men hans sidste Handling var i fuld Overensstemmelse med Forfædrenes Valgsprog: „*Lewer duad üs Slaw!*“¹⁾

Den 13de Februar 1838 fandtes hans Læg ved Genfersøens Bred; Palsaaren var overskaaren, i Brystet sad en Pistolkugle.

Man kan nære den dybeste Medfølelse for denne højtbegavede, i mange Henseender udmærkede Mand, der rammes af saa haard en Skæbne, men overfor vammel „Lobhudelei“ er det et Ord i rette Tid og paa rette Sted, naar den kielske Professor, *Dr. R. Usinger*²⁾, nedlægger Protest mod at gøre Lornsen til „en Provinshelgen med Martyrkrone, Glorieskær, dadelløs Vandel, vidt Seerblik og urokkelig politisk Fasthed“.

¹⁾ „Heller død end ufri.“

²⁾ „Zeitschrift für Schlesw.-Holst.-Lauenb.'s Geschichte“ IV. Kiel. 1873.

X.

Lornsens Politik.

I Ungdommens Aar, under Opholdet i Jena vakte Lornsens Begejstring for Tysklands Enhed og Frihed; faa Maaneder før sin Død skrev han til Beseler: Slesvig-Holsten er kun det forberedende Skridt, alt kommer an paa Tysklands nationale Enhed. Og i Modsætning til sin liberale Samtid var han praktisk Politiker nok til at indse, at Preussen vilde blive den samlende Kraft, om han end ikke var klar over de Veje, ad hvilke Maalet skulde naas. Faa har i det hele saa tidlig og saa afgjort som Lornsen havt Blikket fæstet paa det tyske Spørgsmaal og dannet sig et Billede af det, som maatte komme.

Hans Indgriben i det offentlige Liv er vel kortvarig, men den bliver betydningsfuld, fordi han ikke nøjes med politisk Theoretiseringen om „Staten *in abstracto*“, men gaar lige løs paa Maalet; fordi han ikke indskrænker sig til at udkaste en Fremtids-Forfatning, men samtidig undergraver den bestaaende ved uforbeholdent at kritisere Finansbestyrelsen og Administrationen.

Lornsen optræder i sit lille Flyveskrift ikke ydmygt bønfoldende, men stiller bestemte Fordringer: En konstitutionel Forfatning hvilende paa et forholdsvis bredt

Valggrundlag, med skarp Front til to Sider, til Enevælden og Ridderskabet. Her er ikke Spor af en *Dahlmanns* næsten tvetydige Mæglerstilling mellem Adel og Borger, ikke Tale om en *Falcks* glatslebne Royalisme.

I national Henseende kræver han et Slesvig-Holsten: Hertugdømmernes fuldstændige administrative Adskillelse fra Kongeriget og saa en Unionsforbindelse mellem de to „Stater“: *Kun Konge og Fjende være os fælles!*

Novemberdagens Slesvig-Holstenisme indtager en særegen Plads, væsensforskellig som den er fra *Dahlmanns* Adelstat — bygget over ældgamle *Standsprivilegier* og ugyldige „Landesrechte“ — og fra *Augustenborgernes* personlige Dynastipolitik og uhjemlede Arvekrav paa Slesvig.

Lornsen gør intet Indgreb i den danske Krones Arverettigheder, lægger ingen Vægt paa det saakaldte „schleswig-holsteinische Charte“ af 1460, ænsrer ikke de gulnede Pergamenter i Preetzer-Kloster.

Han tænker kun ringe om de augustenburgske Prinsers Tilforladelighed, han, der lige til det sidste „afgjort foretrækker en Personalunion med Danmark fremfor en uafhængig Eksistens under et indfødt Fyrstehus.“ Og ligesom han ved Affattelsen af Kieler-Petitionen holder paa, at Andragendet ikke skal begrundes ved Retskravet, men ved Landets egen Trang, saaledes har han i November-Skriftet ej heller Brug for „die Landesrechte“, skønt *Dahlmann-Falcks* Stridsskrifter fra Aarhundredets andet Aarti var Almeneje indenfor Universitetskredse, skønt hans Meningsfæller og intimeste Venner i deres Pjecer alle som en slog om sig med „der Lande Privileige“.

Lornsens Slesvig-Holstenisme bryder ganske vist overtvert med slesvigsk Historie, med slesvigsk Statsret,

men den gør det under Paaberaabelse af et almengyldigt Princip, Nationalitetsprincippet. Atter og atter gentages det, at Slesvig-Holsten er et tysk Land, at Befolkningen er tysk. Men det var nu ikke saa, thi i 1830 var Halvdelen af det slesvigske Folk dansktalende. Og Spørgsmaalet bliver derfor: Kan Lornsen have været uvidende om det sande Forhold?

Det synes lidet rimeligt, men der er dog adskilligt, der kan tjæne til nærmere Forklaring af disse Udtalelser, som staar i en saa skærende Modstrid med den Aabenhed og det Frisind, der i det hele karakteriserer Lornsens Færd.

Personlig var han ukendt med den nordslesvigske Befolkning; de enkelte Nordslesvigere, han traf sammen med, var som saamange af de dannede Slesvigere blevne fortyskede ved hamburgske Handelsforbindelser eller kielske Professorer. Overhovedet maa man gøre sig det klart, at Nationalitetsspørgsmaalet i Aarhundredets første Aartier stod yderst uklart for de fleste Nordslesvigere. Naar disse den Gang paa en Maade følte sig mere knyttede til Holsten end til Kongeriget, var det en simpel Følge af, at Slesvig — takket være den *Oldenborgske* Kongestamme — ligesom var kastet i Armene paa Holsten. Administrativt og økonomisk behandlede Hertugdømmerne som fremmede Lande: Regeringens, den højere Dannelses og til Dels Kirkens Sprog var Tysk; Kongeaaen var Toldgrænse. Hertil kom, at Slesvigerne mente — og det ikke uden Grund —, at deres hjemlige Love og Sædvaner var friere, mindre trykkende end Kongerigets.

Kort sagt, naar man i Kjøbenhavn kaldte Hertugdømmerne for „Kongen af Danmarks *tyske* Provinser eller *tyske* Lande“, og naar *Grundtvig* stærkt formodede,

at „Slesvigerne vilde føle sig *Kongen mest forbundne*, naar han vilde forbinde dem med Holsten“, da er det forklarligt, om end ikke undskyldeligt, at Friseren, beruset af tysk Nationalismes Hovmod og i akademisk Overseen af Landalmuen, uden videre annekterede *hele* Slesvig, skønt han i Kraft af den Ide, hvis Forkæmper han mente sig at være, burde have ladet sig nøje med det halve.

Der var dog èt Øjeblik, da han erkendte Nordslesvigernes Ret til at være danske.

Under sin Fængsling kastede han sig ikke alene med Iver over statsretlig-historiske Studier, men fulgte tillige med spændt Opmærksomhed den fremadskridende politiske Udvikling, fik tilsendt alle Datidens Pjecer og Stridskrifter. Blandt meget andet har han naturligvis ogsaa faat fat i *Paulsens* Skrift: „Ueber Volksthümlichkeit und Staatsrecht des Herzogthums Schleswig“; denne Virkelighedsskildring har sikkert grebet ham, hans Retfærdighedsfølelse er bleven vakt. I hvert Fald findes i et Brev af 20de December 1832 — altsaa *efter* Udgivelsen af Paulsens Bog — følgende Udtalelse:

„ — — *Men Enighed er kun tænkelig ved at anerkende, om ikke den fulde historiske, saa dog den naturlige Ret; — det kunde komme dertil, at vi aftraadte Amtene Haderslev, Løgumkloster og Aabenraa*“.

Det er *første* Gang, at Spørgsmaalet om en national Deling af Slesvig dukker frem.

Værd at lægge Mærke til er, at Lornsen der i sit Flyveskrift og i Breve¹⁾ — skrevne *før* Paulsens Indlæg —

¹⁾ Jfr. saaledes et Brev fra Juni 1831: „ — — Jeg nærer unægtelig den Anskuelse, at selv om Historien havde leveret et modsat Resultat, saa vilde alligevel vore Krav ikke være mindre velbegrundede, da de fremgaar af *Sagens Natur*.“

mener, at et Slesvig-Holsten kan opbygges paa Grundlag af Nationalitetsprincippet alene, han skifter Mening *efter* Paulsens Fremtræden. Nu maa han indrømme, at Nordslesvigerne har en *naturlig* Ret til at være danske, om han end sætter Grænselinjen for højt mod Nord.

Men saa sker det, at Lornsen, der oprindeligt hævdede det 19de Aarhundredes Nationalitetside, ender som Forfægter af middelalderlige „Landesrechte“.

Som oftere berørt, var Lornsens Helbred nedbrudt før Fængslingen; en rent forbigaaende Sundhedsperiode havde givet ham Kraft til at optræde handlende, men det var kun et Øjeblikks Opblussen. Snart plages han atter af Lidelser, virkelige og indbildte; Tungsindet tiltager, nærmer sig Sindssyge. Sangvinske Forhaabninger veksler med stille Fortvivelse, alt eftersom det gaar op eller ned med Helbredet.

Gennem talrige efterladte Breve faar man et klart Indblik i hans ulykkelige Sjælstilstand: Bitter i Sind, som han er, fælder han skaanselsløse, ofte uretfærdige Domme over Modstandere og Meningsfæller i Flæng, paaskønner ikke altid de trofaste Venner, specielt *Hegewisch*, hvis Pung stod ham aaben.

Han er en syg, til Tider sindssyg Mand!

Under disse Forhold — i Fængsel og i Landflygtighed; afskaaren fra befrugtende Omgang med Mænd af forskellige Anskuelser; udsat for Paavirkning af en ensidig Literatur, af ensidige Vennebreve; uden Kendskab til den nordslesvigske Befolknings Ønsker og Sympathier — under saa fortvivlede Forhold hengiver han sig til forceret Studium. Den ene Bogpakke efter den anden tilsendes ham: Datidens Blade og Pjecer, Fortidens

Kildeskrifter og Pamfleter. Og Resultatet af dette Arbejde er:

„*Die Unions-Verfassung Dänemarks und Schleswig-Holsteins*; eine geschichtlich staatsrechtliche und politische Erörterung von *Uwe Lornsen*. Nach des Verfassers Tod herausgegeben von *Dr. Georg Beseler*. Jena. 1841. (XIII og 524 S.)“

Først tre Aar efter Forfatterens Død fik Beseler Lejlighed til at udgive den Bog, som Lornsen selv ansaa for sin Hovedgærning, dette Værk, der var paabegyndt i Rendsborg Fæstning og paa Sylt, fortsat under Tropernes Sol, afsluttet paa Atlanterhavet og i Sydfrankrig.

Lornsens efterladte Skrift bestaar af en Række løst forbundne, historiske og politiske Afhandlinger. Deri opføres et „Grossherzogthum Nordelbingen“ paa „historisk“ Jordbund, 3: paa Grundlag af skimlede og længst opbevarede Dokumenter som den saakaldte „*Constitutio Waldemari*“ af 1326, *Kristian I's* Haandfæstninger af 1460, Ridderskabets Standsprivilegier o. s. v. — Hovedsætningerne gaar ud paa, at Hertugdømmerne Slesvig og Holsten danner en selvstændig og udelelig Stat, at Mandsstammen er udelukkende arveberettiget i Hertugdømmerne, at Hertugdømmerne har et retligt Krav paa fælles repræsentativ Forfatning med Skattebevillingsret, at Hertugdømmerne kun ved en Personalunion skal knyttes til Danmark.

Efter et syvaarigt Studium, ofte afbrudt af Sygdom, fuldendtes Bogen, men det var ikke noget helstøbt Værk. Tværtimod! Den er tungt skreven, ubehjælpsomt sammenarbejdet; indeholder intet nyt og har ringe videnskabeligt Værd; har kun havt en fuldstændig underordnet og rent forbigaaende politisk Betydning.

Dette erkendes af alle, af tyske som af danske Videnskabsmænd¹⁾); selv Lornsen synes i Grunden at betragte sit Skrift som et *advokatorisk Indlæg*. Han siger saaledes i „Die Unions-Verfassung“ med Henblik paa *Falck*:

— „*Ligesom* det i civile Retsspørgsmaal er Sagførerens Pligt, selv om han personlig mener, at Modpartens Indvendinger er begrundede, at forsvare sin Parts Sag, saalænge der frembyder sig en eneste Side, fra hvilken disse kan blive angrebne og hine forfægtede, men ikke at gøre Modparten Indrømmelser efter en personlig Opfattelse af, hvad der i Stridsspørgsmaalet er sandt og ret; *saaledes* kan et Land ogsaa vente af sine Rettigheders Forsvarer, at han gør den yderste Brug af alle sig frembydende Forsvarsmidler, inden han paa et eneste Punkt opgiver Landsretten.“

Et enkelt historisk Parti læses dog med Interesse — ikke mindst som Bidrag til Forstaaelse af Lornsens oprindelig djærve og aabne Personlighed —, og af nogle udførlige Forfatningsudkast fremgaar det, at han under Landflygtigheden havde bevaret sin Ungdomskærlighed til borgerlig og politisk Frihed. I Modsætning til andre tyske „Liberale“ kræver han en udstrakt Presse- og Religionsfrihed, vil f. Eks., at Jøder skal have alle en Statsborgers Rettigheder. Ogsaa paa dette Punkt er der en principiel Forskel mellem Lornsen og hans Forgænger, Dahlmann, der i 1832 paa den hannoveranske Landdag udtalte, at de Kristnes religiøse Overbevisning vilde krænkes, naar Jøder blev Deputerede, samt ivrede mod,

¹⁾ Jfr. saaledes *G. Waitz* i „Göttingische gelehrte Anzeigen“. Göttingen. 1872. II. S. 1681 ff.; og *Chr. Paulsen* i „Tidsskrift for Literatur og Kritik.“ Kbhvn. 1842. VII.

at Jøderne erholdt samme uindskrænkede Ret til Køb og Salg af faste Ejendomme som andre Borgere.

For Nordslesvigernes *naturlige* Ret er der ikke Plads i „Die Unionsverfassung“.

Kort sagt, det viser sig klart, at Lornsen hverken var Videnskabsmand eller sad inde med Overflod paa originale Tanker. Han var et administrativt Talent, ejede Politikerens praktiske Blik, og saa havde han i det afgørende Øjeblik Mod til at gribe handlende ind.

Derfor er et Dusin Sider hans *Hovedværk*, ja hans eneste Gærning.

Ti hvad Vægt kan der lægges paa de Anskuelse, den syge, til Tider sindssyge, Mand tilegnede sig senere, afskaaren som han var fra Deltagelse i Datidens politiske Liv, ukendt med den nordslesvigske Befolknings nationaldemokratiske Opvaagnen? Men det er sørgeligt, at den Mand, paa hvem man, da han stod i sin Manddomskraft, uden Overvurdering kunde anvende det gammel-frisiske Ord: „*Rüm Hart, klar Kinming*“¹⁾ —, at han, der mente sig at være Nationalitetsideens Forkæmper, skulde lade sig besnære af Adelsadvokaten Dahlmanns spidsfindige Indlæg. Derved satte han en Plet paa de frihedsstolte Frisers blanke Vaabenmærke: „Ret for alle, Uret for ingen“, og han brød med sin egen Fortid.

I 1830 erklærede Lornsen overfor Paulsen: „Gamle historiske Forhold vedrører os ikke; vi vil det nu saa; hver Tid skal danne sin egen Tilstand“. Et Aarti efter er det Meningsfællen fra 1830, Theodor Olshausen, der bebrejder Lornsen, at han i „Die Unionsverfassung“ har gjort Nutidens Krav paa en Forfatning afhængigt af forældede „Landesrechte“, af Ridderskabets Tilslutning, at

¹⁾ „Stort Hjerte, klar Horizont“.

han ikke har taget Hensyn til den dansk-slesvigske Nationalitet.

Et slaaende Bevis for Lornsens Ændren af Anskuelse og Mangel paa politisk Fæstethed!

Det er forøvrigt ret mærkeligt, at danske Politikere og Historikere synes at have overset Væsenforskillen mellem Pjecen fra 1830 og Bogen fra 1841. *Madvig*¹⁾ f. Eks. gør sig skyldig i en fuldstændig Sammenblanding af disse Skrifter, naar han siger: „Det gaar ikke an . . . at glemme, at U. Lornsen i 1830 under jublende Bifald

Holsten, en Del af Slesvig og vidt og bredt i Tyskland, proklamerede, at naar Frederik den Tredjes Mandsstamme uddøde (hvad der indtraf 15de Novbr. 1863), vilde Slesvig-Holsten være en fra Danmark adskilt Stat med sin efter en særlig Arvefølge indtrædende Regent. Paastanden om Adskillelse var ubetinget uden Hensyn til denne eller hin Form af det den Gang endnu af en absolut Konge beherskede danske Monarki“.

Afset fra, at Flyveskriftet vakte ringe Opmærksomhed i Tyskland, vandt alt andet end udelt Bifald i Holsten og Slesvig, skal det her atter slaas fast, at Lornsen i 1830 ikke berørte Arvefølgespørgsmaalet med et eneste Ord, men tværtimod udtrykkelig pointerede, at Slesvig-Holsten fremdeles skulde have Konge fælles med Danmark.

¹⁾ *J. N. Madvig*: „Den nationale Politik og det danske Monarchi“. Kjøbenhavn. 1865; jfr. ogsaa *C. E. Bardenfleth*: „Livserindringer“. Kjøbhvn. 1890. S. 72: „Med stor Modbydelighed betragtede jeg derfor i sin Tid den, især ved Uve Lornsens ivrige Bestræbelser, rejste Agitation for en nærmere konstitutionel Forbindelse mellem Hertugdømmerne og disses formenlige Ret til en eventuel særlig Arvefølge“.

Lornsens tragiske Endeligt vakte Deltagelse hos alle, Meningsfæller og Modstandere.

Sentimentale Slesvig-Holstenere har betegnet Lornsen som Slesvig-Holstens første Martyr; sandere og mere menneskeligt er han bleven opfattet af *Georg Beseler*, der siger: „Saa faldt han, et Offer for sin egen Natur“.

„Kjøbenhavnsposten“ — den Gang redigeret af *J. F. Gjørdvad* — fremhæver hans „lyse Hoved, grundige Kundskaber, sjældne Arbejdsdygtighed, mandige og retsindige Karakter“; anerkender, at „han har handlet efter sin bedste Overbevisning, at han har levet og er død som en redelig Mand, der har opofret sin hele timelige Velfærd for, hvad han ansaa for Ret og Pligt“. Og Bladet udtaler som sin fuldeste Overbevisning, at „ingen Dansk vil komme til Genf og besøge hans stille Gravhøj, uden med Velbehag at tænke tilbage paa vor Genfødsels første Morgengry, uden med Vemod at ihukomme den gamle Sandhed:

De første Rækker maa falde!“

Mellem Østersø og Vesterhav. Skildringer af Land og Folk i Sønderjylland og de nordiske Kongeriger af **J. Jessen.** Med 5 Kort. 1887. Pris: 1 Kr. 60 Ø.

Den lille Hornblæser. Et Digt af **H. P. Holst.** Syvende uforandrede Udgave. 1889. 1 Kr. 50 Ø. Eleg. indb. 2 Kr. 75 Ø.

Soldaterliv i Krig og Fred for en Menneskealder siden af **Johannes Helms.** Med Tegninger af Frants Henningsen. Tredie Oplag. 1889. 3 Kr. 50 Ø. Eleg. indb. 5 Kr. 50 Ø.

Uffe Hjælms og Palle Løves Bedrifter. Af **Henrik Scharling.** Anden Udgave. 1886. 4 Kr. Eleg. indb. 6 Kr.

Kampen for Sønderjylland. Krigene 1848—50 og 1864. Af **Otto Vaupell.** Med 15 Billeder og 9 Kort. 1888—89. 9 Kr. Eleg. indb. 12 Kr.

„**Tyve Aars Journalistik**“. Udvalgte Artikler af „Dagbladet“ fra den 24. November 1851 til den 29. Februar 1872. Ved **C. St. A. Bille.** 3 Bind. 1873—77. 24 Kr.

Livserindringer efterladte af Geheimeconferentsraad **C. E. Bardenfleth.** Udgivne af hans Familie ved Kommandør J. Bardenfleth. Med Portræt. 1890. 3 Kr.

Til Belysning af Dagshistorien efter Frederik den Syvendes Død. Af **P. A. Schleisner.** Med to Tavler. 1889. 4 Kr.

KØBENHAVN

BIANCO LUNOS KGL. HOF-BOGTRYKKERI (F. DREYER)
